

Universiteit
Leiden
The Netherlands

‘Overall waar immigranten moeten vertoeven is het vuil en onrein’: De beeldvorming en framing van het Amerikaanse immigratiestation Ellis Island in de Nederlandse landelijke kranten, 1892-1939

Buskes, Gerike

Citation

Buskes, G. (2025). *‘Overall waar immigranten moeten vertoeven is het vuil en onrein’: De beeldvorming en framing van het Amerikaanse immigratiestation Ellis Island in de Nederlandse landelijke kranten, 1892-1939.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4257165>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

‘Overal waar immigranten moeten vertoeven is het vuil en onrein’

De beeldvorming en framing van het Amerikaanse immigratiestation Ellis Island in de Nederlandse landelijke kranten, 1892-1939

Gerike Buskes

Masterscriptie Geschiedenis

MA History: Cities, Migration and Global Interdependence

Universiteit Leiden

20 ECTS

Scriptiebegeleider: prof. dr. M.L.J.C. Schrover

Tweede lezer: dr. N. Bouras

23 juni 2025

19.774 woorden

Afbeelding voorblad: 'ALS DIEREN IN EEN KOOI' in *De Volkskrant*.¹

¹ 'Als dieren in een kooi', *De Volkskrant*. Tweede blad, 25-10-1924, z.p. [8].
(z.p. = zonder paginanummer. Tussen haakjes vermeld ik het paginanummer waarop ik het artikel of de afbeelding heb gevonden).

Inhoudsopgave

‘Overall waar immigranten moeten vertoeven is het vuil en onrein’	1
Hoofdstuk 1. Inleiding.....	5
1.1. Ellis Island: ‘frisch en net’ of ‘vuil en onrein’?	5
1.2. Het immigratiestation op Ellis Island	6
1.3. De beeldvorming van Ellis Island in de literatuur	8
1.4. Mogelijke verklaringen uit de literatuur	11
1.5. Historiografie.....	13
1.6. Materiaal en methode	16
1.6.1. <i>Frame-analyse</i>	18
Hoofdstuk 2. Europese en Nederlandse emigratie en de Amerikaanse houding	21
2.1. Europese en Nederlandse emigratie	21
2.2. De Amerikaanse reactie op de Europese emigratie	24
2.3. Ellis Island in context: Europese immigrantencontroles	26
Hoofdstuk 3: ‘maar het is daar zonder overdrijven erger dan eene gevangenis’	28
3.1. 1892-1900: opkomende gevangenis- en drama-framing in overgenomen krantenartikelen	28
3.2. 1901-1903: voortgezette gevangenis-framing	30
3.3. 1904-1912: bewaakte poort-frame.....	31
3.3.1. <i>Ervaringsverhalen: drama en gevangenis</i>	35
3.3.2. <i>De ware beleving van Ellis Island: Johannes Meisner vs. Frederik van Eeden</i>	38
3.4. 1913-1914: gemengde framing, ‘bekende personen’ en terminologische beeldvorming	39
3.4.1. <i>Drama- en bewaakte poort-framing</i>	42
3.5. Sub-conclusie.....	43
Hoofdstuk 4. Het ‘Eiland der tranen’ of een ‘comfortabel hotel’?	46
4.1. 1916-1919: atypische gevangensterminologie	46
4.1.1. <i>Op-Java-geboren Nederlanders op Ellis Island: gevangenis- en drama-framing</i> ..	48
4.2. 1920-1925: dominante drama-framing.....	49
4.2.1. <i>Gevangenis- en bewaakte poort-framing</i>	52
4.2.2. <i>Opvang-framing, goede voeding en zeker begrip</i>	54
4.3. 1926-1931: gevangenis- en bewaakte poort-frames	56
4.3.1. <i>‘Een gedwongen verblijf op het anderszins wel aangename Ellis-eiland’</i>	59

4.4. 1932-1934: gevangenis- en opvangterminologie	60
4.5. 1935-1937: weinig berichtgeving, gemengde frames.....	61
4.6. 1938-1939: bewaakte poort-frame.....	63
4.6.1. <i>Een comfortabel hotel?</i>	65
4.7. Sub-conclusie.....	66
Hoofdstuk 5. Conclusie	70
Bibliografie.....	77
Primaire bronnen	77
<i>Nederlandse kranten</i>	77
<i>Nederlands tijdschrift</i>	78
<i>Amerikaanse kranten</i>	78
Secundaire literatuur	78
Geraadpleegde websites	81
Appendix	82
Bijlage 1: Frame schema: definities en kernwoorden	82
Bijlage 2: Totaaloverzicht framing per krant.....	84
Bijlage 3: Frames per krant, per artikel	85
Bijlage 4: Twee krantenartikelen ter illustratie.....	91
‘Allerlei. Diamantslijpers in Amerika’, <i>Algemeen Handelsblad</i> . Avondblad – Tweede blad, 12 april 1895, 5	91
‘Buitenland. Ellis Island, voorportaal van Amerika’, <i>Algemeen Handelsblad</i> . Ochtendblad, 27 augustus 1939, 2	91

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1. Ellis Island: ‘frisch en net’ of ‘vuil en onrein’?

Begin april 1908 publiceerde *De Pionier*, het blad van de Nederlandse Vereniging Gemeenschappelijk Grondbezit, een brief van één van de leden: de Nederlandse dichter en (roman)schrijver Frederik van Eeden. Van Eeden deed verslag van zijn ‘verrichtingen’ in Amerika, door hem gegeven redes en zijn bezoek aan het Amerikaanse immigratiestation Ellis Island. Hij bracht op uitnodiging van president Roosevelt een bezoek aan de nieuwe eetzaal en schreef lovend over het eiland: ‘De organisatie van ’t geheel is prachtig’ en de nieuwe zaal is ‘een wonder van helderheid, frischheid en netheid’.² Deze lof viel bij de Groningse Johannes Meisner, een dertigjarige kleermaker, syndicalist en latere kandidaat voor de Sociale Partij, niet in goede aarde.³ *De Pionier* publiceerde zijn reactie, die de sociaal-anarchistische krant *De Vrije Socialist* overnam: Meisner stelde veertien dagen het ‘slachtoffer’ te zijn geweest van ‘de gemeenst denkbare handelingen’ op Ellis Island.⁴ Hij kon het niet laten gebeurden dat Van Eeden ‘zonder eenige kennis van zaken, de daar heerschende toestanden beter wil laten schijnen dan ze inderdaad zijn’⁵ en trachtte de werkelijke omstandigheden op het eiland te tonen:

Overall waar immigranten moeten vertoeven, is het vuil en onrein. Niets is er aanwezig ten gerieve der immigranten, zelfs geen tafel! Men kan niets aanpakken of het is met een vette laag smeer bedekt, tot zelfs de dikke ijzeren traliën waar de glazen mee zijn afgesloten.

Wij zouden heel wat schandelijkheden kunnen zeggen, waaraan de Amerikaansche regeering zich schuldig maakt tegenover de immigranten. ZELFS BEVELIGT ZE DE IMMIGRANTEN NIET TEGEN DIEFSTAL EN DOODSLAG EN STELT ZE BLOOT AAN LICHAMELIJKE MISHANDELING VAN DE ZIJDE DER BEAMBTEN!⁶

Meisner verbleef twee weken met 250-300 mede-immigranten in een ruimte bedoeld voor 150 mensen. De vloer was smerig en bezaaid met afval – ‘dat men moeilijk kan lopen

² Frederik van Eeden, ‘Uit Amerika’, *De Pionier. Veertiendaagsch blad ter bespreking van Binnenlandsche Kolonisatie* 6:287 (1908) 1-2.

³ <https://resources.huygens.knaw.nl/rapportencentraleinlichtingendienst/data/Lijsten/Resultaatpersoon?veld=alle&persoon=meisner&begindag=&beginmaand=&beginjaar=&einddag=&eindmaand=&eindjaar=&submit=+VIND+> (geraadpleegd op 3 september 2024).

⁴ Joh. Meisner, ‘Ingezonden. Van Eeden over Ellis Island!’, *De Pionier. Veertiendaagsch blad ter bespreking van Binnenlandsche Kolonisatie* 6:289 (1908) 3-4; ‘Binnenland. Van Eeden en Amerika’, *De Vrije Socialist*, 25-04-1908, z.p. [3].

⁵ ‘Binnenland. Van Eeden en Amerika’, *De Vrije Socialist*, 25-04-1908, z.p. [3].

⁶ Ibidem.

zonder de kans te hebben in het vuilnis uit te glijden' –, het wemelde van het ongedierte en dagelijks moesten hij en anderen zich ontdoen van luizen en wandluizen.⁷ Van de driedubbele stapelbedden in de slaapzaal waren de ondersten onbruikbaar: 'Die er wèl gebruik van maakt en zulks is mij den eersten avond dat ik in Room A werd gevangen gezet, overkomen, wordt bezaaid met speeksel, tabak, sigaretten, asch, en ... luizen; de laatsten in een verbazende hoeveelheid.'⁸ Door het gebrek aan voldoende zit- en slaappleaatsen gold het recht van de sterksten; ouderen, kinderen en zwakkeren moesten op de smerige vloer zitten en buiten op de stenenvloer slapen. Het eten was ellendig en één van de eetzaal was een overvolle, treurige en vuile ruimte waar het door de drukte niet mogelijk was om fatsoenlijk te eten.⁹ Meisner beschreef het eiland op een geheel andere toon dan Van Eeden; niet prachtig en fris, maar smerig en ellendig.

Dertig jaar later beschreef de correspondent van het *Algemeen Handelsblad* zijn bezoek aan het eiland; opnieuw een ervaring die enorm verschilde met die van Meisner. De ondertitel luidde: 'Het gebouw waar zij, die zonder papieren de Vereenigde Staten trachten binnen te komen, worden ondergebracht, lijkt op een comfortabel hotel. – Er zijn menschen die er eenvoudig niet weg willen!'¹⁰ Geen bedden met ongedierte, vuiligheid en slecht eten, maar iedere nacht schone lakens, slaapkamers met twee bedden, een 'keurig en fleurig' gedekte eetzaal en goed eten.¹¹ Kortom, de beeldvorming van het eiland in de kranten verschilde en verschoof. In deze scriptie presenteer ik een media-analyse van de beeldvorming van Ellis Island in de Nederlandse landelijke kranten. De onderzoeksvraag is: hoe werd Ellis Island in de Nederlandse landelijke kranten beschreven tussen 1892-1939 en waarom verschoof dit beeld in de loop der jaren?

1.2. Het immigratiestation op Ellis Island

Op 1 januari 1892 opende het nieuwe immigratiestation op Ellis Island de deuren om de immigratie – vooral van Oost- en Zuid-Europeanen – in te perken en het grote aantal immigranten (medisch) te controleren.¹² Het was door de Amerikaanse overheid ingericht nadat

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ 'Buitenland. Ellis Island, voorportaal van Amerika', *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 27-08-1939, 2.

¹¹ Ibidem.

¹² Hans Krabbendam, *Vrijheid in het verschiets. Nederlandse emigratie naar Amerika 1840-1940* (Hilversum 2006) 65; Ronald H. Bayor, *Encountering Ellis Island. How European immigrants entered America* (Baltimore 2014) 13; Anne-Emanuelle Birn, 'Six seconds per eyelid. The medical inspection of immigrants at Ellis Island, 1892-

het aantal immigranten te groot werd voor het voormalige immigratiestation Castle Garden en vormde het startpunt van de federale immigratiecontrole.¹³ Tot aan de Eerste Wereldoorlog werden voornamelijk derdeklaspasagiers naar het eiland gebracht voor de inspectie. Eerste- en tweedeklaspasagiers werden aan boord van de schepen onderworpen aan een oppervlakkige inspectie.¹⁴ Zij werden pas naar Ellis Island gebracht als er een meer uitvoerige inspectie nodig bleek en verbleven er dan, volgens Anne-Emanuelle Birn, in comfortabelere ruimtes en voor een kortere tijd dan derdeklaspasagiers.¹⁵

Tussen 1892-1954 arriveerden meer dan twaalf miljoenen immigranten op Ellis Island, waarvan het overgrote deel tussen 1900-1914.¹⁶ De medische inspecties dienden om immigranten met mentale gebreken of besmettelijke ziektes te weren.¹⁷ Tussen 1893-1920 werden die uitgevoerd in de vorm van vrijwel onveranderde lijninspecties, wat twee artsen in de gelegenheid stelde om dagelijks 2.000-5.000 immigranten te inspecteren.¹⁸ Er arriveerden tussen 1900-1914 dagelijks duizenden immigranten op het eiland, waarvan soms 5.000 op één dag.¹⁹ Na 1907 werden de medische inspecties strenger: immigranten werden aanvullend geïnspecteerd op favus en luizen, ieder kreeg een trachoomtest en ‘mentale gebreken’ waren een reden voor afwijzing. Daarnaast werden immigranten die mogelijk ten laste van de staat konden komen geweigerd.²⁰ Inspecteurs gebruikten deze laatste categorie, aangeduid als LPC (‘likely to become a public charge’), regelmatig om allerlei ongewenste immigranten te weigeren.²¹

De immigranten moesten ook minimaal \$25 hebben en ze moesten vragen beantwoorden over hun plannen en achtergrond. Immigrant die uit de lijninspectie werden gehaald, niet aan de eisen voldeden of ‘verdacht’ gedrag vertoonden, liepen het risico om op

1914’, *Dynamis. Acta Hispanica ad Medicinae Scientiarumque Historiam Illustrandam* 17 (1997) 281-316, aldaar 281.

¹³ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiep*, 65; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 13.

¹⁴ Birn, ‘Six seconds per eyelid’, 293; Tobias Brinkmann, ‘“Travelling with Ballin”. The impact of American immigration policies on Jewish transmigration within Central Europe, 1880-1914’, *IRSH* 53 (2008) 459-484, aldaar 468; Torsten Feys, ‘Bounding mass migration across the Atlantic. European shipping companies between US border building and evasion (1860s–1920s)’, *Journal of Modern European History* 14:1 (2016) 78-100, aldaar 89.

¹⁵ Birn, ‘Six seconds per eyelid’, 293.

¹⁶ Nancy Foner, *From Ellis Island to JFK. New York’s two great waves of immigration* (New Haven-London 2000) 1; Birn, ‘Six seconds per eyelid’, 281.

¹⁷ Birn, ‘Six seconds per eyelid’, 281.

¹⁸ Elizabeth Yew, ‘Medical inspection of immigrants at Ellis Island, 1891-1924’, *Bull. N.Y. Acad. Med.* 56:5 (1980) 488-510, aldaar 494.

¹⁹ Cees Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken. Emigratie via Rotterdam door de eeuwen heen* (Zwolle 1990) 68; Yew, ‘Medical inspection of immigrants at Ellis Island’, 494.

²⁰ Birn, ‘Six seconds per eyelid’, 292, 303.

²¹ Feys, ‘Bounding mass migration’, 88; Torsten Feys, *The battle for the migrants. Introduction of steamshipping on the North Atlantic and its impact on the European Exodus* (Oxford 2013) 322.

Ellis Island te moeten blijven of te worden gedeporteerd.²² Zo'n verblijf varieerde in duur tussen enkele dagen tot weken – en mogelijk enkele jaren tijdens oorlog.²³ Tijdens deze 'detenties' liepen immigranten het risico te worden opgelicht of afgeperst.²⁴ Tussen 1892-1910 waren LPC en contractarbeid – wat wettelijk verboden was – de belangrijkste redenen voor afwijzing en tussen 1911-1920 waren dit LPC en mentale en fysieke gebreken. Bovendien vormden gebrek aan geldige documenten, anarchisme, criminele of immorele gedragingen en analfabetisme belangrijke redenen voor afwijzing.²⁵ Nederlandse emigranten konden terecht komen op Ellis Island; Cees Zevenbergen stelt dat 'vrijwel iedere Europese landverhuizer' erheen werd gebracht, terwijl Tobias Brinkmann stelt dat veel Europese landverhuizers er nooit kwamen, omdat er ook andere controlepunten waren langs de Atlantische Oceaan.²⁶

1.3. De beeldvorming van Ellis Island in de literatuur

De literatuur toont een tweeledig beeld van Ellis Island. John Berman benoemt enerzijds het traneneiland – 'Island of Tears' – en anderzijds het eiland van hoop – 'Island of Hope' – voor toekomstige immigranten.²⁷ Het 'eiland van hoop' verwees naar de positieve ervaringen van immigranten die – met alles op orde en na de inspecties – door de poort kwamen, met familie herenigd werden en een nieuw leven konden starten. De traneneiland-ervaring had betrekking op de teleurstellingen en omstandigheden en gold voor de minderheid die er voor korte of langere tijd werd 'vastgehouden'.²⁸ Hij stelt dat het eiland voor de twee procent die werd afgewezen soms het 'Island of their Worst Nightmares' kon zijn.²⁹ Ook Carl Bon Tempo en Hasia Diner stellen dat de meeste Europeanen werden toegelaten op het immigratiestation.³⁰ Volgens Birn en Ronald Bayor werden sterke gevoelens van angst ervaren op Ellis Island, vanwege het risico op afwijzing na de medische inspectie.³¹ Volgens Bayor begrepen immigranten de typeringen 'eiland van hoop' en 'traneneiland' en deze sentimenten golden ook in het Ellis Island ziekenhuis.³² Harlan Unrau benoemt de 'Island of Tears'-reputatie en hoe

²² Henry P. Guzda, 'Ellis Island a welcome site? Only after years of reform', *Monthly Labor Review* 109:30 (1986) 30-36, aldaar 30; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 65.

²³ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 65; Guzda, 'Ellis Island a welcome site?', 30.

²⁴ Guzda, 'Ellis Island a welcome site?', 30.

²⁵ Bayor, *Encountering Ellis Island*, 13, 40.

²⁶ Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 105; Brinkmann, "'Travelling with Ballin'", 469.

²⁷ John S. Berman, *Ellis Island* (New York 2003) 9.

²⁸ *Ibidem*, 9, 53.

²⁹ *Ibidem*, 53.

³⁰ Carl J. Bon Tempo en Hasia R. Diner, *Immigration. An American history* (New Haven-London 2022) 120.

³¹ Birn, 'Six seconds per eyelid', 315; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 1.

³² Bayor, *Encountering Ellis Island*, 2, 100.

commissaris Edward Corsi daar begin jaren '30 verandering in wilde brengen door verbeteringen door te voeren.³³ Ook in de Nederlandse literatuur wordt het dubbele beeld door Zevenbergen beschreven: enerzijds vormde het eiland de 'poort tot Amerika' en daarmee tot een nieuw leven, anderzijds verwees 'traneneiland' naar de medische inspecties en het risico op scheiding van familieleden.³⁴ 'Dat waren drama's, die zelfs – en dat was geen uitzondering – in zelfmoord eindigden.'³⁵ Verder werd Ellis Island in Nederlandse publicaties genoemd of beschreven, maar het is niet tot uitvoerig onderwerp van onderzoek gemaakt.³⁶

David Brownstone, Irene Franck en Douglas Brownstone presenteerden in *Island of Hope, Island of Tears*, de persoonlijke ervaringen van Europese immigranten op Ellis Island.³⁷ Op de website van de Ellis Island Foundation Inc. wordt de 'Island of Tears'-reputatie ook genoemd, waarna gesteld wordt dat – ondanks deze reputatie – de meeste immigranten goed werden behandeld en slechts kort op het eiland verbleven.³⁸ Henry Guzda toont een andere ervaring begin 1900; hij stelt dat Amerikaanse voor- en tegenstanders van immigratie negatief keken naar Ellis Island en de praktijk op het eiland 'schandelijk' vonden.³⁹ Guzda en Zevenbergen noemen bovendien de misinterpretaties en moeilijkheden die zich voordeden als gevolg van taalbarrières.⁴⁰ Ellis Island was niet berekend op de toenemende immigratie als gevolg van een verkeerde berekening van de te verwachten immigratiecijfers.⁴¹ Kortom, in de literatuur berust het beeld van Ellis Island vooral op de dubbele bijnaam, de medische inspecties

³³ Harlan D. Unrau, *Ellis Island. Statue of liberty*, Volume III of III (Michigan-Washington D.C. 1984) 734-1354, aldaar 935-939.

³⁴ Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 105. Het is niet bekend op basis van welke bronnen Zevenbergen dit dubbele beeld heeft gebaseerd.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Voor de benoeming van Ellis Island in Nederlandse publicaties, zie bijvoorbeeld: Krabbendam, *Vrijheid in het verschiep*, 65; Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 105, 107; Marlou Schrover, 'Shipping and shopping, delousing and control. Trans-migrants and permanent migrations in Rotterdam (1849-1939)' in: H. Klemann ed., *A comparative reflection about the Yangtze River and the Rhine II* (Shanghai 2022) 191-221, aldaar 198-199; Herman Obdeijn en Marlou Schrover, *Komen en gaan. Immigratie en emigratie in Nederland vanaf 1550* (Amsterdam 2008) 179-180.

³⁷ Zie: David M. Brownstone, Irene M. Franck en Douglass L. Brownstone, *Island of hope, island of tears* (New York 1986). Voor een recensie, zie: Zora Devrnja Zimmerman, '(Review of) David M. Brownstone, Irene M. Franck and Douglass L. Brownstone, *Island of hope, island of tears*', *Explorations in Sights and Sounds* 7 (1987) 6-8.

³⁸ 'Ellis Island, overview + history', Statue of Liberty – Ellis Island Foundation Inc., <https://www.statueofliberty.org/ellis-island/overview-history/> (geraadpleegd op 3 mei 2025). Origineel citaat: 'Despite the island's reputation as an "Island of Tears" the vast majority of immigrants were treated with courtesy and respect, free to begin their new lives in Americ after only a few short hours on Ellis Island.'

³⁹ Guzda, 'Ellis Island a welcome site?', 31.

⁴⁰ Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 105; Guzda, 'Ellis Island a welcome site?', 30.

⁴¹ Bayor, *Encountering Ellis Island*, 32.

en angst voor afwijzing. Het verblijf op het eiland werd in literatuur meermaals met de term ‘detained’ beschreven.⁴²

Ook is in Amerikaanse literatuur aandacht besteed aan de berichtgeving over Ellis Island in Amerikaanse media. Bayor stelt dat *The New-York Tribune* Ellis Island positief beschreef in 1900 – na de heropbouw en heropening van het eiland na een brand in 1897; het nieuwe eiland was een betere aankomstplek dan het ‘sombere Barge Office’ dat tijdens de heropbouw de functie overnam.⁴³ Unrau beschrijft hoe verschillende Amerikaanse en New-Yorkse kranten en tijdschriften in de jaren ’20 over het eiland schreven. Gedurende de aanstelling van commissaris Frederick Wallis (1920-1921) had de pers veel kritiek op het eiland vanwege de slechte behandeling van de aangekomenen: ‘de belangrijkste beschuldigingen gingen over de overbevolkte omstandigheden en het gebrek aan geschikte accommodaties voor de behoeften van de vreemdelingen die op het eiland werden vastgehouden.’⁴⁴ Ondanks de door Wallis begonnen verbeteringen was de pers negatief.⁴⁵ Unrau toont bovendien dat halverwege de jaren ’20 negatieve en positieve artikelen naast elkaar verschenen – veelal in de vorm van ingezonden brieven – en dat kritiek niet stopte na verbeteringen in 1924-1925. Uit de door Unrau geciteerde passages kan worden gedestilleerd dat de kritiek voornamelijk was gericht op de slechte leefomstandigheden en sanitair, het gedrag van de officieren en de behandeling van de immigranten, het gebrek aan scheiding tussen klassen en tussen immigranten en misdadigers, en het gevoel van gevangenschap door het gebrek aan contact met de buitenwereld (‘incommunicado’). In één van de artikelen werd het eiland een ‘coverless hell’ genoemd in navolging van een vergelijking met Dante’s *Inferno*.⁴⁶

Veelal in reactie op de negatieve artikelen werden ook lovende en positieve brieven en verslagen gepubliceerd; deze noemden de vriendelijke en menselijke behandeling, goede en schone leefomstandigheden en slaapvertrekken, goede voeding en voldoende aanwezige voorzieningen voor kinderen, recreatie en religie. De negatieve uitlatingen en kritiek werden toegeschreven aan gekwetste gevoelens vanwege de naderende deportatie, zowel door commissaris Henry Curran, als door iemand die zelf als immigrant met zijn familie 72 dagen

⁴² Zie bijvoorbeeld: Torsten Feys, ‘The visible hand of shipping interests in American migration policies, 1815-1914’, *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 7:1 (2010) 38-62, aldaar 46, 58-59; Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 30, 33; Birn, ‘Six seconds per eyelid’, 306; Harlan D. Unrau, *Ellis Island. Statue of liberty*, Volume II of III (Michigan-Washington D.C. 1984) 207-732, aldaar 279; Unrau, *Ellis Island*. Volume III, 906, 915, 938; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 39-40, 90; Berman, *Ellis Island*, 53.

⁴³ Bayor, *Encountering Ellis Island*, 32, 35.

⁴⁴ Unrau, *Ellis Island*, Volume II, 279. Origineel citaat: ‘The principal charges centered on the overcrowded conditions and lack of adequate accommodations for the needs of the aliens detained on the island.’

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 906-914.

op het eiland had doorgebracht.⁴⁷ Ten slotte stelt Unrau dat de Amerikaanse media in de jaren '20 ook berichtte over ontsnappingspogingen en bekende personen op het eiland.⁴⁸

1.4. Mogelijke verklaringen uit de literatuur

In de literatuur zijn vier mogelijke verklaringen gegeven voor de verschuivende beeldvorming van Ellis Island tussen 1892-1939. Allereerst nam de immigratie naar de Verenigde Staten (VS) af na 1921, enerzijds als gevolg van de ingevoerde immigratiewetten en anderzijds als gevolg van de Grote Depressie in de beginjaren '30. De *Emergency Act* (1921) en de *Johnson Reed Act* (1924) perkten de immigratie enorm in, doordat jaarquota's werden ingevoerd voor meerdere Europese landen.⁴⁹ Zo bepaalde de *Emergency Act* dat per nationaliteit 3% van het totaal van die nationaliteit dat in 1910 in de VS woonde mocht worden toegelaten.⁵⁰ De *Johnson Reed Act* was strenger: het quotapercentage werd verlaagd van 3% naar 2% en werd gebaseerd op de cijfers van 1890, om de grote aantallen Oost- en Zuid-Europese immigranten te weren.⁵¹ De Grote Depressie had enorme invloed op de immigratie-afname door de economische neergang en het immigratie-beperkende beleid van president Herbert Hoover.⁵² Volgens Unrau beperkte deze crisis de immigratie méér dan iedere aangenomen immigratiewet.⁵³ De afname van de immigratie maakte een einde aan de opstoppingen op Ellis Island.⁵⁴

Ten tweede veranderende de functie van Ellis Island vanaf 1917. Sinds de deelname van de VS aan de Eerste Wereldoorlog in 1917 werd Ellis Island gebruikt om 'vijandelijke vreemdelingen en andere verdachte buitenlanders' te 'interneren'.⁵⁵ Het eiland werd tussen 1917-1954 vooral als 'detentiecentrum' gebruikt, wat 'de restrictieve wending in het Amerikaanse immigratiebeleid' weerspiegelde.⁵⁶ Bovendien werden immigranten uit quotalanden vanaf halverwege de jaren '20 niet meer op Ellis Island onderzocht en gekeurd, waardoor het 'snel de basisfunctie verloor waarvoor het was opgericht'.⁵⁷ De

⁴⁷ Ibidem, 908-914.

⁴⁸ Ibidem, 914-915.

⁴⁹ Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 108; Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 892; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 161-162, 169-170, 174.

⁵⁰ Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 108; Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 892; Robert L. Fleeger, *Ellis Island nation. Immigration policy and American identity in the twentieth century* (Philadelphia 2013) 12.

⁵¹ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 892; Fleeger, *Ellis Island nation*, 17, 34.

⁵² Harlan D. Unrau, *Ellis Island. Statue of liberty*, Volume I of III (Michigan-Washington D.C. 1984) 1-206, aldaar 132; Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 928; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 161-162, 179.

⁵³ Unrau, *Ellis Island*, Volume I, 132.

⁵⁴ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 900.

⁵⁵ Brinkmann, "'Travelling with Ballin'", 482. Zie ook: Guzda, 'Ellis Island a welcome site?', 33-35.

⁵⁶ Brinkmann, "'Travelling with Ballin'", 482. Zie ook: Guzda, 'Ellis Island a welcome site?', 35.

⁵⁷ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 892-894, 896. Origineel citaat op p.896: 'Thus, Ellis Island was rapidly losing the basic function for which it had been created – the primary examination and processing of immigrants.'

immigrantenkeuringen werden naar Europa verplaatst om de ‘tragedie van afwijzing’ bij aankomst in de VS tegen te gaan.⁵⁸ Immigranten uit quotalanden werden nu voorafgaand aan hun reis gekeurd door Amerikaanse inspecteurs in Europese vertrek- en inschepingslanden en ontvingen bij goedkeuring een visum. Alleen twijfelgevallen werden nog naar Ellis Island gestuurd als extra onderzoek nodig bleek.⁵⁹ Nederland wilde ook meedoen aan het experiment hiermee in de zomer van 1925.⁶⁰ In de jaren ’30 werden immigranten nog naar Ellis Island gestuurd als bijvoorbeeld sprake was van ziekte, niet in orde hebben van de benodigde documenten en risico dat de immigrant ten laste van de staat zou komen. Ondanks dat immigranten uit niet-quotalanden en quotalanden waarin de thuis-inspecties nog niet waren opgezet nog wel op het eiland werden geïnspecteerd, veranderde de functie van het eiland door deze omwenteling.⁶¹

Ten derde werd al sinds 1900 gepoogd om verbeteringen door te voeren op het eiland vanwege het negatieve beeld. Het in 1903 door president Roosevelt ingerichte Department of Commerce and Labor diende meteen hervormingen door te voeren en de aangestelde commissarissen William Williams, Robert Watchorn, Frederic Howe en Wallis voerden ook verbeteringen door tussen 1903-1921. De nadruk van de commissarissen lag op goede en schone gebouwen en voorzieningen, een goede voedselvoorziening, het aanpakken van corruptie en de uitbuiting van immigranten, een betere behandeling van de immigranten en speel- en grasvelden. Howe zorgde bovendien voor recreatieruimte en scholen tijdens de Eerste Wereldoorlog.⁶² Commissaris Curran zorgde tussen 1924-1925 voor bedden, goede sanitaire voorzieningen en het opknappen van gebouwen en commissaris Corsi zorgde begin jaren ’30 voor schoonmaak, opknapping en verzorging van het eiland, een menselijker verblijf en liberaler beleid en werkte aan een plan om immigranten en ‘criminelen’ gescheiden te houden.⁶³ Deze verbeteringen passen in een groter geheel: schepen verbeterden sinds 1900 doordat scheepvaartmaatschappijen voor derdeklasspassagiers zorgden voor meer comfort, schone (slaap)vertrekken, meer privacy, goed eten, vermaak, goede behandelen en meer ruimte.⁶⁴ Toch waren er op Ellis Island niet aan één stuk door verbeteringen. De situatie verslechterde bijvoorbeeld tijdens het beleid van commissaris Thomas Fitchie (1897-1902), de *Red Scare*

⁵⁸ Ibidem, 892-893.

⁵⁹ Ibidem, 892-894, 896.

⁶⁰ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiep*, 68.

⁶¹ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 898, 947.

⁶² Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 31-34; Unrau, *Ellis Island*, Volume II, 276-277.

⁶³ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 900-902, 935-939.

⁶⁴ Feys, *The battle for the migrants*, 155; Torsten Feys, ‘Steamshipping companies and transmigrational patterns. The use of European cities as hubs during the era of mass migration to the US’, *Journal of Migration History* 2 (2016) 247-274, aldaar 260-261.

(later toegelicht) en het beleid van minister van arbeid Doak (1930-1933), waarin corruptie, massa-arrestaties en deportaties plaatsvonden.⁶⁵

Ten vierde toont Torsten Feys dat scheepvaartmaatschappijen in de Amerikaanse pers aanwezig waren, bijvoorbeeld door lobbycampagnes in de pers, gepubliceerde propagandastukken en ingehuurde journalisten.⁶⁶ Dit toont dat scheepvaartmaatschappijen ook de berichtgeving konden beïnvloeden. Ik neem deze vier verklaringen als uitgangspunt en kijk welke het belangrijkste was voor de Nederlandse berichtgeving.

1.5. Historiografie

In de literatuur is aandacht besteed aan de rollen van de Amerikaanse en Nederlandse overheden en scheepvaartmaatschappijen in de migratie. De rol van de Amerikaanse regering is vooral zichtbaar in de inrichting van Ellis Island en die van het Congres in de invoering van immigratie-beperkende wetten. Vóór de inrichting van Ellis Island werden drie immigratie-beperkende wetten aangenomen: de *Page Act* (1875), *Chinese Exclusion Act* (1882) en de *Immigration Act* (1891). Bayor, Hans Krabbendam, Robert Fleeger, Bon Tempo en Diner stellen dat met deze wetten criminelen en prostituees (1875), Chinese arbeiders (1882) en polygamisten, immigranten met besmettelijke ziekten, ‘krankzinnigen’, contractarbeiders, misdadigers en mensen die verdacht werden van onzedelijk gedrag (1891) werden geweigerd.⁶⁷ Tobias Brinkmann noemt dat de *Quarantine Act* (1893), aangenomen in reactie op de cholera-uitbraak in Hamburg in 1892, voortaan een bewijs van desinfectie en quarantaine vóór de inscheeping in Europa eiste.⁶⁸ De immigratiewetten in 1903 en 1907 ontzegden de toegang aan anarchisten, bedelaars, immigranten met mentale en fysieke gebreken, bigamisten, tuberculoselijders, epileptici en kinderen zonder begeleiding.⁶⁹ Alexander Noonan stelt dat het niet gemakkelijk was om anarchisten te identificeren, omdat immigranten het aanhangen en uitvoeren van anarchistische overtuigingen konden ontkennen.⁷⁰ Bon Tempo en Diner stellen dat met iedere nieuwe immigratie-beperkende wet de ‘toelatingsdrempel’ hoger werd.⁷¹ Volgens Edward Hutchinson en Bayor verbood de *Asiatic Barred Zone* – onderdeel van de

⁶⁵ Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 31, 34-35.

⁶⁶ Feys, *The battle for the migrants*, 287, 321; Feys, ‘The visible hand of shipping interests’, 49.

⁶⁷ Bayor, *Encountering Ellis Island*, 13; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiets*, 59-60; Fleeger, *Ellis Island nation*, 4; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 108.

⁶⁸ Brinkmann, “‘Travelling with Ballin’”, 464-465.

⁶⁹ Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 118; Alexander Noonan, “‘What must be the answer of the United States to such a proposition?’ Anarchist exclusion and national security in the United States, 1887-1903”, *Journal of American Studies* 50:2 (2016) 347-376, aldaar 355, 357; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 13.

⁷⁰ Noonan, “‘What must be the answer’”, 355, 357.

⁷¹ Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 118.

immigratiewet van 1917 – de toegang aan immigranten uit Zuidoost-Azië; zij en Zevenbergen noemen ook de invoering van de alfabetiseringstest bij deze immigratiewet die analfabete immigranten boven de zestien jaar uitsloot.⁷² Het Congres perkte immigratie, zoals gezegd, verder in met de quotawetten van 1921 en 1924.⁷³ De Nederlandse overheid was terughoudend in het bevorderen of reguleren van emigratie. Krabbendam stelt dat emigratie in de negentiende eeuw niet werd tegengewerkt en dat geen wetten werden vervaardigd die voor belemmeringen zorgden. Wel bleef de overheid op de hoogte van de emigratiebelangstelling; doordat emigranten een uittreksel uit het geboorteregister nodig hadden om reisdocumenten te krijgen, kon een emigratie-overzicht worden samengesteld.⁷⁴ Volgens Marijke van Faassen bleef de overheid ook in het Interbellum op de achtergrond, ondanks het toenemende besef dat emigratie werkloosheid kon verminderen.⁷⁵

Feys stelt dat Europese scheepvaartmaatschappijen enerzijds de Amerikaanse inspecties omzeilden en immigranten hielpen om toegelaten te worden en anderzijds lobbyden ze tegen Amerikaanse immigratierestricties. Amerikaanse controles werden bijvoorbeeld omzeild door naar minder strenge immigratiestations te gaan of door immigranten tweedeklas te laten reizen; tweedeklaspassagiers werden niet standaard op Ellis Island geïnspecteerd.⁷⁶ Ook hielpen scheepvaartmaatschappijen immigranten om te worden toegelaten, bijvoorbeeld door informatieverstrekking over de keuring, contact te leggen met kennissen en liefdadigheidsinstellingen in de VS en in beroep te gaan tegen het besluit.⁷⁷ De Rotterdamse Holland-Amerika Lijn (HAL) informeerde reizigers over het omzeilen van Amerikaanse immigratiewetten, paste ingevulde passagierslijsten aan en nam contact op met familie, vrienden en liefdadigheidsinstellingen in de VS.⁷⁸ Scheepvaartmaatschappijen wilden zo veel mogelijk van hun passagiers toegelaten krijgen: gedeporteerden zorgden voor slechte reclame en frictie met de betrokken regeringen en de VS. Bovendien werden scheepvaartmaatschappijen in 1893 en 1903 financieel verantwoordelijk gesteld voor de kosten van gedetineerde en

⁷² Edward P. Hutchinson, 'Immigration policy since World War I', *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 262:1 (1949) 15-21: 15; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 14; Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 108.

⁷³ Zie bijvoorbeeld: Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 108; Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 892; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 161-162, 169-170.

⁷⁴ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 57-58.

⁷⁵ Marijke van Faassen, *Polder en emigratie. Het Nederlandse emigratiebestel in internationaal perspectief 1945-1967* (Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 2014) 49.

⁷⁶ Feys, 'The visible hand of shipping interests', 47; Feys, 'Bounding mass migration', 89-90; Feys, *The battle for the migrants*, 322.

⁷⁷ Feys, *The battle for the migrants*, 322.

⁷⁸ Feys, 'The visible hand of shipping interests', 46.

gedeporteerde immigranten en beboet voor iedere immigrant met een besmettelijke ziekte die ze meebrachten.⁷⁹

Feys toont dat scheepvaartmaatschappijen door middel van lobbycampagnes de Amerikaanse immigratiewetgeving beïnvloedden. Ingehuurde lobbyisten zorgden bijvoorbeeld voor vertragingen in wetsuitvoeringen en trachtten te voorkomen dat het Congres immigratiewetten overwoog. In reactie op de *Immigration Restriction League* richtten de scheepvaartmaatschappijen de *Immigration Protective League* op, waarmee ze met een grotere belangengroep immigratiebeperkingen trachtten tegen te houden.⁸⁰ Feys toont bovendien dat de Amerikaanse media een belangrijk middel was in de lobbycampagnes: de scheepvaartmaatschappijen huurden journalisten in die voor hen schreven en propagandastukken lieten publiceren in kranten.⁸¹ Bovendien voerden ingehuurde lobbyisten campagnes in de Amerikaanse pers om de publieke opinie tegen immigratiebeperkingen te beïnvloeden en Congresleden te beïnvloeden.⁸² De in de jaren 1880 door de HAL en Duitse scheepvaartmaatschappijen opgezette *Pro Immigration League* voerde ook lobbycampagnes in de Amerikaanse pers om de anti-immigratiecampagnes tegen te gaan en de publieke opinie positief tegenover immigratie te beïnvloeden.⁸³ Rutger Doop voegt daar, in zijn masterscriptie, aan toe dat ze twee voorname journalisten als Washington-correspondenten voor kranten in het Amerikaanse ‘achterland’ lieten schrijven.⁸⁴

Feys beschrijft de invloed van de media op de beleidsuitoefening op Ellis Island; immigranteninspecteurs probeerden om familiescheidingen te vermijden om negatieve berichtgeving in de kranten te voorkomen – de pers schreef uitvoerig over dergelijke drama’s; als alternatief wilden ze immigranten op het eiland ‘detineren’ in plaats van deporteren. Bovendien werd in de Amerikaanse pers geprotesteerd tegen het beleid van commissaris Williams, wat één van de factoren was dat druk op hem uitoefende en hem ertoe aanzette om met de scheepvaartmaatschappijen in gesprek te gaan.⁸⁵ Feys toont dus de invloed van de media en de rol die het kan spelen in migratiebeleid en uitvoering op Ellis Island. Hij laat het belang zien van een media-analyse, die nog niet is uitgevoerd met betrekking tot Ellis Island in de

⁷⁹ Feys, ‘Bounding mass migration’, 91; Feys, *The battle for the migrants*, 322.

⁸⁰ Feys, *The battle for the migrants*, 320-321.

⁸¹ Feys, ‘The visible hand of shipping interests’, 49.

⁸² Feys, *The battle for the migrants*, 287, 321.

⁸³ Torsten Feys, ‘The battle for the migrants. The evolution from port to company competition 1840-1914’ in: Torsten Feys, Lewis R. Fischer, Stephane Hoste and Stephan Vanfraechem eds., *Maritime transport and migration. The connections between maritime and migration networks* (Liverpool 2007) 27-48, aldaar 43-44.

⁸⁴ Rutger Doop, *From east to west. HAL’s transnational strategy in the battle for the east European Jewish migrants, 1890-1914* (Masterscriptie Geschiedenis, Universiteit Leiden, Leiden 2019) 31.

⁸⁵ Feys, *The battle for the migrants*, 266-267, 273.

Nederlandse kranten. Met deze scriptie poog ik om de Nederlandse media als extra speler in het veld toe te voegen. Een Nederlandse media-analyse is interessant, omdat het de Nederlandse mediabelangstelling en -strategieën toont: het toont wat journalisten belangrijk vonden, wat kranten erover publiceerden en dus wat erover in het Nederlandse medialandschap belangrijk werd gemaakt.

1.6. Materiaal en methode

Via de online database Delpher zijn de Nederlandse landelijke kranten tussen 1892-1939 onderzocht. Om artikelen te vinden is gebruik gemaakt van de zoektermen ‘Ellis Island’, ‘Ellis eiland’ en ‘eiland Ellis’; een proefonderzoek leerde dat deze Nederlandse benamingen veelvuldig gebruikt werden. Dit leverde 766 krantenartikelen op, waarvan 203 artikelen zijn gebruikt. Deze 203 artikelen zijn zorgvuldig geselecteerd op basis van terminologie en inhoudelijke berichtgeving over Ellis Island: terminologie heeft betrekking op hoe het eiland en het verblijf werden geframed en inhoudelijke berichten – bijvoorbeeld in de vorm van ervaringsverhalen, brieven, correspondentenverslagen of rapporten – gaven een inkijkje in hoe het eiland en het verblijf werden ervaren. Het gaat bovendien om 203 unieke artikelen; binnen de 766 artikelen kwam het meermaals voor dat verschillende kranten (vrijwel) hetzelfde bericht publiceerden.⁸⁶ De overige 563 krantenberichten betroffen dus herhalingen óf bevatten geen beeldvorming; het ging dan bijvoorbeeld over ontploffingen, zinken of aanvaringen (zie afbeelding 1). Om zoveel mogelijk relevante artikelen te verkrijgen is de keus gemaakt om alle landelijke kranten in Delpher te gebruiken. Van de 203 artikelen zijn drie artikelen gevonden door het zoeken op bekende personen die verblijf hielden op het eiland. De zoektermen stonden wel in deze artikelen, maar werden door de OCR niet herkend in de krantenscans.⁸⁷ Dit is een risico van het gebruik van zoektermen en gebeurt bijvoorbeeld door vervaging, beschadiging of als het woord op een paginarand staat. Toch was het gebruik van zoektermen nodig vanwege het omvangrijke aanbod op Delpher; zonder zoektermen gaf de periode 1892-1939 305.239 resultaten.

⁸⁶ Indien meerdere kranten hetzelfde artikel publiceerden, is ervoor gekozen het artikel te gebruiken dat tijdens de allereerste inventarisatie werd gevonden. Het overzicht van de gebruikte krantenberichten en framing (zie: Appendix, bijlage 2 en 3) bevat hierdoor niet van iedere kant het totaal aantal beeldvormende berichten. Het bevat 203 unieke beeldvormende berichten. Deze keuze was nodig om met het bronmateriaal te kunnen werken. Naast de 203 geselecteerde beeldvormende artikelen zijn soms extra krantenartikelen gebruikt, bijvoorbeeld indien extra context is gegeven. Zie Appendix, bijlage 3 voor een overzicht van de 203 geselecteerde beeldvormende krantenartikelen.

⁸⁷ OCR staat voor Optical Character Recognition. Zie: <https://www.kb.nl/en/over-ons/expertises/OCR> (laatst geraadpleegd op 16 juni 2025).

Afbeelding 1: 'Een Amerikaansch schip in brand geraakt' in *De Telegraaf*.⁸⁸

De geselecteerde artikelen varieerden in lengte en detail – van enkele regels tot een halve of hele pagina – en na 1920 publiceerden kranten soms meerdere artikelen over Ellis Island in één blad. Ook de oorsprong van de berichten verschilde. Kranten publiceerden in de eerste plaats artikelen die betrekking hadden op, of aansloten bij, hun eigen doelgroep; zo schreven Joodse kranten – bijvoorbeeld het *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland* [hierna: *Centraal Blad*] – meer over Joodse immigranten en schreef bijvoorbeeld de revolutionair-socialistische *De Tribune* meer over revolutionairen op het eiland. Daarnaast publiceerden de landelijke kranten algemenere artikelen over Nederlandse- en niet-Nederlandse emigranten op Ellis Island. Ze hadden eigen correspondenten die erover schreven en namen berichten over van vermoedelijke persbureaus en uit andere Nederlandse of buitenlandse kranten en tijdschriften.⁸⁹ Ook werden ingestuurde brieven gepubliceerd. Overgenomen berichten waren vaak voorzien van bronvermelding.⁹⁰ Zoals te zien in figuur 1 vond de meeste berichtgeving plaats tussen 1920-1939, terwijl de emigratie in die periode sterk was afgenomen.

Kranten representeren niet de publieke opinie, zijn niet objectief en verspreiden niet 'de waarheid'. Krantenredacties bepalen welke stukken worden opgenomen en welke niet en hebben 'de macht om kritische stemmen op te nemen of uit te sluiten'.⁹¹ Bovendien is er niet altijd sprake van onafhankelijke journalistiek. Feys heeft, zoals gezegd, laten zien dat scheepvaartmaatschappijen de Amerikaanse pers als middel gebruikten om de publieke opinie

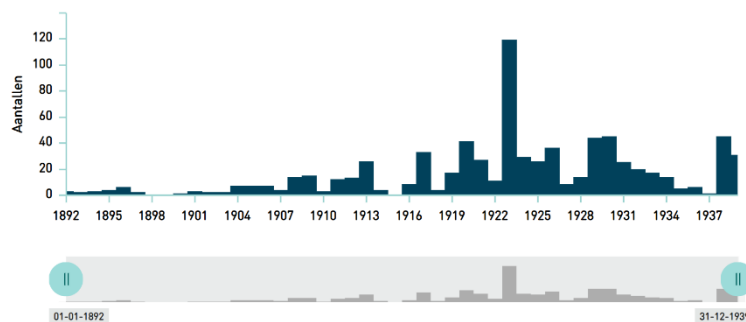
⁸⁸ Voorbeeld van één van de 563 niet-overgenomen artikelen waarin Ellis Island wel kort is genoemd, maar dat niet beeldvormend is. Bron afbeelding 1: 'Een Amerikaansch schip in brand geraakt', *De Telegraaf*. Ochtendblad – Eerste blad, 21-05-1921, 2.

⁸⁹ Naast persbureau Reuter werden ook N.T.A. Draadloos, N.B. en V.D. genoemd. Dit zouden mogelijk ook persbureaus of seindiensten kunnen zijn.

⁹⁰ Bij artikelen zonder bronvermelding kon het een eigen bericht óf een overgenomen bericht (zonder bronvermelding) betreffen.

⁹¹ Emily R. Cabaniss en Abigail E. Cameron, "Unassimilable and undesirable". News elites' discursive construction of the American immigrant during the Ellis Island years', *Discourse & Society* 28:6 (2017) 614-634, aldaar 616. Origineel citaat: 'News media also have power to include or exclude critical voices that would undoubtedly alter public discourse.'

te beïnvloeden door het inhuren van journalisten en het opzetten van lobbycampagnes. Krantenredacteuren, die soms ook als migrantenagenten fungeerden, publiceerden bovendien propagandastukken die ze van de ingehuurd journalisten ontvingen.⁹² Unrau schreef dat commissaris Corsi in de jaren '30 bijeenkomsten hield met correspondenten van – onder andere – Europese kranten: hij wilde de pers toestaan om vrij en zonder censuur te schrijven in een poging het imago van Ellis Island te verbeteren.⁹³ Artikelen werden altijd met een doel gepubliceerd en juist die mediabelangstelling en -strategieën zijn belangrijk in dit onderzoek.

Figuur 1: Grafische weergave van de 766 krantenartikelen op basis van de zoektermen tussen 1892-1939.⁹⁴

1.6.1. Frame-analyse

Dit onderzoek is onderverdeeld in twee tijdsperiodes: 1892-1919 (omvangrijke emigratie) en 1920-1939 (afgenomen emigratie). Op basis van de gebruikte framing en terminologie zijn deze tijdsperiodes onderverdeeld in kleinere periodes, waardoor een overzicht wordt verkregen van de verschoven beeldvormingen. Voor het analyseren van de beeldvormende artikelen is frame-analyse gebruikt. Een frame accentueert bepaalde informatie over een onderwerp in een tekst, waardoor dat gedeelte meer betekenis krijgt en opvallender wordt. Bepaalde aspecten van een opgemerkte werkelijkheid worden geselecteerd en in het bericht geaccentueerd en benadrukt. Frames zijn bijvoorbeeld zichtbaar in stereotypen, kernwoorden en versterking van sentimenten.⁹⁵

⁹² Feys, *The battle for the migrants*, 287, 320-321; Feys, 'The visible hand of shipping interests', 49.

⁹³ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 937.

⁹⁴ Bron figuur 1: Delpher, 'Grafische weergave van zoekresultaten 766 krantenartikelen', [https://www.delpher.nl/nl/kranten/ngram?query=%22Ellis+eiland%22+or+%22ellis+island%22+or+%22eiland+ellis%22&coll=ddd&cql%5B%5D=%28date+_gte_+%2201-01-1892%22%29&cql%5B%5D=%28date+_lte_+%2231-12-1939%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk+\(laatst+geraadpleegd+op+21+juni+2025\).](https://www.delpher.nl/nl/kranten/ngram?query=%22Ellis+eiland%22+or+%22ellis+island%22+or+%22eiland+ellis%22&coll=ddd&cql%5B%5D=%28date+_gte_+%2201-01-1892%22%29&cql%5B%5D=%28date+_lte_+%2231-12-1939%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk+(laatst+geraadpleegd+op+21+juni+2025).)

Grafische weergave van de zoekresultaten 'Ellis Island', 'Ellis eiland' en 'eiland Ellis' in de Nederlandse landelijke kranten, 01-01-1892 t/m 31-12-1939. Het komt een enkele keer voor dat twee verschillende zoektermen in één artikel werden gebruikt.

⁹⁵ Robert M. Entman, 'Framing. Towards clarification of a fractured paradigm', *Journal of Communication* 43:4 (1993) 51-68, aldaar 52-53.

Frame-analyse stelt mij in staat om de beeldvorming te analyseren en te observeren welke frame-verschuivingen daarin plaatsvonden.⁹⁶ Er zijn twee manieren om frames te bepalen: generieke frames uit de literatuur (top-down) en frames die aan de hand van de analyse van het bronnenmateriaal zijn verkregen (bottom-up).⁹⁷ Ik heb gebruik gemaakt van een bottom-up benadering, omdat de generieke frames niet van toepassing zijn op de framing van Ellis Island (een ‘plek’); deze zijn beter toepasbaar op de framing van personen of migratie.⁹⁸ Door middel van de bottom-up benadering zijn vijf frames naar voren gekomen: gevangenis, bewaakte poort, drama, opvang en begrip. De eerste drie frames zijn (zeer) negatief. Zo typeert het gevangenis-frame Ellis Island als een gevangenis waaruit men bevrijd moet worden; termen als ‘ons gevangenschap’, ‘opgesloten’, ‘gedetineerd’, ‘vastgehouden’ en ‘bevrijden’ staan hierin centraal. Het bewaakte poort-frame typeert Ellis Island als een bewaakte deur die toegang blokkeert en bemoeilijkt; de nadruk ligt op strenge toelatingseisen, waarschuwingen, aanhoudingen en afwijzingen. Het drama-frame benadrukt de dramatiek, onmenselijke behandeling, vuilheid en wanhoop op het eiland. Het neutrale opvang-frame typeert Ellis Island als een neutrale, tijdelijke opvang waar immigranten werden ‘gehuisvest’ en ‘ondergebracht’ of ‘verbleven’. Het begrip-frame toont begrip voor het functioneren van het eiland als niet-ideale noodzaak. Het is opvallend dat er geen positief frame te onderscheiden is.⁹⁹

Per artikel is geanalyseerd hoe het eiland, verblijf en de voorzieningen werden beschreven en welke framing daarin de boventoon voerde. Om het omvangrijke artikel van de correspondent van het *Algemeen Handelsblad* (1939) als voorbeeld te nemen: hij gebruikte gevangenstermen als ‘gedwongen verblijf’ en ‘vastgehouden’, maar de beschrijvingen over het comfort, gemak en goede verzorging op het eiland en verschillende hotel- en vakantievergelijkingen voerden de boventoon en deze heb ik gecategoriseerd onder ‘opvang’; overkoepelend werd Ellis Island in dit artikel als een (atypische) tijdelijke, comfortabele opvang

⁹⁶ Marlou Schrover en Tycho Walaardt, ‘Displaced persons, returnees and ‘unsuitables’. The Dutch selection of DPs (1945-1951)’, *Continuity and Change* 33 (2018) 413-440, aldaar 434.

⁹⁷ Voor frame-analyse, zie bijvoorbeeld: Schrover and Walaardt, ‘Displaced persons, returnees and ‘unsuitables’’, 413-440; Marlou Schrover, ‘Parenting, citizenship and belonging in Dutch adoption debates 1900-1995’, *Identities* 28:1 (2021) 93-110.

⁹⁸ Marlou Schrover en Tycho Walaardt noemen bijvoorbeeld vijf generieke frames uit de literatuur: moraal, verantwoordelijk/juridisch, economisch, humanitair en conflict/gevaar. Zie: Schrover and Walaardt, ‘Displaced persons, returnees and ‘unsuitables’’, 421. Zie bijvoorbeeld ook: Marlou Schrover, ‘Wij en zij. Krantenberichten over Hongaarse vluchtelingen’, *Kleio. Tijdschrift van de vereniging van docenten in geschiedenis en staatsinrichting in Nederland* 59:4 (2018) 60-64, aldaar 61-62; Harald Bauder, ‘Media discourse and the new German immigration law’, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 34:1 (2008) 95-112, aldaar 102.

⁹⁹ Voor verdere definitie, trefwoorden en enkele atypische vormen van de gedefinieerde frames, zie: Appendix, bijlage 1.

geframed.¹⁰⁰ Zes artikelen vormen een uitzondering: in deze artikelen waren twee frames gecombineerd aanwezig en zou het afdoen aan de inhoud en het begrip van het artikel om één frame boven de ander te stellen; dit is bijvoorbeeld het geval in het *Algemeen Handelsblad* (1895), waarin een gecombineerde gevangenis- en drama-framing is geïdentificeerd.¹⁰¹

De functionaliteit van de frames kon wisselen. Zo diende het bewaakte poort-frame tussen 1892-1914 vooral ter waarschuwing en informatie over de (strengere) toelatingseisen. Na 1920 werd het frame gebruikt ter illustratie van de nieuwe wetsuitvoeringen en ongenoegen uiten daarover. Het drama-frame werd veelal gebruikt omdat ‘drama verkoopt’ (lezers trekt). Ook het gebruik van terminologie diende een doel; gevangensterminologie gaf het verblijf een negatief imago, terwijl opvangsterminologie dit neutraliseerde.¹⁰² Gevangensterminologie kon bovendien dienen ter uiting van ongenoegen over het ‘vasthouden’ van personen. Het onderzoek naar de redenen voor frame-verschuivingen is speculatief, omdat het niet mogelijk is om in het hoofd van de destijdse journalisten te kijken; door middel van literatuur en de krantenanalyse zijn verklaringen geduid en gespeculeerd.

¹⁰⁰ Zie: Appendix, bijlage 4 voor twee krantenartikelen ter illustratie. Bijlage 4 artikel 2 betreft het artikel van de correspondent (*Algemeen Handelsblad* 1939).

¹⁰¹ Zie: Appendix, bijlage 4 artikel 1. In de zes artikelen waarin een combinatie van twee frames zijn geïdentificeerd was in alle sprake van gevangensterminologie of -beeldspraak en een evenzeer, in vrijwel gelijke mate aanwezig, tweede frame.

¹⁰² James N. Druckman noemt de invloed van verschillende terminologie op de ontvanger ‘equivalency framing’. Zie: James N. Druckman, ‘The implications of framing effects for citizen competence’, *Political Behavior* 23:3 (2001) 225-256, aldaar 228-229. Hoewel deze scriptie niet gericht is op het Nederlandse lezerspubliek (ontvanger), is deze framing-methode relevant om te delen, omdat Druckman hiermee de invloed van woordkeuze toont.

Hoofdstuk 2. Europese en Nederlandse emigratie en de Amerikaanse houding

2.1. Europese en Nederlandse emigratie

Tussen 1880-1914 emigreerden zo'n 60 miljoen Europeanen, waaronder 300.000 Nederlanders. Emigratie vond plaats naar verschillende landen, maar de VS was een aantrekkelijk migratieland. Europese emigratiereenen waren armoede, periodes van economische neergang, gebrek aan mogelijkheden, oorlogen, verplichte militaire dienstplicht, cholera-epidemieën en de snelgroeiende Europese bevolking. Religieuze onderdrukking, vervolging en pogroms waren belangrijke emigratiereenen voor (Oost-) Europese Joden. Bovendien was er als gevolg van de Industriële Revolutie en de industrialisatie minder werk in de agrarische sector en werd het minder winstgevend om ambachtelijke beroepen uit te oefenen. Daartegenover stond dat de VS hogere lonen, meer werkgelegenheid, mogelijkheden en hoop bood.¹⁰³

Voor na 1846 nam de Nederlandse emigratie toe; tussen 1850-1879 vertrokken gemiddeld per decennium zo'n 19.000-20.000 Nederlanders naar de VS en tussen 1880-1899 gemiddeld zo'n 28.000-34.000 per decennium.¹⁰⁴ Nederlandse emigratiereenen in de negentiende en twintigste eeuw waren religie, sociaaleconomische factoren, verwachtingen, informatievoorziening, modernisering van vervoer en de overheidshouding. In de jaren 1830 en 1880 hadden afsplitsingen binnen de Nederlandse Hervormde Kerk emigratie tot gevolg; dominees vertrokken met volgelingen naar de VS om eigen kerkgemeenschappen te stichten.¹⁰⁵ Tussen 1830-1880 emigreerden vooral mensen met religieuze motieven – in het bijzonder deze zogenaamde Afscheidenen –, tuinders, boeren en gezinnen.¹⁰⁶ Hervormde en Rooms-Katholieke Nederlanders emigreerden ook, maar Katholieken vormden een minderheid.¹⁰⁷ Na 1850 verminderde de religieuze emigratie als gevolg van de nieuwe Grondwet (1848) waarin

¹⁰³ Bayor, *Encountering Ellis Island*, 7, 12; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 97-98.

¹⁰⁴ Enne Koops, *De dynamiek van een emigratiecultuur. De emigratie van gereformeerden, hervormden en katholieken naar Noord-Amerika in vergelijkend perspectief (1947-1963)* (Hilversum 2010) 43; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 101.

¹⁰⁵ Van Faassen, *Polder en emigratie*, 5; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 124-127; Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 28.

¹⁰⁶ Koops, *De dynamiek van een emigratiecultuur*, 47-49; Enne Koops, 'Nederlandse emigratie naar de Verenigde Staten (1840-heden). Modernisering, beeldvorming en ervaring', *Groniek. Historisch Tijdschrift* 183 (2009) 191-204, aldaar 193-194; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 127, 130, 145; Van Faassen, *Polder en emigratie*, 5; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiets*, 145, 180; Suzanne M. Sinke, *Dutch immigrant women in the United States, 1880-1920* (Urbana (IL) 2002) 11.

¹⁰⁷ Koops, *De dynamiek van een emigratiecultuur*, 47-48.

meer ruimte werd gegeven voor geloofsoefening. Emigratie om economische motieven nam toe.¹⁰⁸

Tot aan 1880 vormden plattelanders 80% van de emigranten.¹⁰⁹ Misoogsten, aardappelziekte, crises in de landbouw en gebrek aan beschikbare landbouwgronden vormden emigratieredenen, evenals economische stagnatie, epidemieën, de hoge staatsschuld en verhoogde belastingen.¹¹⁰ De Nederlandse industrialisatie kwam pas tegen 1890 op gang, waardoor landbouwcrises zorgden voor emigratiepieken in de jaren 1840 en omstreeks 1890.¹¹¹ Ook de Europese landbouwcrisis in 1880 bevorderde emigratie.¹¹² De meeste Nederlandse emigranten waren afkomstig uit plattelandsprovincies als Groningen, Friesland en Zeeland, omdat de bevolkingstoename daar niet kon worden opgevangen. De minste emigranten kwamen tot de eeuwwisseling uit Utrecht en Noord- en Zuid-Holland.¹¹³ In tegenstelling tot andere Europese landen emigreerden Nederlanders veel in groeps- en gezinsverband vanwege de grote emigratie van plattelanders.¹¹⁴ Vrouwelijke emigranten bleven in de minderheid, omdat zij minder alleen emigreerden. Vrouwen namen wel deel aan groeps- en gezinsemigraties.¹¹⁵ De meeste emigranten hadden enige vorm van vermogen; ze moesten immers de middelen hebben om te emigreren.¹¹⁶ Ook nam het aantal transmigranten dat via Nederlandse havens naar de VS vertrok toe vanaf het eind van de negentiende eeuw. Tot 1890 vormden Duitsers de grootste transmigrantengroep, daarna groeide het aantal Oost-Europese (Joodse) transmigranten.¹¹⁷

Verwachtingen van betere kansen, vrijheid en mogelijkheden in de VS vormden belangrijke pullfactoren voor Nederlanders: ‘Zonder de deprimerende omstandigheden in het Nederland van de jaren 1840, die een scherp contrast vormden met de vooruitzichten in Amerika, zou de uittocht niet van de grond gekomen zijn.’, schreef de historicus Krabbendam.¹¹⁸ Gebeurtenissen in de VS hadden ook invloed op de Nederlandse emigratie; de *Homestead Act* (1862) bevorderde immigratie naar het Amerikaanse platteland en financiële

¹⁰⁸ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 129; Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 36.

¹⁰⁹ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 180.

¹¹⁰ Van Faassen, *Polder en emigratie*, 5; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 25; Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 28; Koops, *De dynamiek van een emigratiecultuur*, 44.

¹¹¹ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 23.

¹¹² Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 129.

¹¹³ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 25, 27; Koops, *De dynamiek van een emigratiecultuur*, 44, 48.

¹¹⁴ Koops, ‘Nederlandse emigratie’, 193-194; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 145; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 145, 306-307; Sinke, *Dutch immigrant women*, 11.

¹¹⁵ Sinke, *Dutch immigrant women*, 9-11; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 178,

¹¹⁶ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 26.

¹¹⁷ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 63; Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 44, 52, 71, 89; Feys, ‘The visible hand of shipping interests’, 46.

¹¹⁸ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 25.

crises, de Burgeroorlog en de Eerste Wereldoorlog leidden tot stagnatie van de emigratie.¹¹⁹ Ook de informatievoorziening over het leven in de VS was belangrijk. Zo bijvoorbeeld informeerden en adviseerden geëmigreerde Nederlanders hun vrienden, kennissen en familieleden door middel van briefcontact over de vooruitzichten en de reis.¹²⁰ Nederlandse kranten publiceerden tot in de jaren '20 emigrantenbrieven vanwege de vraag naar berichten over het echte leven in de VS.¹²¹ Bovendien droegen modernisering in het vervoer bij aan de Nederlandse emigratie. De introductie van het stoomschip zorgde vanaf 1870 voor een snellere, veiligere, goedkopere en voorspelbaardere overtocht met méér passagiers aan boord. Het gemiddelde sterftecijfer daalde in vergelijking met het zeilschip en de reistijd werd verkort van weken naar dagen.¹²² Emigratie werd individueler met het stoomschip en Nederlanders reisden vanaf 1900 meer tweedeklas.¹²³ Met de oprichting van de NASM – Nederlandsch-Amerikaansche Stoomvaart Maatschappij, later de HAL – in 1872 kwam een rechtstreekse verbinding tussen Rotterdam en New York tot stand en met de Nieuwe Waterweg in datzelfde jaar een directe verbinding tussen Rotterdam en de Noordzee.¹²⁴ Wat de emigratie eveneens vergemakkelijkte, was dat de Nederlandse overheid het niet tegenwerkte.¹²⁵ De overheid beperkte zich tot de aanneming van de Landverhuizerswet (1936) tot financiële steun aan en bestuurlijke betrokkenheid bij de opgerichte landverhuizersverenigingen Nederlandse Vereniging Landverhuizing (NVL, 1913) en Emigratie Centrale Holland (ECH, 1923).¹²⁶ Ook in het Interbellum werden Nederlandse emigratieverenigingen opgericht als gevolg van de economische crisis en problemen in de agrarische sector; dit waren religieuze emigratieverenigingen.¹²⁷

Tussen 1880-1910 emigreerden naar schatting zo'n 110.900 Nederlanders naar de VS; een lager aantal dan andere Europese landen.¹²⁸ Opnieuw vormden boeren, mensen met religieuze motieven – twee nieuwe protestantengroepen: Neocalvinisten en nieuwe Afscheidenen – en migranten uit plattelandsprovincies de meerderheid.¹²⁹ Na 1880

¹¹⁹ Koops, *De dynamiek van een emigratiecultuur*, 43; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 59.

¹²⁰ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 232-234; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 12; Koops, *De dynamiek van een emigratiecultuur*, 43.

¹²¹ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 237.

¹²² Koops, 'Nederlandse emigratie', 195; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 98, 129.

¹²³ Koops, 'Nederlandse emigratie', 195-196; Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 89; Feys, 'The visible hand of shipping interests', 46.

¹²⁴ Koops, 'Nederlandse emigratie', 195.

¹²⁵ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 57.

¹²⁶ Van Faassen, *Polder en emigratie*, 49-50.

¹²⁷ *Ibidem*, 48.

¹²⁸ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 132; Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 69.

¹²⁹ Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 44, 63-64, 69; Koops, *De dynamiek van een emigratiecultuur*, 56; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 180.

emigreerden steeds meer ongehuwde Nederlanders en na 1900 kwam een groeiend aantal uit verstedelijkte gebieden. Het aantal mannelijke alleenstaande emigranten bleef hoger dan het aantal vrouwelijke; rond 1914 vormden alleenstaande vrouwelijke emigranten 25% van de alleenstaande emigranten.¹³⁰ Na de Eerste Wereldoorlog waren de snelle bevolkingsgroei en groeiende werkloosheid emigratieredenen.¹³¹ Zo'n 56.000 Nederlanders emigreerden naar de VS tussen deze oorlog en 1940, waarvan de meerderheid in de jaren '10 en '20.¹³² Tijdens de Eerste Wereldoorlog lag de overzeese emigratie vrijwel stil, mede als gevolg van de duikbotenoorlog, en ook in het Interbellum bleef de emigratie naar de VS laag vanwege de Amerikaanse quotawetten en de Grote Depressie.¹³³ De jaarquota voor Nederland werd vastgesteld op achtereenvolgend 3.607 (1921), 1.648 (1924) en 3.653 (1929).¹³⁴ Ook de aantallen Oost-Europese transmigranten waren in het Interbellum lager dan daarvoor.¹³⁵

2.2. De Amerikaanse reactie op de Europese emigratie

In de eerste decennia van de negentiende eeuw migreerden vooral Noordwest-Europeanen uit Zweden, Ierland, Wales, Nederland, Zwitserland en de Elzasregio naar de VS en tussen 1840-1890 kwam de meerderheid uit afwisselend Ierland, Duitsland, Groot-Brittannië en Scandinavië.¹³⁶ Tussen 1880-1920 emigreerden meer dan 23 miljoen emigranten naar de VS, waarvan het merendeel afkomstig uit Europa. Het Europese emigratiepatroon veranderde in deze periode: na 1880 vormden Joden en Katholieken uit Zuid-, Oost-, en Centraal-Europa de meerderheid.¹³⁷ De VS beschouwde dit als een 'nieuwe' immigratie die sterk contrasteerde – of een 'breuk' vormde – met de 'oude' immigratie van Noordwest-Europeanen. Verschillen hadden vooral te maken met taal, sekse en remigratie: door de taalverschillen leken de 'nieuwe' migranten meer 'buitenlands' dan hun veelal Engelssprekende voorgangers, in deze periode migreerden meer alleenstaande mannen en Italiaanse migranten verbleven vaak voor bepaalde

¹³⁰ Sinke, *Dutch immigrant women*, 10-11; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 132, 178; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 27, 147, 180.

¹³¹ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 177.

¹³² Koops, 'Nederlandse emigratie', 197.

¹³³ Van Faassen, *Polder en emigratie*, 5, 83; Koops, *De dynamiek van een emigratiecultuur*, 43, 66, 69; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 177; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 64; Brinkmann, "'Travelling with Ballin'", 481.

¹³⁴ Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 108.

¹³⁵ Camille Koren, Nederland als doorreisland. De controle op transmigranten in Nederland tijdens het Interbellum (Masterscriptie Geschiedenis, Universiteit Leiden, Leiden 2019) 12; Brinkmann, "'Travelling with Ballin'", 481-482.

¹³⁶ Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 63, 66, 73-74.

¹³⁷ Fleeger, *Ellis Island nation*, 1, 4-5; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 66, 112, 121; Nancy Foner, 'The uses and abuses of history. Understanding contemporary U.S. immigration', *Journal of Ethnic and Migration Studies* 45:1 (2019) 4-20, aldaar 5.

tijd in de VS en keerden voor (on)bepaalde tijd huiswaarts.¹³⁸ De Oost- en Zuid-Europeanen verschilden in hun emigratiemotieven en sociale klasse weinig van hun Noordwest-Europese voorgangers; daarnaast bleven Noordwest-Europeanen uit de ‘oude’ herkomstgebieden ook komen.¹³⁹ Als gevolg van de Amerikaanse quotawetten in de jaren '20 vormden de Noordwest-Europeanen uit landen als Duitsland, het Verenigde Koninkrijk en Ierland weer de grootste immigrantengroepen; zij werden voorgetrokken.¹⁴⁰ Net als het immigratiepatroon maakte de VS na 1880 veranderingen door: steden groeiden, transport ontwikkelde en industrieën monopoliseerden; ook waren arbeids- en klassenstrijd karakteriserend.¹⁴¹

Immigratie werd als noodzaak beschouwd om voldoende arbeidskrachten te verkrijgen en voor lange tijd was de heersende houding dat iedere immigrant kon integreren en zich kon verbeteren door betere omstandigheden.¹⁴² Echter, deze houding veranderde gedurende de negentiende eeuw. Groeiende kritiek was gericht op de armoede van immigranten en het gevaar voor het verlies van de Amerikaanse cultuur en het karakter. In de jaren 1870 kwamen de angst voor radicalisering van de arbeidersbeweging, klassenstrijd en revolutie hierbij.¹⁴³ Toch resulteerde deze groeiende kritiek niet meteen in federale immigratiewetgeving; Europeanen konden lange tijd zonder belemmering naar de VS emigreren. Halverwege de jaren 1850 nam de staat New York wel maatregelen tegen de Ierse immigratie door de inrichting van Castle Garden als immigrantencontrolestation.¹⁴⁴

Aan het eind van de eeuw werd immigratie beschouwd als een probleem voor de Amerikaanse samenleving, economie en cultuur. Het opgekomen wetenschappelijk racisme en sociaal Darwinisme in de VS en Europa hadden tot gevolg dat niet alle immigranten meer als integreerbaar werden beschouwd; ieder ‘ras’ bezat ‘kenmerken’ en eigenschappen die onoverkomelijk waren, volgens sommigen.¹⁴⁵ Tot het eind van de jaren '20 werden Oost-, Zuid- en Centraal-Europeanen in de wetgeving beschouwd als een ander ‘ras’ dan Noordwest-Europeanen; zij werden als niet-integreerbaar beschouwd en in de ‘rassenhiërarchie’ onder Angelsaksische ‘witte’ Protestanten geplaatst.¹⁴⁶ Hun immigratie vormde een stimulans voor federale immigratiewetgeving en de inrichting van Ellis Island als

¹³⁸ Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 121-122, 139; Foner, ‘The uses and abuses of history’, 9; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 7.

¹³⁹ Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 121-122.

¹⁴⁰ Ibidem, 169, 174.

¹⁴¹ Bayor, *Encountering Ellis Island*, 6-7.

¹⁴² Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 89, 105, 109, 143.

¹⁴³ Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 90, 94, 97, 104-105, 109-110; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiets*, 59; Fleeger, *Ellis Island nation*, 5.

¹⁴⁴ Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 88-89; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 13.

¹⁴⁵ Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 109-110, 138, 141, 143-144; Fleeger, *Ellis Island nation*, 5-6.

¹⁴⁶ Fleeger, *Ellis Island nation*, 5-6, 17, 30.

immigrantencontrolestation.¹⁴⁷ Ondanks dat arbeiders nodig waren, werd dus niet iedere immigrant geschikt geacht: nationaliteit, etniciteit/ras en religie werden belangrijke uitgangspunten naast mentale en fysieke gezondheid en de mate van bijdrage aan de Amerikaanse economie.¹⁴⁸ Nederlanders werden veelal als waardevolle immigranten beschouwd: ze waren niet armoedig en voldeden aan de agrarische behoefte van de VS. In het Dillingham rapport (1911) werden ze als ‘goede immigranten’ beschreven vanwege hun lange emigratietraditie, ‘witheid’ en herkomst uit ‘oude’ herkomstgebieden.¹⁴⁹

Na de Eerste Wereldoorlog zorgden, onder andere, werkloosheid, angst voor radicalisme en economische onzekerheid voor versterking van de anti-immigratie sentimenten. De Grote Depressie en het anti-immigratiebeleid hadden bovendien tot gevolg dat sommige immigranten ook weer vertrokken.¹⁵⁰ De meerderheid van de Amerikanen keerde zich tegen immigratie door de raciale pseudowetenschap en beeldvorming in de media, maar voorstanders bleven immigranten helpen en steunen. Het immigratiedebat stopte met de invoering van de Amerikaanse immigratie-beperkende wetten in de jaren '20.¹⁵¹ Deze wetten stonden niet op zichzelf; in West-Europa maakte de laissez-faire houding na de Eerste Wereldoorlog ook plaats voor controle, regels en beperkingen om ongewenste immigratie zoveel mogelijk te voorkomen. Na 1918 moesten migranten zich kunnen identificeren door middel van een paspoort, visum of ander (identificatie)document en in de jaren '30 sloten Europese landen, net als de VS, hun grenzen zo veel mogelijk voor immigranten. Enerzijds was dit een gevolg van de Grote Depressie, anderzijds van de politieke ontwikkelingen in Duitsland.¹⁵² Toch was in de tweede helft van de jaren '20 een korte opleving van de vrij toegankelijke Nederlandse arbeidsmarkt en open grenzen.¹⁵³

2.3. Ellis Island in context: Europese immigrantencontroles

De immigrantencontrole op Ellis Island stond niet op zichzelf. In 1910 werd op Angel Island, voor de kust van San Francisco, een immigratiestation ingericht waar vooral Chinese immigranten aankwamen.¹⁵⁴ In Europa vonden ook (trans)migrantcontroles plaats die

¹⁴⁷ Bayor, *Encountering Ellis Island*, 13.

¹⁴⁸ Ibidem, 14.

¹⁴⁹ Sinke, *Dutch immigrant women*, 10, 12-13; Krabbendam, *Vrijheid in het verschiep*, 17, 49.

¹⁵⁰ Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 162, 167.

¹⁵¹ Ibidem, 141, 149-150, 169.

¹⁵² Corrie van Eijl, *Al te goed is buurmans gek. Het Nederlandse vreemdelingenbeleid 1840-1940* (Amsterdam 2005) 97-98, 140-143; Brinkmann, ““Travelling with Ballin””, 481-482.

¹⁵³ Van Eijl, *Al te goed is buurmans gek*, 143.

¹⁵⁴ Bayor, *Encountering Ellis Island*, 36, 90; Brinkmann, ““Travelling with Ballin””, 469.

verband hielden met de Amerikaanse immigrantencontrole en werden beïnvloed door de Amerikaanse toelatingseisen. De Duitse scheepvaartmaatschappijen HAPAG en Lloyd werkten bijvoorbeeld samen met de Pruisische overheid en namen – in ruil voor bescherming tegen concurrentie – de volledige transmigrantencontrole, -desinfectie en bijbehorende kosten op zich en beheerden de afgesloten ‘transit corridor’.¹⁵⁵ Samen zorgden ze ook voor medische controles, grensinspecties, ontsmettingsfaciliteiten, speciale stations, gesloten emigrantentreinen en emigrantenverblijfplaatsen in de havensteden.¹⁵⁶ Aan de Russisch-Pruisische grens werden transmigranten en hun bagage geïnspecteerd en gedesinfecteerd. Transmigranten die leden aan ziektes die als ‘gezondheidsrisico’s’ werden bestempeld, werden teruggestuurd.¹⁵⁷ Brinkmann stelt: ‘Alleen personen die aan de westgrens niet zouden worden geweigerd, werden over de oostgrens toegelaten.’¹⁵⁸ Deze controle eindigde na de Eerste Wereldoorlog, omdat het Verdrag van Versailles de Duitse transmigrantencontrole verbood.¹⁵⁹

In Nederland werden transmigranten vanaf het eind van de negentiende eeuw gecontroleerd en gedesinfecteerd.¹⁶⁰ De HAL onderzocht de migranten dagelijks en de laatste inspectie vond enkele uren voor vertrek plaats. Net als op Ellis Island, namen favus en trachoom een belangrijke plek in dit onderzoek in en tussen 1904-1908 werd aan meer dan 2.500 immigranten inscheping geweigerd op basis van de controles.¹⁶¹ In hotels van de HAL en Uranium Steamship Company werden ontluizings- en ontsmettingsinrichtingen gebouwd en in de jaren na de Eerste Wereldoorlog werden transmigranten in Nederland grootschalig ontsmet en ontluisd als gevolg van de vlektyfusepidemie; in Oldenzaal was hiervoor, op besluit van de Nederlandse regering, een ontluizingsinrichting ingericht in 1920.¹⁶² Omdat deze ontsmettingen niet aan de Amerikaanse gezondheidsvoorschriften voldeden, moesten de transmigranten in de Rotterdamse haven opnieuw worden ontluisd.¹⁶³

¹⁵⁵ Brinkmann, “‘Travelling with Ballin’”, 469-471.

¹⁵⁶ Nicole Kvale Eilers, ‘Emigrant trains. Jewish migration through Prussia and American remote control, 1880–1914’ in: Tobias Brinkmann ed., *Points of passage. Jewish migrants from Eastern Europe in Scandinavia, Germany, and Britain 1880-1914* (New York 2013) 63-84, aldaar 63-64.

¹⁵⁷ Ibidem, 68-69.

¹⁵⁸ Brinkmann, “‘Travelling with Ballin’”, 469. Origineel citaat: ‘Only persons who would not be rejected on the western border were admitted across the eastern border.’

¹⁵⁹ Zosa Szajkowski, ‘Sufferings of Jewish emigrants to America in transit through Germany’, *Jewish Social Studies* 39:1/2 (1977) 105-116, aldaar 115.

¹⁶⁰ Koren, Nederland als doorreisland, 40.

¹⁶¹ Feys, ‘Steamshipping companies and transmigration patterns’, 269-270.

¹⁶² Zevenbergen, *Toen zij uit Rotterdam vertrokken*, 103-104.

¹⁶³ Koren, Nederland als doorreisland, 53.

Hoofdstuk 3: ‘maar het is daar zonder overdrijven erger dan eene gevangenis’

Beeldvorming ten tijde van de grootschalige Europese emigratie, 1892-1914

Tussen 1892-1914 publiceerden de Nederlandse landelijke kranten 140 berichten over Ellis Island, waarvan 53 beeldvormende berichten op basis van terminologie, beeldspraak en vergelijkingen. Drie beeldvormende berichten zijn gevonden door het zoeken naar bekende personen op het eiland.¹⁶⁴ Op basis van de gebruikte terminologie en beeldvorming zijn vier periodes te onderscheiden. Het jaar 1914 vormt het eindpunt van deze eerste periode, omdat de Europese emigratie door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog bijna geheel ophield.¹⁶⁵

3.1. 1892-1900: opkomende gevangenis- en drama-framing in overgenomen krantenartikelen

‘Uit New-York verneemt de *Times* dat het landverhuizersstation op Ellis-eiland op den 1en dezer feestelijk is ingewijd. De eerste immigrant was een meisje uit Cork. Ter nagedachtenis aan het feit werd haar een 10 dollar-goudstuk overhandigd.’¹⁶⁶ Met dit bericht kondigde het *Algemeen Handelsblad* op 5 januari 1892 de opening van Ellis Island aan. ‘Feestelijke inwijding’ suggereerde een positieve ontwikkeling. *De Morgenpost* en *De Tijd* berichtten eind 1892 over de toelatingseisen voor de VS; iedere immigrant moest \$10, een spoorwegkaartje en een bagagereçu in bezit hebben om niet naar Ellis Island te worden gezonden.¹⁶⁷

In totaal publiceerden de Nederlandse landelijke kranten zeven unieke beeldvormende berichten over Ellis Island tussen 1892-1900; beeldvormende artikelen kwamen langzaam op gang. Van een dominante framing was nog geen sprake, maar in de zes artikelen tussen 1895-1900 is wel opkomende gevangenis- en drama-beeldvorming te onderscheiden. Ten opzichte van 1892 werd de berichtgeving geleidelijk negatiever. Waar *Het Vaderland* in maart 1895 schreef dat een groep van 140 Nederlandse en Belgische diamantslijpers op Ellis Island werd ‘gehuisvest’, nam het *Algemeen Handelsblad* in augustus uit het *Handelsblad van Antwerpen*

¹⁶⁴ Twee gevonden in de landelijke kranten door het gebruik van de zoekterm ‘Castro’ tussen 01-01-1913 t/m 01-03-1913, één gevonden door de zoekterm ‘Lloyd en Dillon’ tussen 01-10-1913 t/m 31-12-1913.

¹⁶⁵ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 177; Brinkmann, “‘Travelling with Ballin’”, 481.

¹⁶⁶ ‘Gemengde buitenlandsche berichten’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad, 05-01-1892, z.p. [9].

¹⁶⁷ ‘Telegrammen’, *De Morgenpost*. Eerste blad, 17-11-1892, z.p. [3]. Zie ook: ‘Telegrammen’, *De Tijd*, 18-11-1892, z.p. [2].

over dat dertien diamantslijpers er waren ‘opgesloten’.¹⁶⁸ Deze verschillende terminologie presenteerde eenzelfde verblijf op een andere manier. Het *Algemeen Handelsblad* publiceerde ook een brief van één van de Antwerpse diamantslijpers – ook gestuurd aan *Het Handelsblad van Antwerpen*. De diamantslijper beschreef zijn ervaringen op Ellis Island, waarbij een dramatisch- en gevangenis-beeld werd geschetst:

men zette ons allen op eenen kleinen stoomer en wij allen die dachten aan het einde onzer afmattende reis te wezen en naar Brooklijn overgezet te worden om een weinig te kunnen uitrusten, werden zonder uitzondering op het Ellis-Island gezet, in een emigrantenhuis; ik zeg huis, omdat het zoo genoemd wordt, maar het is daar zonder overdrijven erger dan eene gevangenis.¹⁶⁹

Hij beschreef hoe ze in kooien – voorzien van tralies – werden geplaatst, waarna het ondervragingsproces begon. Vijf dagen en nachten werden ze ‘gevangen’ gehouden en het dramatische verblijf werd compleet gemaakt door de slechte maaltijden, vuile soepkommen, onmenselijke slaapvertrekken en het ongedierte dat ‘zoo maar’ bij immigranten over de kleding liep.¹⁷⁰ Nadat ze waren ‘vrijgelaten’ van het eiland, kwamen ‘bijna allen ziek te Brooklijn’ aan.¹⁷¹ In oktober 1896 publiceerden *De Amsterdammer*, *Het Vaderland* en *De Tijd* het bericht van het Nederlandse *Weekblad van den Diamantbewerkerbond* dat opnieuw diamantbewerkers onder verdenking van contractarbeid op Ellis Island ‘gevangen gehouden’ werden.¹⁷² *De Tijd* schreef in november 1900 *en passant* dat een ‘republikeinsch gezind orgaan’ had bericht dat de commissaris en de beampten op het eiland ‘moderne roofridders’ waren die de arme migranten ‘uitplunderen tot op het hemd en hen stelselmatig bedriegen.’¹⁷³ Deze ‘verschrikkelijke, om wraak ten hemel schreiende schandalen’ maakten Ellis Island, volgens een ander Amerikaans orgaan, een schande voor de VS.¹⁷⁴ Dergelijke corruptie, fraude en afpersing kwamen veelvuldig voor tijdens het beleid van commissaris Fitchie.¹⁷⁵

Kortom, in 1895, 1896 en 1900 is opkomende gevangenis- en drama-framing op te merken. Dit was allemaal ontleend aan berichten uit een binnenlands tijdschrift en Vlaamse en

¹⁶⁸ ‘Verspreide berichten’, *Het Vaderland*. Eerste blad, 26-03-1895, 1; ‘Allerlei. Diamantslijpers in Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Eerste blad, 20-08-1895, 1.

¹⁶⁹ ‘Binnenland. Allerlei. Diamantslijpers in Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 12-04-1895, z.p. [5].

¹⁷⁰ Ibidem.

¹⁷¹ Ibidem.

¹⁷² ‘Binnenland’, *Het Vaderland*. Derde blad, 05-10-1896, z.p. [10]. Zie ook: ‘Stadsnieuws’, *De Nieuwe Amsterdammer. Dagblad voor Nederland*, 03-10-1896, 2; ‘Binnenland. Uit de diamantbewerkerwereld’, *De Tijd*. Derde blad, 05-10-1896, z.p. [9].

¹⁷³ ‘Mac Kinley herkozen’, *De Tijd*, 11-11-1900, 1.

¹⁷⁴ Ibidem.

¹⁷⁵ Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 31, 35.

Amerikaanse kranten. De Nederlandse landelijke kranten gebruikten deze bewoording dus (nog) niet zelf, maar namen het over van andere organen. Dat is relevant, omdat ze ervoor kozen deze berichten te publiceren en daarmee een beeld van Ellis Island vormden. De belangrijkste onderwerpen in deze periode waren de wetgeving rondom contractarbeid en benodigde bezittingen voor toelating. Tussen december 1897 en november 1900 verschenen geen artikelen over Ellis Island; door de brand die er uitbrak in 1897 werd het meer dan drie jaar gesloten en heropgebouwd.¹⁷⁶

3.2. 1901-1903: voortgezette gevangenis-framing

Tussen 1901-1903 werden vier beeldvormende berichten over Ellis Island gepubliceerd. Eén bericht in *De Courant* van september 1903 presenteerde het eiland als een bewaakte poort: jonge vrouwen die naar de VS kwamen voor hun verloofde moesten trouwen vóórdat zij van Ellis Island mochten vertrekken. Zij werden anders niet toegelaten en weer teruggestuurd.¹⁷⁷ In de andere drie artikelen werd de gevangenis-beeldspraak voortgezet. In april 1901 berichtte *De Nieuwe Courant* – op basis van een bericht in de *Times* – over de behandeling van een Britse eersteklaspassagier, mr. Priestman genaamd, bij zijn aankomst op Ellis Island. Priestman werd door de immigratiebeambten ‘op Ellis-eiland tusschen het uitschot der immigranten gevangen’ gezet en ‘slechts schoorvoetend weder in vrijheid’ gesteld.¹⁷⁸ Hij werd aangehouden wegens zijn kunstarm, omdat werd verondersteld dat er een risico was dat hij ten laste van de staat zou komen.¹⁷⁹ In 1903 berichtte *De Vrije Socialist* dat de anarchist John Turner ‘nog altijd gevangen’ zat op Ellis Island, in afwachting op zijn eventuele deportatie.¹⁸⁰ Het gebruik van de gevangenstermen ‘opgesloten’ en ‘gevangen gezet’ werden zowel in 1895-1900 als 1901-1903 gebruikt. *De Vrije Socialist* gebruikte de term ditmaal vermoedelijk zelf; er was bij het artikel geen vermelding van de oorsprong van het artikel in een ander orgaan.

In december 1902 publiceerde *De Nieuwe Courant* een bericht uit de Duits-Amerikaanse *New-Yorker Staats-Zeitung* waarin werd gesteld dat immigranten als misdadigers werden behandeld op Ellis Island:

Lieden, die naar Ellis Island komen, met het doel hun familieleden en vrienden tegen terugzending te vrijwaren, vinden slechts in de minste gevallen gehoor en

¹⁷⁶ Bayor, *Encountering Ellis Island*, 32, 35.

¹⁷⁷ ‘Buitenlandsch nieuws. Een ring van 50.000 huwelijken’, *De Courant*, 22-09-1903, 1.

¹⁷⁸ ‘Buitenland. Gemengd buitenlandsch nieuws’, *De Nieuwe Courant*. Tweede blad, 10-04-1901, z.p. [8].

¹⁷⁹ Ibidem.

¹⁸⁰ ‘Buitenland. De Amerikaansche vrijheid’, *De Vrije Socialist*, 16-12-1903, z.p. [3].

moeten lijdelijk aanschouwen, hoe hun verwanten op de meest barbaarsche manier van hun vrijheid worden beroofd en, tot hun terugzending, in kooien moeten smachten, als waren zij gemeene misdadigers.¹⁸¹

Dit bericht schetste een negatief beeld van het eiland. De behandeling van de immigranten was een gevolg van de uitvoering van de nieuwste immigratiewet. Over de 700 immigranten die nog op Ellis Island zaten, werd gesteld dat ze deels wachtten op ‘bevrijding’ of deportatie.¹⁸² Naast de gevangenis-terminologie was ook de referentie naar de ‘kooien’ waarin immigranten werden gestopt in lijn met de berichten uit 1895-1900 met gevangenis-beeldspraak.

3.3. 1904-1912: bewaakte poort-frame

Tussen 1904-1912 publiceerden de Nederlandse landelijke kranten 25 unieke beeldvormende artikelen over Ellis Island. De beeldvorming verschoof van een gevangenis- naar een dominante bewaakte poort-framing: Ellis Island vormde een belemmering op de vrije toegang naar de VS en immigranten werden gekeurd, toegelaten en tegengehouden aan deze ‘poort’ van New York. De aankondiging van *The American Scene* – het nieuwe boek van de Amerikaanse romanschrijver Henry James – in het *Algemeen Handelsblad* van september 1907 illustreert dit frame *en passant*: ‘Zijn bladzijden over Ellis Island, die gebarricadeerde, gegrendelde, geslotene, door wet en wapenen bewaakte deur, waaraan de Immigrant klopt om binnengelaten te worden, zijn onder de schoonsten van het boek.’¹⁸³

1904 fungeerde als overgangsjaar naar de bewaakte poort-framing. Zo informeerden *Het Vaderland* en *De Courant* dat er op Ellis Island ‘meer landverhuizers zijn opgesloten dan het bergen kan’ en dat het voornemen was om alle ongewenste migranten terug te sturen.¹⁸⁴ Naast de gevangenisterm verschoof de berichtgeving naar het weigeren en terugsturen van ongewenste migranten. In de gepubliceerde immigrantenbrief van eersteklaspassagier M. van Raalte in *Het Vaderland* kwam dit eveneens terug; hijzelf werd niet naar Ellis Island gestuurd, maar stelde dat de 450 derdeklaspasagiers op het eiland nog het medisch onderzoek moesten ondergaan en \$30 moesten tonen, ‘zonder ’t bezit waarvan ze niet worden toegelaten en linea recta weer, voor rekening van de stoomvaart-maatschappij, naar patria worden teruggezonden’;

¹⁸¹ ‘Gemengd buitenlandsch nieuws. Immigratie in de Vereenigde Staten’, *De Nieuwe Courant. Dagblad voor Nederland*. Ochtendblad, 25-12-1902, 1.

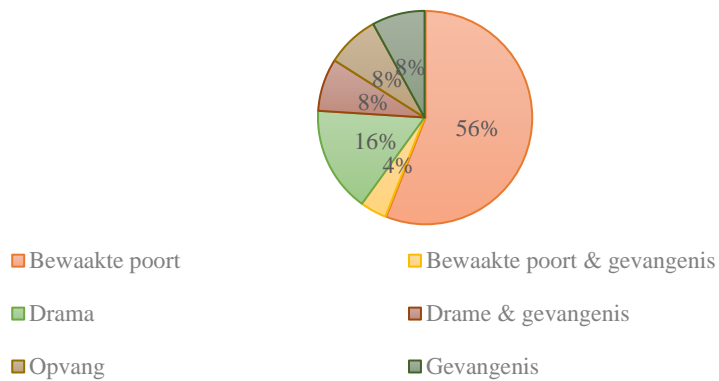
¹⁸² Ibidem.

¹⁸³ A. de Wit, ‘Nieuwe Engelsche boeken’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 13-09-1907, 5.

¹⁸⁴ ‘Buitenland. Gemengd’, *Het Vaderland*. Middagblad, 16-06-1904, 1; Zie ook: ‘Gemengde berichten. Buitenland’, *De Courant*, 17-06-1904, z.p. [2]; ‘Gemengde berichten. Buitenland’, *De Courant*, 17-06-1904, z.p. [3].

zij moesten zich ‘bitter klein’ hebben gevoeld volgens Van Raalte.¹⁸⁵ Tussen 1905-1912 had de bewaakte poort-beeldspraak betrekking op een combinatie van ‘strengere’ toelatingseisen, inspecties en de weigering van (bekende) migranten.

Grafiek 1. Framing in 1904-1912

Grafiek 1. Framing tussen 1904-1912.¹⁸⁶

Bewaakte poort-framing diende om aanstaande emigranten te waarschuwen en te informeren over de toelatingseisen. Berichten over de ‘zeer nauwkeurige’ medische inspecties en ‘strengere’ toelatingseisen waren uitingen hiervan. Het *Nieuw Israëliisch Weekblad* berichtte in 1905 en 1911 over verscherpte toelatingseisen die het voor immigranten steeds moeilijker maakten om in de VS te landen.¹⁸⁷ Verschillende kranten, waaronder het *Algemeen Handelsblad*, publiceerden in 1909 hetzelfde waarschuwende bericht naar aanleiding van de ‘hoogst onaangename verrassing’ voor 215 tweedeklaspassagiers aan boord van de *Rijndam*; zij werden naar Ellis Island gebracht, omdat ze niet aan de benodigde \$25 bezitseis voldeden.¹⁸⁸ De nieuwe commissaris Williams hield deze eis ‘streng’ aan en het gold niet alleen voor derdeklaspassagiers:

Zij die zich naar de V.S. begeven, hebben er derhalve voor te zorgen, óf de noodige contanten bij aankomst te kunnen overleggen óf zoodanige maatregelen te treffen

¹⁸⁵ M. van Raalte, ‘Buitenland. Brieven uit Amerika II. Eerste indrukken van Amerika’, *Het Vaderland*. Avondblad A, 03-05-1904, 1.

¹⁸⁶ Deze grafiek is tot stand gekomen door het analyseren van de gebruikte frames in de 25 unieke beeldvormende berichten in de periode 1904-1912.

¹⁸⁷ ‘Buitenland’, *Nieuw Israëliisch Weekblad*. Tweede blad, 21-07-1905, z.p. [6]; ‘Buitenland’, *Nieuw Israëliisch Weekblad*. Eerste blad, 13-01-1911, z.p. [2].

¹⁸⁸ ‘Binnenland. Landverhuizing naar Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 08-07-1909, 1. Zie ook: H., ‘Binnenland. Landverhuizing naar Amerika’, *De Tijd*. Tweede blad, 08-07-1909, z.p. [6]; Hbl., ‘Gemengd nieuws. Landverhuizing naar Amerika’, *De Nieuwe Courant*. Avondblad, 08-07-1909, z.p. [2]; Hbld., ‘Gemengd nieuws. Landverhuizing naar Amerika’, *R.K. Dagblad Het Huisgezin*, 09-07-1909, z.p. [3]; ‘Gemengd nieuws. Landverhuizing naar Amerika’, *Het Vaderland*. Ochtendblad, 10-07-1909, z.p. [2]; Hbld., ‘Gemengd nieuws’, *De Standaard*, 10-07-1909, z.p. [2].

met hunne verwanten, dat zij gevrijwaard zijn voor de onaangenaamheden eener tijdelijke deportatie naar Ellis-eiland.¹⁸⁹

Eenzelfde waarschuwing over de vereiste \$25 was een maand later te lezen in *De Standaard*, die het overnam van de Nederlands-Amerikaanse krant *De Grondwet*.¹⁹⁰ Het *Algemeen Handelsblad* nam van de Amerikaanse *Standard* over dat de aanstelling van commissaris Williams een verklaring was voor de strengere toepassing van de toelatingseisen op Ellis Island.¹⁹¹ Bovendien werd gewaarschuwd dat niet alleen immigranten met lichamelijke gebreken, maar ook hun medereizigers konden worden teruggezonden.¹⁹² Ook werd *en passant* het beeld van Ellis Island als strenge bewaakte poort versterkt. Zo schreef het *Centraal Blad* dat het eiland ‘duivelseiland’ werd genoemd door de werkwijze van commissaris Williams en dat ‘het den Joden thans bijna onmogelijk wordt gemaakt, in New-York te landen’.¹⁹³ *De Nieuwe Courant* schreef dat immigranten die niet door de keuring kwamen en niet aan de gestelde eisen voldeden ‘onverbiddelijk worden teruggewezen!’ en een gepubliceerde brief in *De Nederlander* herhaalde de ‘zeer nauwkeurige’ inspectie voor derdeklaspasagiers.¹⁹⁴ Deze twee berichten gingen niet verder over Ellis Island, maar droegen wel bij aan de beeldvorming.

Individuele afwijzingsverhalen naar aanleiding van de (medische) inspecties vormden een tweede uitingsvorm; deze berichten dienden niet ter waarschuwing, maar ter illustratie, medelijden en verbetering. *De Courant* berichtte in augustus 1906 over dertig Oost-Europese Joodse weeskindjes die niet langer in de VS werden toegelaten: ‘Maar nu heeft men dezen kleinen zwervertjes op grond van een bijzonder onderzoek, dat op Ellis Island plaats had, bij besluit van het emigratie-bestuur, het landingsrecht geweigerd daar zij der openbare armenzorg ten laste zouden kunnen komen.’¹⁹⁵ Dezelfde krant publiceerde in oktober 1907 het ervaringsverhaal van een Nederlandse jongeman in de VS die, na tijdelijke terugkeer naar Nederland vanwege dienstplicht, op Ellis Island niet meer werd toegelaten wegens trachoom.¹⁹⁶ De krant stelde dat publicatie van dergelijke verhalen al veel verbeterd had en wilde daarom dit bericht ‘wereldkundig’ maken.¹⁹⁷ Het *Algemeen Handelsblad* publiceerde in 1909 over

¹⁸⁹ ‘Binnenland. Landverhuizing naar Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 08-07-1909, 1. Ook in de hierboven genoteerde zelfde krantenberichten.

¹⁹⁰ ‘Buitenland. Amerika’, *De Standaard*. Tweede blad, 16-08-1909, z.p. [5].

¹⁹¹ ‘Buitenland. Vereenigde Staten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad- Tweede blad, 03-09-1909, 6.

¹⁹² Ibidem.

¹⁹³ ‘Gemengde berichten. Toepassing der vreemdelingenwet’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*. Tweede blad, 03-09-1909, z.p. [5].

¹⁹⁴ ‘Door drie werelddeelen II’, *De Nederlander*. Tweede blad, 16-03-1912, z.p. [6]; ‘Onbemiddeld naar Amerika’, *De Nieuwe Courant*. Bijblad van het ochtendblad, 14-04-1912, z.p. [6].

¹⁹⁵ ‘Gemengde berichten. Geweigerde emigrantjes’, *De Courant*. Avondblad, 30-08-1906, z.p. [2].

¹⁹⁶ ‘Een Emigranten-Historie’, *De Courant*. Avondblad, 22-10-1907, 1.

¹⁹⁷ Ibidem.

meerdere afwijzingsverhalen op Ellis Island vanwege slechte gezondheid, vroegere gevangenisstraf en minder dan \$25 in bezit; deze verhalen illustreerden de strengheid van Williams en ‘hoe stipt de officials tegenwoordig de verscherpte bepalingen handhaven’.¹⁹⁸ Hierin werd bovendien gevangensterminologie gebruikt: de ‘gedetineerden’ en ‘de van hun vrijheid beroofden’.¹⁹⁹ In 1912 berichtten twee kranten eenmalig over de aanhouding van twee bekende personen op het eiland. Het *Algemeen Handelsblad* schreef dat prins Ludovico d’Aragon, die vanuit Frankrijk kwam, was aangehouden en ‘gedetineerd’ op het eiland, omdat de VS geen immigranten wilde die elders niet gewenst waren – maar lichtte niet toe wie deze prins was.²⁰⁰ *The New York Times* berichtte ook hierover en uit de titels is te achterhalen dat het de Spaanse prins Ludovico Pignatelli d’Aragona betrof die wegens gokken uit Frankrijk was weggestuurd.²⁰¹ De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* stelde dat de Zweedse hardloper Hans Kolehmainen was aangehouden en mogelijk zou worden teruggestuurd, maar niet waarom; enkel dat de Amerikaanse toelatingseisen ‘den laatsten tijd veel scherper zijn gemaakt en ook veel strenger worden toegepast’.²⁰² Het betrof hier de tweeëntwintigjarige Finse hardloper Hannes Kolehmainen – Olympisch winnaar op de Spelen in Stockholm (1912) – die wel werd toegelaten.²⁰³ Omdat Finland in 1912 nog behoorde tot het Russische Rijk – als ‘autonoom groothertogdom’²⁰⁴ – zou de angst voor revolutionairen een mogelijke verklaring kunnen zijn voor de tijdelijke aanhouding van Kolehmainen op Ellis Island. Ook de Amerikaanse *New-York Tribune* noemde deze aanhouding.²⁰⁵

Kortom, bewaakte poort-framing diende primair ter waarschuwing en informatie over de strenge toelatingseisen. Tussen 1900-1914 – en in het bijzonder 1905-1909 – was de immigratie zeer omvangrijk. In 1904 informeerde *Het Vaderland* over 5.000 emigranten die op Ellis Island waren gebracht – ‘het grootste aantal dat ooit op één dag landde’ – en in 1905 informeerde *De Nieuwe Courant* dat in twaalf uur tijd 12.039 immigranten waren

¹⁹⁸ ‘Vereenigde Staten. Amerikaansche kroniek’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 05-08-1909, 6.

¹⁹⁹ Ibidem.

²⁰⁰ ‘Vereenigde Staten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 10-10-1912, 6.

²⁰¹ Zie bijvoorbeeld: ‘Prince D’Aragona expelled. Leaves France for New York where he may seek American bride’, *The New York Times*, 29-09-1912 and ‘Prince D’Aragona sent to Ellis Island. Spaniard, said to have been expelled from France for gambling, likely to be deported’, *The New York Times*, 05-10-1912.

²⁰² ‘Vereenigde Staten’, *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Avondblad B, 03-09-1912, 1.

²⁰³ Ossi Viita, ‘A reluctant hero. Hannes Kolehmainen and the politics of sporting fame in Finland’, *The International Journal of Historical Sport* 29:7 (2012) 980-1000, aldaar 981-983.

²⁰⁴ Ibidem, 981-982.

²⁰⁵ Zie bijvoorbeeld: ‘Olympic champion held at Ellis Island. Hans Kolehmainen, classed as world’s greatest runner, faces deportation’, *The New-York Tribune*, 02-09-1912.

aangekomen.²⁰⁶ De hoge immigratie-aantallen zorgden voor vertragingen op het eiland.²⁰⁷ De strenge toelatingseisen in de vorm van de immigratiewetten van 1903 en 1907 en het groeiende percentage afgewezenen op basis van de medische inspectie lagen ten grondslag aan de bewaakte poort-framing.²⁰⁸ Ook was het een gevolg van Williams' beleid tijdens zijn tweede aanstelling (1909-1914), waarover Feys stelt dat de grote strengheid waarmee hij regeerde, leidde tot enorme opstoppingen en deportatietoenames.²⁰⁹

3.3.1. Ervaringsverhalen: drama en gevangenis

De landelijke kranten publiceerden ook vijf ervaringsverhalen met drama-framing en gecombineerde drama- en gevangenis-framing. Deze ervaringsverhalen waren inhoudelijk negatief over de leefomstandigheden en behandeling op Ellis Island; ze benadrukten de 'ruwe' en 'schandelijke' behandeling, de dramatische leefomstandigheden, de 'treurige', vuile, overvolle toestanden en hoe de zenuwen van de migranten daaronder leidden.²¹⁰ Nederlandse kranten publiceerden emigrantenbrieven, omdat er behoefte was aan informatie over het leven in de VS.²¹¹ Ze publiceerden de Ellis Island-ervaringsverhalen vooral omdat 'drama verkoopt', vanwege het universele belang en ter illustratie. Zo diende het artikel van de Londense correspondent van *De Courant* in 1906 ter illustratie van de strengheid, toestanden en behandeling. De mensen die op het eiland verbleven, werden als 'de gedetineerden' aangeduid en twee ervaringen werden overgenomen: een Britse vrouwelijke tweedeklaspassagier moest, vanwege haar 'gebogen ruggegraat', een etmaal op het eiland doorbrengen, kreeg weinig te eten en werd 'met tusschendekspassagiers in een vuil lokaal opgesloten, waarin geen zitplaatsen aanwezig waren, zoodat zij op hunne bagage moesten zitten.'²¹² Drie Franse vrouwen werden na een bezoek aan Frankrijk 'drie dagen lang met tusschendekspassagiers op het eiland gevangen gehouden'.²¹³ De reden voor hun aanhouding was niet genoemd. De krant stelde bovendien dat omkoppingen 'licht voorkomen', omdat 'eerste of tweede klasse passagiers, onder

²⁰⁶ 'Buitenland. Verenigde Staten', *Het Vaderland*. Avondblad B, 08-09-1904, z.p. [5]; 'Gemengd buitenlandsch nieuws. Een groote volksverhuizing', *De Nieuwe Courant*. Ochtendblad, 10-05-1905, 1.

²⁰⁷ Guzda, 'Ellis Island a welcome site?', 31-32.

²⁰⁸ Yew, 'Medical inspection of immigrants at Ellis Island', 492; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 13; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 118.

²⁰⁹ Feys, *The battle for the migrants*, 307.

²¹⁰ Zie bijvoorbeeld: 'Binnenland. Van Eeden en Amerika', *De Vrije Socialist*, 25-04-1908, z.p. [3]; K., 'Proletariërslijden', *Het Volk*. Tweede blad, 13-09-1908, z.p. [7]; 'Binnenland. Amerika', *Nieuw Israëlich Weekblad*. Eerste blad, 13-08-1909, z.p. [2].

²¹¹ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 237.

²¹² 'Amerikaansche waakzaamheid', *De Courant*. Avondblad, 19-09-1906, 1.

²¹³ Ibidem.

verdenking van lichaamsgebreken, of een slechten gezondheidstoestand, op het eiland gelijk de tusschendekspassagiers worden behandeld'.²¹⁴

De twee ervaringsverhalen uit 1908 illustreren duidelijk dat drama verkoopt; de brief van de Groningse Meisner – in de inleiding en verderop behandeld – is met die reden overgenomen door *De Vrije Socialist*, evenals de in *Het Volk* beschreven ervaring van de jonge Steenwijkse meubelmaker O.S. die werd afgewezen omdat hij leed aan de 'tering', waarvan hij in de VS hoopte te genezen. Tot zijn terugzending had hij een dramatisch verblijf en behandeling in het ziekenhuis op Ellis Island:

Zijn geld en zijn horloge werden hem ontnomen tot zijn vertrek en hij werd met andere ongelukkigen die hetzelfde lot had getroffen, in een ziekenzaal verpleegd. Die verpleging nu was schandelijk. (...). Doch de oppasser in de zaal was hard en ruw en het eten was slecht in één woord.²¹⁵

Hem werd geweigerd een brief aan zijn ouders te schrijven – omdat hij geen geld had – en nadat hij toch schrijfspullen kreeg om een brief aan de Nederlandse consul in New York te schrijven, vond hij enkele dagen later stukken van de brief in de grote wasbak.²¹⁶ 'Zoo is deze jonge man, die in Amerika zijn gezondheid dacht weer te vinden, daar behandeld.'²¹⁷ Naast het verkopen van drama van iemand uit de eigen doelgroep van de krant, werd ook kritiek geuit op de klasse-ongelijkheid en het daaruit resulterende arbeiderslijden.²¹⁸ Ook het artikel over de ongelukkige en wanhopige situatie van 96 Russische Joden, in het *Nieuw Israëlich Weekblad*, was een vorm van 'drama verkopen' die aansloot bij de eigen doelgroep. In een ondertekende brief schetsten de Joden een beeld van hun 'gevangenis (op Ellis Island)'.²¹⁹

Wij zijn allen saamgedrukt in een ruimte, welke ten hoogste 200 menschen kan bevatten. Op den oogenblik zijn daarin ongeveer 1000 saamgebracht. Het is er zoo eng, dat wij nauwelijks plaats hebben, er ons te kunnen nederleggen, om een poosje rust te kunnen genieten. De grond is vochtig en walgelijk vuil. Zij, die het langst hier zijn, konden niet eens van ondergoed verwisselen, omdat wij bij onze bagage niet kunnen komen.²²⁰

²¹⁴ Ibidem.

²¹⁵ K., 'Proletariërslijden', *Het Volk*. Tweede blad, 13-09-1908, z.p. [7].

²¹⁶ Ibidem.

²¹⁷ Ibidem.

²¹⁸ Ibidem.

²¹⁹ 'Binnenland. Amerika', *Nieuw Israëlich Weekblad*. Eerste blad, 13-08-1909, z.p. [2].

²²⁰ Ibidem.

De stemming was wanhopig: ‘overall hoort men voortdurend wenen’ van vrouwen en van kinderen die in een andere, aangrenzende ruimte verbleven.²²¹

In 1912 publiceerden *De Courant* en *De Vrije Socialist* de ervaringen van de Duitse journalist-auteur Kurt Aram – pseudoniem voor Hans Fischer – op Ellis Island, omdat zij het van ‘universeel belang’ achtten deze dramatische ervaringen bekend te maken.²²² Aram reisde voor de Duitse *Gartenlaube* als derdeklaspasagier, voorzien van \$25, naar de VS om te ondervinden hoe het een arme immigrant vergaat.²²³ Als derdeklaspasagier moest hij langs Ellis Island en hij beschreef zijn bevindingen. De Nederlandse kranten namen zijn verhaal over uit de Duitse *Berliner Lokal Anzeiger*; het begon met de stelling dat men in Europa ‘helaas veel te weinig [weet] van Ellis Island, het Eiland der Tranen, het eiland der ellende, zooals een goed deel der Amerikaansche bladen het noemen’.²²⁴ Aram stelde dat er zeker een ‘storm van verontwaardiging’ zou ontstaan als er meer bekend zou zijn over Ellis Island.²²⁵ *De Vrije Socialist* sprak dit tegen: ‘Hoeveel Hollanders kunnen er niet over meepraten! En men zegge niet, dat men in Europa niet weet wat daar gebeurt. Neen men weet het heel goed, maar het is de gewone laksheid, die de menschen doet berusten, (...)’²²⁶ Aram beschreef de dramatische ervaringen van ‘be- en mishandeling’ van migranten en de ‘eenvoudig onmenswaardige’ toestanden.²²⁷ Ook maakte hij een korte vergelijking tussen Ellis Island en een Siberische gevangenis – zich afvragend of dat terecht was voor de Siberische gevangenen – en schreef over ‘langdurige opsluiting’ van immigranten: het ging niet om ‘gestrafte gevangenen’ maar Europese burgers.²²⁸ Aram werd na de keuring toegelaten, omdat hij loog \$1.000 op zak te hebben en dit niet werd gecontroleerd.²²⁹

Kortom, de gepubliceerde ervaringsverhalen benadrukten de dramatische leefomstandigheden en behandeling. Enkele ervaringsverhalen bevatten ook een korte introductie waarin de strenge toelatingseisen werden benadrukt.²³⁰ Het gebruik van de

²²¹ Ibidem.

²²² ‘Buitenland. Het eiland in tranen’, *De Courant*. Tweede blad, 28-05-1912, 5; ‘Sociaal Politiek overzicht’, *De Vrije Socialist*, 01-06-1912, z.p. [2].

²²³ ‘Onbemiddeld naar Amerika’, *De Nieuwe Courant*. Ochtenblad, 14-04-1912, z.p. [6]; ‘Buitenland. Het eiland in tranen’, *De Courant*. Tweede blad, 28-05-1912, 5-6.

²²⁴ ‘Buitenland. Het eiland in tranen’, *De Courant*. Tweede blad, 28-05-1912, 5.

²²⁵ Ibidem.

²²⁶ ‘Sociaal Politiek overzicht’, *De Vrije Socialist*, 01-06-1912, z.p. [2].

²²⁷ ‘Buitenland. Het eiland in tranen’, *De Courant*. Tweede blad, 28-05-1912, 5-6; ‘Sociaal Politiek overzicht’, *De Vrije Socialist*, 01-06-1912, z.p. [2-3].

²²⁸ ‘Buitenland. Het eiland in tranen’, *De Courant*. Tweede blad, 28-05-1912, 5; ‘Sociaal Politiek overzicht’, *De Vrije Socialist*, 01-06-1912, z.p. [2].

²²⁹ ‘Buitenland. Het eiland in tranen’, *De Courant*. Tweede blad, 28-05-1912, 6.

²³⁰ Zie bijvoorbeeld: ‘Amerikaansche waakzaamheid’, *De Courant*. Avondblad, 19-09-1906, 1; ‘Binnenland. Amerika’, *Nieuw Israëlich Weekblad*. Eerste blad, 13-08-1909, z.p. [2].

opvangtermen ‘verblijf’ en ‘ondergebrachte’ in het *Algemeen Handelsblad* en *Scheepvaart* vormden een contrast met de gevangenisterminologie; dit gaf het verblijf een andere connotatie dan bijvoorbeeld ‘gevangen gehouden’.²³¹

3.3.2. *De ware beleving van Ellis Island: Johannes Meisner vs. Frederik van Eeden*

De berichtgeving over Ellis Island leidde ook tot een conflict; in april en mei 1908 berichtten enkele kranten over de contrasterende ervaringen van Van Eeden en Meisner, wat negatief uitpakte voor Van Eeden’s imago.²³² Het geschil begon in april 1908 met de publicatie van Van Eeden’s brief in *De Pionier*. *De Telegraaf* van 7 mei 1908 nam deze brief ook over, waarin Van Eeden schreef over de ‘helderheid, frischheid en netheid’ van de nieuw geopende eetzaal.²³³ *De Vrije Socialist* publiceerde Meisners reactie op deze ‘lofzang’ – over zijn dramatische verblijf, behandeling en de ‘schandelijke’ toestanden op het eiland – waarin hij eiste dat Van Eeden terugkwam op zijn woorden en zou erkennen dat het onjuiste ‘praatjes’ waren.²³⁴

Dezelfde editie van *De Telegraaf* nam ook Van Eeden’s reactie daarop over: ‘Ik heb gezegd, dat de pas voltooide nieuwe gebouwen op Ellis-eiland een model zijn van helderheid, netheid en zindelijkheid. Ik heb de organisatie van het geheel prachtig genoemd. Niets daarvan behoef ik terug te nemen.’²³⁵ Hij uitte commentaar op Meisner die niet schreef wannéér hij op het eiland had verbleven en stelde dat Meisners brief ‘bewijst dat de meerderheid van het miljoen landverhuizers, dat Europa jaarlijks aan Amerika present doet, een walgelijk troepje is.’²³⁶ Van Eeden stelde verder:

Met welk recht eischt het proletariaat van Europa, dat Amerika het met open armen zal ontvangen, wasschen, opvoeden, kleeden en huisvesten? Er mogen goede krachten onder zijn. Ieder weet, en de beschrijving van den inzender maakt het duidelijk, dat het uitschot van de oude wereld, het gespuis uit de Levant en Syrië, de minste soort van Aziaten, de slechtst beschaafde Russen, er de meerderheid vormt.²³⁷

²³¹ ‘Vereenigde Staten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 04-09-1912, 6; ‘Emigranten op Ellis Island’, *Scheepvaart*. Avond-editie, 05-09-1912, z.p. [3].

²³² Deze contrasterende ervaringen zijn geïntroduceerd in de inleiding van dit onderzoek.

²³³ R. Feenstra, ‘Aan het zoeklicht. Dollar-clown’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 07-05-1908, 1.

²³⁴ ‘Binnenland. Van Eeden en Amerika’, *De Vrije Socialist*, 25-04-1908, z.p. [3].

²³⁵ R. Feenstra, ‘Aan het zoeklicht. Dollar-clown’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 07-05-1908, 1.

²³⁶ Ibidem.

²³⁷ Ibidem.

Hij eindigde met de opmerking dat hij niet langer stukken zal schrijven aan bladen waarin ‘zulke stukken’ – refererend naar de brief van Meisner – werden opgenomen.²³⁸ Dit relaas werd hem niet in dank afgenomen; in *De Telegraaf* spotte Feenstra – de auteur van het artikel – met Van Eeden’s woorden en *De Vrije Socialist* schreef spottend van ‘majesteitsschennis’ over Van Eeden’s verontwaardiging dat *De Pionier* de brief van Meisner publiceerde.²³⁹ *De Vrije Socialist* spotte verder:

Wat! Heeft die Meissner de brutaliteit om tegen hem te schrijven!! En zoo’n redactie die niet begrijpt dat dit majesteitsschennis is! Als ik, v. Eeden, zeg dat het immigratiestation op Ellis-eiland een model-inrichting is, dan is dit zoo ondanks het geschetter der afgewezenen.

Wel wat een brutaliteit toch om te meenen dat iemand die er geweest is en alles mede ondervonden heeft, het beter weet dan hij die het even gezien heeft met een vriendelijken directeur, die natuurlijk alles mooi vindt.²⁴⁰

De Telegraaf en *De Vrije Socialist* namen dit geschil over omdat drama verkoopt; de drama had vooral betrekking op Van Eeden’s imagoschade, maar de behandeling en leefomstandigheden op Ellis Island kwamen hierin ook dramatisch tot uiting. Meisner’s ervaringsbrief was een gevolg van Van Eeden’s eerste brief; het is niet zeker of Meisner zijn ervaring zou hebben gedeeld als Van Eeden niet eerst over zijn bezoek had geschreven.²⁴¹

3.4. 1913-1914: gemengde framing, ‘bekende personen’ en terminologische beeldvorming

Tussen 1913-1914 publiceerden de Nederlandse kranten zeventien unieke beeldvormende artikelen over Ellis Island.²⁴² De beeldvorming was gemengd en vond vooral plaats door middel van gevangenis- en opvangterminologie. In 1913 was veel media-aandacht voor de aanhoudingen van ‘bekende personen’ op Ellis Island: de voormalig Venezolaanse president José Cipriano Castro Ruiz, de Britse suffragetteleidster Emmeline Pankhurst en de Britse zangeres en actrice Marie Lloyd en jockey Bernard Dillon. Tussen januari-februari 1913 publiceerden veel Nederlandse kranten over de aanhouding van Castro. De Amerikaanse regering wilde hem niet toelaten en informeerde over door Castro gepleegde ‘misdadige

²³⁸ Ibidem. Zie ook: ‘Binnenland. Dr. van Eeden in Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Eerste blad, 28-04-1908, 2.

²³⁹ ‘Binnenland. Majesteitsschennis’, *De Vrije Socialist*, 29-04-1908, z.p. [2]; R. Feenstra, ‘Aan het zoeklicht. Dollar-clown’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 07-05-1908, 1.

²⁴⁰ ‘Binnenland. Majesteitsschennis’, *De Vrije Socialist*, 29-04-1908, z.p. [2].

²⁴¹ ‘Binnenland. Van Eeden en Amerika’, *De Vrije Socialist*, 25-04-1908, z.p. [3].

²⁴² Drie van deze beeldvormende artikelen zijn gevonden tijdens het zoeken naar bekende personen (Castro en Lloyd en Dillon) op het eiland.

handelingen' om hem de toegang te kunnen verbieden.²⁴³ In de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* viel te lezen dat Castro in een telegram stelde 'slechts' een bezoeker te zijn en niet van plan was een 'revolutieman' of last te zijn, maar dat Amerikaanse kranten schreven dat de 'New Yorksche geheime politie' een plan voor een inval in Venezuela had ontdekt.²⁴⁴ Meerdere Nederlandse kranten berichtten over het vermoeden van de Amerikaanse pers dat Castro een inval in Venezuela voorbereidde.²⁴⁵ Over zijn aanhouding schreef *Het Vaderland* dat hij 'in een klein kamertje op Ellis Eiland' werd 'opgesloten' en 'door een schildwacht' werd 'bewaakt'; *De Courant* beschreef hem als 'de gevangene van het eiland Ellis'.²⁴⁶ *De Nieuwe Courant* beschreef dat het nog niet zeker was of Castro 'tegen borgstelling zal worden vrijgelaten' van het eiland.²⁴⁷ Neutrale opvangterminologie werd ook gebruikt: zo schreef *Het Centrum* dat Castro op het eiland zou 'verblijven' tot duidelijk werd of hij zou worden toegelaten of afgewezen en schreef *De Telegraaf* dat hij op het eiland 'vertoeft'.²⁴⁸ Halverwege februari werd bericht dat Castro toch was toegelaten op beslissing van het Bondgerechtshof.²⁴⁹

Begin oktober 1913 berichtten de Nederlandse kranten over de spraakmakende aanhouding van de destijds zeer bekende Lloyd en Dillon op het eiland, vermoedelijk als gevolg van onzedelijkheid; het *Algemeen Handelsblad* informeerde dat ze hadden gelogen op de passagierslijst – ze hadden zich ingeschreven als mr. en mrs. Dillon – terwijl Lloyd nog wettig gehuwd was met een ander.²⁵⁰ *De Nieuwe Rotterdamsche Courant* stelde dat Lloyd vanwege haar echtscheiding en het reizen met een andere man als ongewenste immigrante werd beschouwd; het *Algemeen Handelsblad* daarentegen bespote de Amerikaanse ambtenaren voor hun braafheid en dat ze dit beschouwden als een dreiging voor hun moraliteit.²⁵¹ De krant deelde bovendien een speculatie uit *The Evening Star* dat de gegeven reden een voorwendsel was

²⁴³ 'Buitenlandsche kroniek', *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad, 02-01-1913, 1.

²⁴⁴ 'Vereenigde Staten', *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Ochtendblad A, 02-01-1913, 5; 'Vereenigde Staten. Castro', *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Avondblad B, 02-01-1913, 2.

²⁴⁵ Zie bijvoorbeeld: 'Buitenland. Zuid Amerika. Inval in Venezuela beraamd?', *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – tweede blad, 17-01-1913, 5; 'Vereenigde Staten. Castro', *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Avondblad C, 17-01-1913, 2; 'Buitenland. Amerika. Inval in Venezuela beraamd?', *R.K. Dagblad het Huisgezin*, 18-01-1913, z.p. [2].

²⁴⁶ 'Amerika. Castro', *Het Vaderland*. Eerste Avondblad B, 07-01-1913, z.p. [5]; 'Buitenland. De omzwervingen van Senor Castro', *De Courant*. Tweede blad, 07-01-1913, 5.

²⁴⁷ 'Laatste berichten. Castro', *De Nieuwe Courant*. Ochtendblad, 12-01-1913, z.p. [2].

²⁴⁸ 'Gemengde berichten', *Het Centrum*, 03-01-1913, 2; 'Amerika. De uitwijzing van Castro', *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 01-02-1913, 2.

²⁴⁹ Zie bijvoorbeeld: 'Telegrammen. Castro', *Het Vaderland*. Ochtendblad A, 16-02-1913, 1; 'Telegrammen. Castro in de Vereenigde Staten', *De Nieuwe Courant*. Ochtendblad, 16-02-1913, 1; 'Gemengde berichten. President Castro', *De Tijd*, 17-02-1913, 1; 'Buitenland. Amerika', *R.K. Dagblad het Huisgezin*, 17-02-1913, z.p. [3].

²⁵⁰ 'Korte berichten', *Het Vaderland*. Tweede avondblad A, 04-10-1913, z.p. [7]; 'Buitenland. Vereenigde Staten', *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 04-10-1913, 6.

²⁵¹ 'Buitenland. Vereenigde Staten', *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 04-10-1913, 6; 'Vereenigde Staten', *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Avondblad C, 15-10-1913, 2.

waarachter een andere reden moest zitten; als voorbeeld werd de Russische anarchist Maksim Gorki aangehaald die ook werd tegengehouden toen hij in het gezelschap reisde van een andere vrouw dan zijn eigen vrouw.²⁵² Over de aanhouding van Lloyd en Dillon schreef het *Algemeen Handelsblad* dat ze ‘vertoeven’ op het eiland in afwachting van een beslissing omtrent hun toelating.²⁵³ Hun aanhouding en verblijf werd door deze krant niet als een gevangeniservaring geframed, wat suggereert dat gevangensterminologie een beeldvormende keuze was.

Halverwege oktober 1913 berichtten de kranten over de aanhouding van de bekende suffragetteleidster Pankhurst. Ze was uitgenodigd om enkele lezingen te geven, maar Amerikaanse suffragettes waren huiverig dat zij als ‘kiesrechtfurie’ schade zou brengen aan de Amerikaanse kiesrechtbeweging en hadden bezwaar tegen de \$1.500 vergoeding die Pankhurst voor haar lezingen zou ontvangen.²⁵⁴ *De Courant* berichtte dat ze bij aankomst als ‘„ongewenscht” vreemdelinge’ werd aangehouden.²⁵⁵ *Het Vaderland* schreef dat Pankhurst ‘voorloopig vastgehouden’ werd op Ellis Island; *De Standaard* en *De Tijd* schreven dat ze er was ‘geïnterneerd’ en ‘gevangen werd gezet’, en *De Courant* schreef dat ze direct na aankomst op het eiland werd ‘vastgehouden’.²⁵⁶ *De Courant* schreef ook dat Pankhurst stelde in hongerstaking te gaan ‘als men haar in het immigranten-verblijf gevangen hield’.²⁵⁷ Het *Algemeen Handelsblad* schreef dat ze zich nog op het eiland ‘bevindt’.²⁵⁸ Na enkele dagen mocht Pankhurst, onder borgstelling, het eiland verlaten om haar lezingen te geven, waarna ze weer zou vertrekken.²⁵⁹ Ook de Amerikaanse pers berichtte in 1913 over deze aanhoudingen.²⁶⁰ Nederlandse krantenredacties achtten dergelijke aanhoudingen belangrijk en maakten deze dus relevant in de media. Dit aanhoudingsnieuws van bekende personen past in een groter geheel van (spraakmakend) beroemdheden-nieuws.

²⁵² ‘Buitenland. Vereenigde Staten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 04-10-1913, 6.

²⁵³ ‘Vereenigde Staten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 03-10-1913, 6; ‘Buitenland. Vereenigde Staten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 04-10-1913, 6.

²⁵⁴ ‘Buitenlandsche kroniek’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 05-10-1913, 1. Zie bijvoorbeeld ook: ‘Buitenland’, *De Standaard*, 10-09-1913, 1.

²⁵⁵ ‘Buitenland. Mevrouw Pankhurst en de Vereenigde Staten’, *De Courant*. Tweede blad, 21-10-1913, 5.

²⁵⁶ ‘Buitenland. Engeland’, *Het Vaderland*. Tweede avondblad, 15-10-1913, z.p. [7]; ‘Buitenland. Varia’, *De Standaard*, 20-01-1913, 1; ‘Gemengde berichten. Mevrouw Pankhurst geweerd’, *De Tijd*. Tweede blad, 20-10-1913, z.p. [5]; ‘Buitenland. Mevrouw Pankhurst en de Vereenigde Staten’, *De Courant*. Tweede blad, 21-10-1913, 5; ‘Buitenland. Varia’, *De Standaard*, 22-10-1913, 1.

²⁵⁷ ‘Buitenland. Mevrouw Pankhurst en de Vereenigde Staten’, *De Courant*. Tweede blad, 21-10-1913, 5.

²⁵⁸ ‘Buitenland. Vereenigde Staten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 21-10-1913, 7.

²⁵⁹ ‘Amerika. Mevrouw Pankhurst in de Vereenigde Staten toegelaten’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 22-10-1913, 2.

²⁶⁰ Zie bijvoorbeeld: ‘Hold Marie Lloyd here as Mrs. Dillon. Actress and English jockey traveling together not permitted to land’, *The New York Times*, 02-10-1913; ‘Mrs. Pankhurst is barred out. Taken to Ellis Island from liner and ordered deported after hearing’, *The New York Times*, 19-10-1913.

3.4.1. Drama- en bewaakte poort-framing

Het drama-frame is in drie inhoudelijk beeldvormende artikelen opgemerkt, waarvan twee negatieve ervaringsverhalen. Het had betrekking op de leefomstandigheden, gevoel van gevangenschap en ervaren ellende tijdens het verblijf, maar de functionaliteit van het frame verschilde. In een gepubliceerde brief in *De Vrije Socialist* noemde H.C.v.B. zijn ervaring op het eiland *en passant* in zijn brief over de sociaaldemocratische partij in Canada. Hij beschreef hoe zijn vrouw en hij 3,5 dag ‘op het beruchte „Ellis Island” [hadden] doorgebracht en hebben daar een ellende gezien en doorstaan welke verschrikkelijk was, en alleen omdat wij niet getrouwd waren’.²⁶¹ Hij lichtte niet toe of ze waren aangehouden vanwege het vrije huwelijk van de socialistische beweging of wegens liegen over hun huwelijkse status.²⁶² Na drie dagen ‘gevangene’ te zijn geweest van de Amerikaanse regering mochten ze het eiland verlaten op belofte te trouwen in New York – wat ze deden.²⁶³ H.C.v.B. weidde niet verder uit over de ‘ellende’, maar gaf hiermee een inkijkje in de dramatiek op het eiland.

De Nieuwe Rotterdamsche Courant publiceerde de ervaringen van Lloyd en Dillon op het eiland omdat drama – en beroemdheden-nieuws – ‘verkoopt’: ‘Zij en Dillon waren – klaagde zij – schandalig behandeld. Men had haar op Ellis-eiland opgesloten, waar zij „hellepijnen” had ondergaan’.²⁶⁴ De leefomstandigheden en het verblijf waren dramatisch: ‘Ellis-eiland was een smerige plaats, nog niet goed genoeg voor varkens.’²⁶⁵ Lloyd was bang geweest op het eiland ‘te zullen sterven’ en schreef van ‘opgeborgen’, ‘opgesloten’ en ‘cellulair geïnterneerd’.²⁶⁶ Deze ervaringen waren overgenomen uit de Londense *Daily Mail*. Beide ervaringsverhalen belichtten de ellende en dramatiek van hun verblijf. *De Nieuwe Courant* berichtte in een korte aankondiging dat de voormalige kok van Ellis Island aan de misstandencommissie verklaarde dat het vlees voor de immigranten ‘bedorven en onbruikbaar’ was, maar dat hij de bedorven stukken had afgesneden.²⁶⁷ Deze aankondiging kon naast informeren ook bedoeld zijn om te schokken.

Bewaakte poort-beeldspraak werd *en passant* gebruikt in het *Centraal Blad* in een bericht over de zelfmoord van een Russische immigrant na afwijzing door de ‘gestrenghe heeren’

²⁶¹ ‘Buitenland. Uit Kanada’, *De Vrije Socialist*, 08-01-1913, z.p. [3].

²⁶² Voor een toelichting van het vrije huwelijk, zie: Jacobus Kalma, *De toestemming van partijen bij het huwelijk* (Academisch proefschrift rechtswetenschap, Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam 1910) 29.

²⁶³ ‘Buitenland. Uit Kanada’, *De Vrije Socialist*, 08-01-1913, z.p. [3].

²⁶⁴ ‘Laatste berichten. De zaak Lloyd-Dillon’, *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Avondblad D, 06-10-1913, 2.

²⁶⁵ Ibidem.

²⁶⁶ Ibidem.

²⁶⁷ ‘Amerika. Misstanden op Ellis Island’, *De Nieuwe Courant*. Ochtendblad, 11-09-1913, 1.

op Ellis Island; een bericht overgenomen uit *The New York Times*.²⁶⁸ *Het Volk* publiceerde begin 1914 de vertaalde landverhuizersroman ‘De groote poort’ van Wilhelm Cremer, waarin Cremer schreef: ‘De meeste landverhuizers zijn slechts voor één ding bang: dat men ze op Ellis eiland om de een of andere reden weigert.’²⁶⁹ Beide artikelen waren overgenomen, maar voegden terloops toe aan de beeldvorming van een streng Ellis Island. Kortom, tussen 1913-1914 werden gevangenis- en opvangterminologie dominant. Terminologische beeldvorming was bovendien de meest gebruikte vorm van beeldvorming in deze periode. Hoewel geen artikel inhoudelijk positief was over het eiland, schetste de opvangterminologie een neutraler beeld van het verblijf dan gevangensterminologie. Vijftien van de zeventien berichten hadden betrekking op individuen op het eiland, waarvan de meeste op de spraakmakende aanhoudingen van ‘bekende personen’.

3.5. Sub-conclusie

Tussen 1892-1914 verschoof het beeld van Ellis Island in de Nederlandse landelijke kranten van gevangenis- en drama-framing (1892-1903) naar bewaakte poort-framing (1904-1912) naar vooral terminologische beeldvorming (1913-1914). Grafiek 2 illustreert deze verschuivingen in de frames en toont ook dat in iedere periode meerdere frames werden gebruikt. De frameshift van ‘gevangenis’ naar ‘bewaakte poort’ was een gevolg van de ingevoerde Amerikaanse immigratiewetten in 1903 en 1907 en van de wetsuitvoering en het beleid van commissaris Williams (1902-1905, 1909-1914).²⁷⁰ Hierdoor verschoof de Nederlandse berichtgeving naar strenge toelatingseisen en de strenge toepassing daarvan. De Amerikaanse en buitenlandse pers bekritiseerden Williams’ beleid tijdens zijn eerste termijn, wat in 1905 bijdroeg aan zijn aftreden.²⁷¹ Ook tijdens zijn tweede aanstelling regeerde Williams strikt, onder andere door het streng handhaven van de \$25 bezitsei en toegenomen fysieke inspectie; volgens de Amerikaanse pers dreigde een opstand op het eiland.²⁷² De Nederlandse kranten bekritiseerden zijn beleid ook tijdens deze tweede aanstellingstermijn en beschreven zijn doorgevoerde verbeteringen niet; tijdens zijn tweede aanstelling pakte Williams opnieuw de corruptie aan en

²⁶⁸ ‘Gemengde berichten. Liever sterven dan terug naar Rusland’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*. Tweede blad, 05-09-1913, z.p. [5].

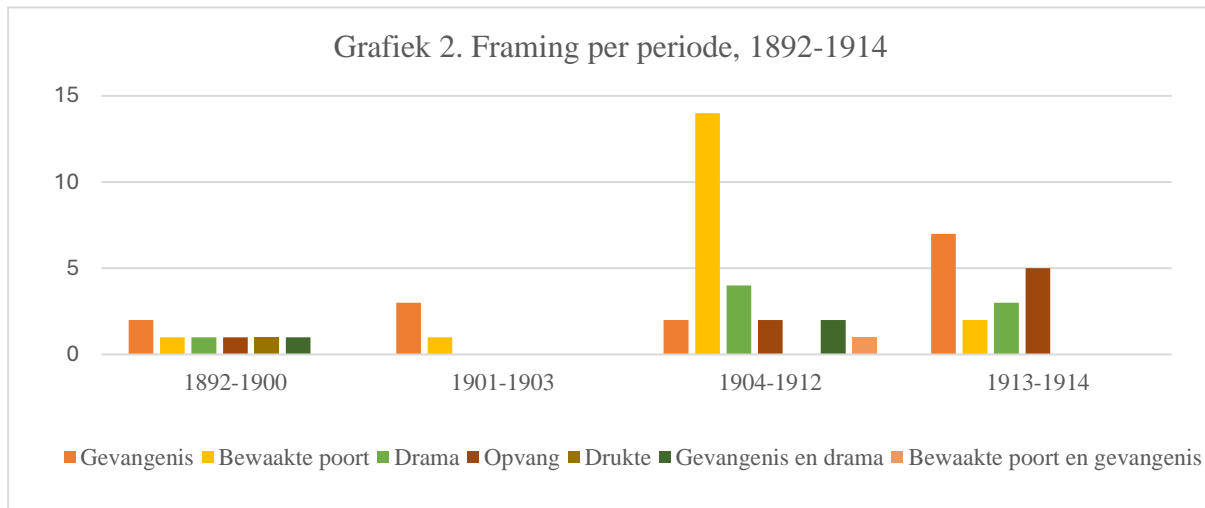
²⁶⁹ ‘Feuilleton. De Groote poort. Landverhuizersroman van Wilhelm Cremer’, *Het Volk. Dagblad voor de arbeiderspartij*. Tweede blad, 22-01-1914, 6.

²⁷⁰ Bayor, *Encountering Ellis Island*, 13; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 118; Feys, *The battle for the migrants*, 306-307, 310.

²⁷¹ Feys, *The battle for the migrants*, 273; Feys, ‘The visible hand of shipping interests’, 58-59.

²⁷² Feys, *The battle for the migrants*, 306-307, 310.

hij liet na zijn termijn een vrij goed georganiseerd en efficiënt eiland achter.²⁷³ De tweede frameshift was van bewaakte poort-framing naar primair gevangenis- en opvangterminologie. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat er geen nieuwe Amerikaanse immigratiewetten werden ingevoerd tot 1917. Bovendien was, ondanks het gebruik van andere terminologie, het ‘bewaakte poort sentiment’ hierin zichtbaar.

Grafiek 2. Framing tussen 1892-1914.²⁷⁴

Tussen 1892-1914 publiceerde geen enkele Nederlandse krant positief over Ellis Island – zoals tabel 1 illustreert. De verbeteringen van de commissarissen Williams, Watchorn en Howe vonden geen terugslag in de Nederlandse berichtgeving en de heropening in 1900 werd ook niet positief beschreven.²⁷⁵ De kranten vormden een negatief beeld van slechte behandeling, dramatische leefomstandigheden, opsluiting en strenge toelatingseisen. Tabel 1 illustreert eveneens dat de gepubliceerde ervaringsverhalen in bijna iedere periode de inhoudelijk negatieve berichten vormden. Met terminologische beeldvorming werd het verblijf op het eiland geframed als een gevangenis of opvang, maar werd niet dieper ingegaan op de negatieve (leef)omstandigheden. Tussen 1892-1903 namen de kranten veel beeldvormende berichten over uit buitenlandse kranten; de originele bron werd veelal benoemd. Na 1900 gebeurde dit ook, maar voerde het minder de boventoon; bovendien werden ervaringsbrieven gepubliceerd. Ondanks dat de terminologie en beeldspraak bij overgenomen artikelen niet van de krant zelf waren, toont het wat de krantenredacties belangrijk vonden om te publiceren; ze vormden hiermee alsnog een beeld van Ellis Island.

²⁷³ Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 33.

²⁷⁴ Deze grafiek is tot stand gekomen door de framing te onderzoeken van de 53 geselecteerde unieke beeldvormende berichten tussen 1892-1914.

²⁷⁵ Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 31-34; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 35.

Periode	Negatieve berichten	<i>Waarvan ervaringsverhalen</i>	Positieve berichten
1892-1900	1	1	-
1901-1903	2	-	-
1904-1912	6	7	-
1913-1914	2	2	-
Totaal	11	10	-

Tabel 1. Aantal negatieve en positieve berichten tussen 1892-1914.²⁷⁶

Het onderzoek naar de eerste periode toont de toegenomen mediabelangstelling en mediastrategieën van de Nederlandse kranten in de berichtgeving en beeldvorming van Ellis Island. Mediabelangstelling was in de beginjaren gericht op contractarbeid en vereist bezit, terwijl na 1904 de strenge toelatingseisen en -uitvoering en dramatische ervaringsverhalen belangrijk werden gemaakt. De Nederlandse kranten berichtten in 1912-1913 over bekende personen op Ellis Island en het is mogelijk dat deze berichten in 1912-1913 gedeeltelijk uit de Amerikaanse pers werden overgenomen.²⁷⁷ De beeldvormende berichten werden gepubliceerd om verschillende redenen, waarvan de belangrijkste in deze periode waarschuwen, drama verkopen, universeel belang voor verbetering en illustratie van de strenge wetstoepassingen waren. Ook werd de beeldvorming van het eiland *en passant* versterkt door berichten waarin de strengheid en negativiteit kort werden herhaald. De reden achter de terminologische beeldvorming is minder duidelijk te duiden; een mogelijke reden voor het gebruik van gevangensterminologie zou het uiten van ongenoegen over de werkwijze op het eiland kunnen zijn of dat termen uit de Amerikaanse pers werden overgenomen. Het staat vast dat de term ‘opsluiten’ alarmerender was en meer aandacht trok dan het neutralere ‘verblijven’.

²⁷⁶ Deze tabel is tot stand gekomen door het onderzoeken van de 53 geselecteerde unieke beeldvormende berichten op negatieve inhoud, positieve inhoud en ervaringsverhalen.

²⁷⁷ Zie: ‘Olympic champion held at Ellis Island. Hans Kolehmainen, classed as world’s greatest runner, faces deportation’, *The New-York Tribune*, 02-09-1912; ‘Prince D’Aragona expelled. Leaves France for New York where he may seek American bride’, *The New York Times*, 29-09-1912; ‘Prince D’Aragona sent to Ellis Island. Spaniard, said to have been expelled from France for gambling, likely to be deported’, *The New York Times*, 05-10-1912; ‘Hold Marie Lloyd here as Mrs. Dillon. Actress and English jockey traveling together not permitted to land’, *The New York Times*, 02-10-1913; ‘Mrs. Pankhurst is barred out. Taken to Ellis Island from liner and ordered deported after hearing’, *The New York Times*, 19-10-1913.

Hoofdstuk 4. Het ‘Eiland der tranen’ of een ‘comfortabel hotel’?

Beeldvorming ten tijde van de afgenomen Europese emigratie, 1916-1939

Tussen 1916-1939 publiceerden de Nederlandse landelijke kranten 626 berichten over Ellis Island, waarvan 150 beeldvormende op basis van terminologie, beeldspraak en vergelijkingen. Op basis van de gebruikte framing en terminologie zijn zes periodes te onderscheiden. Beeldvorming gebeurde het meest op basis van terminologie, waarmee het verblijf negatief of neutraal werd geframed. Als gevolg van de Eerste Wereldoorlog en duikbotenoorlog publiceerden de kranten in 1915 geen berichten over Ellis Island; de (Nederlandse) emigratie was daardoor vrijwel opgehouden.²⁷⁸

4.1. 1916-1919: atypische gevangenisterminologie

Tussen 1916-1919 werden veertien beeldvormende artikelen gepubliceerd, waarvan twaalf met gevangenisterminologie. *De Vrije Socialist* berichtte begin 1916 over een ontsnapte deserteur op Ellis Island die dankzij financiële hulp van derden het eiland kon verlaten; het verlaten van het eiland werd als ‘vrijgelaten’ en ‘vrij krijgen’ aangeduid en de krant stelde: ‘zonder geld komt men niet van Ellis Island af.’²⁷⁹ Tussen 1917-1919 was er sprake van atypische gevangenisterminologie, omdat de functie van het eiland in 1917 was veranderd naar vooral een ‘detentiecentrum’.²⁸⁰ Meerdere Nederlandse kranten publiceerden over in Amerika gearresteerde en op Ellis Island ‘geïnterneerde’ Duitsers.²⁸¹ Ook de ‘internering’ van Duitse scheepsbemanningen en de voormalige Oostenrijks-Hongaarse gezant op het eiland werden gemeld.²⁸² Het is zeer aannemelijk dat dit belangrijk werd bevonden, omdat het oorlogsgerelateerd nieuws was. Gevangenisterminologie werd grotendeels overgenomen van

²⁷⁸ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 177; Brinkmann, “‘Travelling with Ballin’”, 481.

²⁷⁹ ‘Sociaal politiek overzicht. Amerika en Japan’, *De Vrije Socialist*, 01-01-1916, z.p. [2-3].

²⁸⁰ Brinkmann, “‘Travelling with Ballin’”, 482; Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 33-35.

²⁸¹ Zie bijvoorbeeld: ‘De oorlog. Verspieters’, *De Nieuwe Courant*. Avondblad, 07-07-1917, 1; ‘Vereenigde Staten. Arrestaties van verdachte Duitsers’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Eerste blad, 28-09-1917, 1; ‘Buitenland, gemengde berichten. Duitschers in Amerika geïnterneerd’, *De Tijd*, 18-10-1917, z.p. [2]; ‘Vereenigde Staten. Duitschers geïnterneerd’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Eerste blad, 18-10-1917, 1; ‘Amerika’, *Het Vaderland*, 18-10-1917, 1; ‘Laatste berichten. De Duitschers in Amerika’, *De Tijd*, 20-11-1917, z.p. [3]; ‘Varia’, *De Standaard*, 21-11-1917, 1.

²⁸² ‘Vereenigde Staten. De in beslag genomen schepen’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 10-04-1917, 2; ‘Amerika. Tarnowski geïnterneerd’, *Het Vaderland*. Blad A, 23-04-1917, 1.

persbureau Reuter en eenmalig uit *Le Matin*. *De Telegraaf* schreef dat de meer dan honderd gearresteerde Duitsers ‘onmiddellijk in de gevangenis van Ellis Island opgesloten’ werden.²⁸³

In de Amerikaanse geschiedenis kwam de periode tussen 1918 en halverwege de jaren '20 bekend te staan als de *Red Scare*: een periode van hysterie, paniek en grootschalige angst voor radicale immigranten en het Bolsjewistische gedachtegoed – gevoed door industriële onrusten, arbeidsconflicten, bomaanslagen en de economische ontwrichting na de Eerste Wereldoorlog.²⁸⁴ Onder het Amerikaanse volk was de angst voor radicalisme zeer aanwezig: ‘ze [sloegen] wild om zich heen om deze nieuwe bedreiging van hun veiligheid neer te slaan’ en waren voorstanders van het illegaal gevangenzetten en deporteren van vermoedelijke radicalen.²⁸⁵ De angst werd versterkt door revoluties in Europa, waaronder in Rusland, Duitsland en een revolutieopgong in Nederland.²⁸⁶ Ellis Island speelde een belangrijke rol tijdens de *Red Scare*: het eiland ‘werd een gevangenis voor potentiële gedeporteerden en een ontschepingsplaats voor verschepping overzee.’²⁸⁷ *De Tribune* publiceerde in 1919 twee artikelen over leden van de revolutionaire vakbond I.W.W. (Industrial Workers of the World) die naar Ellis Island waren gestuurd. De in 1905 in Chicago opgerichte I.W.W. wilde één wereldwijd verenigde vakbond vormen en door middel van een algehele staking een revolutie bewerkstelligen.²⁸⁸ In september publiceerde *De Tribune* een ingezonden brief die vertelde over een Nederlandse I.W.W.’er die op het eiland werd ‘vastgehouden in afwachting van zijn deportatie’, met het verzoek om zijn uiteindelijke aankomst in Nederland zonder moeilijkheden te laten verlopen.²⁸⁹ In oktober berichtte de krant onder andere dat veel I.W.W.’ers, waaronder de Nederlander, nog op Ellis Island ‘gevangen’ zaten: ‘Velen zitten nog steeds op Ellis Island en wachten tot het hunne beulen behaagd hen de vrijheid te hergeven. Zij zitten opgesloten in hokken, waar hun lichaams- en geestkracht langzaam maar zeker ondermijnd en gebroken wordt.’²⁹⁰ *De Tribune* publiceerde beide berichten over de I.W.W.’ers, omdat ze aansloten bij het drama van hun eigen groep in de VS en op Ellis Island. Het versterkte de gevangenis-

²⁸³ ‘De Duitse samenzwering in Amerika’, *De Telegraaf*. Avondblad - Eerste blad, 01-10-1917, 2. Zie ook: ‘Amerika. Tarnowski geïnterneerd’, *Het Vaderland*. Blad A, 23-04-1917, 1.

²⁸⁴ Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 34-35; David R. Colburn, ‘Governor Alfred E. Smith and the Red Scare, 1919-20’, *Political Science Quarterly* 88:3 (1979) 423-444, aldaar 423-425.

²⁸⁵ Colburn, ‘Governor Alfred E. Smith and the Red Scare’, 424. Origineel citaat: ‘In their anxiety over the menace of radicalism, they swung out wildly to smash this new threat of their security.’

²⁸⁶ Schrover, ‘Shipping and shopping’, 205.

²⁸⁷ Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 34. Origineel citaat: ‘Ellis Island became a jail for the potential deportees and disembarkation point for shipment overseas.’

²⁸⁸ Patrick Renshaw, ‘The IWW and the Red Scare 1917-24’, *Journal of Contemporary History* 3:4 (1968) 63-72, aldaar 64.

²⁸⁹ CAR. A.L., ‘Een opwekking’, *De Tribune*, 02-09-1919, 1.

²⁹⁰ ‘Buitenland. De vervolging in Amerika van de I.W.W.’, *De Tribune*, 07-10-1919, 3.

beeldvorming van het eiland. In december 1919 berichtten het *Algemeen Handelsblad* en *La Gazette de Hollande* kort dat de bekende Russisch-Amerikaanse anarchisten Emma Goldman en Alexander Berkman naar Ellis Island waren ‘gezonden’ voor deportatie naar Rusland.²⁹¹

4.1.1. Op-Java-geboren Nederlanders op Ellis Island: gevangenis- en drama-framing

Begin september 1917 publiceerden meerdere Nederlandse kranten over de dramatische ‘opsluiting’ en behandeling van veertig op-Java-geboren Nederlanders op Ellis Island. Op basis van een ingestuurde brief van één van de familieleden schreef *De Nieuwe Courant* een negatief artikel, dat de andere kranten overnamen. Het artikel informeerde over een nieuwe Amerikaanse regeling per 1 mei 1917 die het landingsrecht ontzegde aan Nederlanders uit Nederlands-Indië, waardoor het veertigtal naar Ellis Island werd gebracht.²⁹² De briefschrijver stelde: ‘Het is een gevangenis van de ergste soort’.²⁹³ Hij beschreef hun ‘opsluiting’ als volgt:

De wijze waarop deze Nederlanders door de Amerikaansche autoriteiten werden behandeld is beneden alle critiek. Men brengt ze bijeen in slaapzalen, die wemelen van ongedierte, daar worden ze om halfacht ’s avonds naar de kribben gejaagd, die telkens drie boven elkaar zijn opgesteld en om halfvijf des morgens komt een n[***] met een stok deze als beesten behandelde menschen weer uit hun bedden drijven. Het eten, dat aan deze passagiers wordt verstrekt is walgelijk en de privaten zijn door vuil onbruikbaar.²⁹⁴

Na drie dagen werden ze ‘bevrijd’ uit ‘dezen hel’ door de Nederlandse consul.²⁹⁵ Dit artikel is een duidelijke uiting van de functionaliteit ‘drama verkoopt’: het toont een dramatische ervaring en de krant uitte verontwaardiging over of deze regeling bekend was bij de Nederlandse autoriteiten en of reizigers werden gewaarschuwd.²⁹⁶ Het is zeer aannemelijk dat deze nieuwe regeling de *Asiatic Barred Zone* was, die de toegang verbood aan immigranten uit Zuidoost-Azië.²⁹⁷ Enkele dagen later berichtte *De Nederlander* dat het veertigtal geen immigranten waren maar op doorreis waren naar Nederland en dat de Nederlandse regering ‘volkomen’ op de hoogte was van deze immigratiewet; ook informeerde de krant dat de directeur van het NVL-

²⁹¹ ‘Vereenigde Staten. Deportatie van anarchisten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 06-12-1919, 6; ‘American affairs’, *La Gazette de Hollande*. English section, 08-12-1919, 2.

²⁹² ‘Nederland en de oorlog. De reis naar Indië over Amerika’, *De Nieuwe Courant*. Avondblad, 06-09-1917, 1. Zie ook: ‘Binnenland. De reis naar Indië over Amerika’, *De Tijd*. Tweede blad, 07-09-1917, z.p. [5]; ‘In American Prison. Amazing story of a New York incident’, *La Gazette de Hollande*, 08-09-1917, 2.

²⁹³ ‘Nederland en de oorlog. De reis naar Indië over Amerika’, *De Nieuwe Courant*. Avondblad, 06-09-1917, 1.

²⁹⁴ Ibidem. (Woord gedeeltelijk weggelaten door mij).

²⁹⁵ Ibidem.

²⁹⁶ Ibidem.

²⁹⁷ Hutchinson, ‘Immigration policy since World War I’, 15; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 14.

informatiebureau meedeelde dat verschillende groepen wel mochten worden toegelaten.²⁹⁸ Uit *De Nieuwe Courant* van 1920 blijkt dat huidskleur een rol speelde aan Nederlandse zijde; in het gepubliceerde vergaderingsverslag van de Haagse afdeling van de Economische Bond valt, naar aanleiding van een lezing over emigratie, te lezen: ‘Zoodra de Vereen. „Landverhuizing” hoort van in Indië geboren Nederlanders, die op Ellis Island zijn, wordt de regeering hierop gewezen, die dan moet doen, wat er gedaan kan worden. De vereeniging bemoeit zich niet met emigreerende kleurlingen.’²⁹⁹

4.2. 1920-1925: dominante drama-framing

Tussen 1920-1925 werden zeventig unieke beeldvormende artikelen gepubliceerd, waarvan twintig met drama-framing – onder andere in de vorm van Nederlandse en niet-Nederlandse ervaringsverhalen en -brieven, correspondentenverslagen en buitenlandse rapporten. De belangrijkste functionaliteit van het drama-frame tussen 1920-1923 was dat drama verkoopt; de dramatische artikelen over de vreselijke leefomstandigheden, behandeling en voorzieningen op het eiland werden in *De Telegraaf* soms voorafgegaan door titels als ‘ergerlijke toestanden’, ‘verschrikkingen’ en ‘de hel’ op Ellis Island.³⁰⁰ Veelvuldig werd bericht over de vuil- en smerigheid, ongedierte, dramatische slaapomstandigheden, ruwe en onmenselijke behandeling en staat van gevangenschap; de toestanden en omgeving werden herhaaldelijk beschreven als ‘treurig’, ‘ergerlijk’, schandelijk, ‘wanhopig’ en ‘deprimeerend’.³⁰¹ Het *Centraal Blad* en het *Algemeen Handelsblad* gebruikten de termen ‘traneneiland’ en ‘Heartbreak Island’ en *passant*

²⁹⁸ ‘Binnenland. Op reis naar Indië’, *De Nederlander*, 11-09-1917, z.p. [2]. In dit artikel is te lezen dat toegang wel zou worden verleend aan: ‘regeerings-ambtenaren, geestelijken, zendelingen, advocaten, doctoren, scheikundigen, civiel-ingenieurs, onderwijzers, studenten, schrijvers, artiesten, kooplieden en plezierreizigers, hunne wettige echtgenooten en kinderen beneden 16 jaar’.

²⁹⁹ ‘Plaatselijk nieuws. Landverhuizing’, *De Nieuwe Courant*. Ochtendblad, 27-11-1920, 2.

³⁰⁰ Zie bijvoorbeeld: ‘De behandeling van immigranten in New-York. Ergerlijke toestanden op Ellis Island’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 31-08-1921, 2; ‘De verschrikkingen van Ellis Island. scherpe critiek van een „deskundige”’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Eerste blad, 11-07-1923, 2; ‘De verschrikkingen van Ellis Island. Het rapport van den Britschen gezant te Washington’, *De Telegraaf*. Avondblad, 16-08-1923, 1; ‘De hel op Ellis-Island. Goede voornemens’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Eerste blad, 21-08-1923, 2.

³⁰¹ Zie bijvoorbeeld: C. W. Reuvens van Bemmelen, ‘Ingezonden stukken. Ellis-eiland’, *De Nieuwe Courant*. Ochtendblad, 28-08-1920, 4; ‘Haagse brieven. De Amerikaanse immigrantenfilter’, *De Nieuwe Courant*. Ochtendblad, 14-11-1920, 6; ‘De behandeling van immigranten in New-York. Ergerlijke toestanden op Ellis Island’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 31-08-1921, 2; ‘Vereenigde Staten. De toestanden der emigranten op Ellis Island’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 21-10-1921, 2; ‘Gemengde berichten. Slechte toestanden op een immigratie-eiland’, *De Volkskrant*, 03-11-1921, z.p. [3]; ‘De verschrikkingen van Ellis Island. scherpe critiek van een „deskundige”’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Eerste blad, 11-07-1923, 2; ‘De toestanden op Ellis Island. Het rapport van Sir. A. Geddes’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 17-08-1923, 2; ‘Buitenlandsche kroniek. Ellis Island’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*, 05-10-1923, 1; ‘Vereenigde Staten’, *Nieuwe Rotterdamse Courant*. Ochtendblad B, 26-10-1923, 1; ‘Ellis Island’, *Het Vaderland*. Avondblad B, 15-12-1923, 1; ‘Vereenigde Staten. Ellis Island’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Eerste blad, 25-09-1924, 3; ‘Binnenland. Immigranten-wee in de Ver. Staten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad, 26-08-1925, 1.

en in berichten over het eiland.³⁰² Het *Centraal Blad* stelde hierover dat het eiland ‘den eertitel *traneneiland* eerlijk verdiend heeft’.³⁰³ Hoewel termen als ‘eiland der tranen’ en ‘eiland der ellende’ ook in Amerikaanse bladen werden gebruikt – en het dus een overgenomen Amerikaanse discours was – werd met de overname van deze termen wel verder ingezet op negatieve beeldvorming.³⁰⁴

Delen uit Britse en Amerikaanse rapporten – in het bijzonder het rapport van de Britse Sir Auckland Geddes, gezant in Washington – over de toestanden op het eiland werden in 1921 en 1923 ook overgenomen vanwege de dramatiek. Chronische vuilheid, onmenselijke en slechte behandeling, smerigheid, stank, propvolle ruimtes en de kooien waarin immigranten werden gestopt voerden hierin de boventoon.³⁰⁵ Geddes stelde echter dat de vuile en onmenselijke leefomstandigheden door de immigranten werden veroorzaakt.³⁰⁶ *De Courant. Het Nieuws van den Dag* noemde terloops dat Engelse rapporten uitwezen dat Nederlanders ook ‘aan dezelfde vaak vernederende behandeling’ blootgesteld waren op Ellis Island ‘als de laagststaande landverhuizer’.³⁰⁷

Naast ‘drama verkoopt’ werden ook enkele drama-artikelen gepubliceerd ter waarschuwing, informatie en aansturing op verbetering. *De Nieuwe Courant* publiceerde in 1920 twee ingezonden brieven, één die trachtte mensen te waarschuwen om vóór de reis de juiste maatregelen te nemen en één die wilde aansturen op verbetering door Nederlanders aan te sporen om mee te werken aan een ‘goede oplossing’.³⁰⁸ De eerste brief informeerde: ‘Aan slapen viel niet te denken door het vele ongedierte in de dekens. Duizende mensen – zoo luiden verder deze mededeelingen – blijven daar, en sterven daar, wanneer geen

³⁰² Voor ‘traneneiland’, zie: ‘Buitenlandsch overzicht’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*, 17-03-1922, 4; ‘Buitenlandsche kroniek. Ellis Island’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*, 05-10-1923, 1; ‘Buitenland. Emigranten in Engeland’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*, 16-11-1923, 1.

Voor ‘Heartbreak Island’, zie: ‘Binnenland. Immigranten-wee in de Ver. Staten’, *Algemeen Handelsblad. Avondblad*, 26-08-1925, 1; ‘Ellis Island, „Heartbreak Island” bijgenaamd’, *Algemeen Handelsblad. Avondblad*, 28-08-1925, z.p. [16].

³⁰³ ‘Buitenlandsche kroniek. Ellis Island’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*, 05-10-1923, 1.

³⁰⁴ Kurt Aram stelde dat een groot deel van de Amerikaanse bladen deze termen gebruikten: ‘Buitenland. Het eiland in tranen’, *De Courant. Tweede blad*, 28-05-1912, 5.

³⁰⁵ ‘De behandeling van immigranten in New-York. Ergelijke toestanden op Ellis Island’, *De Telegraaf. Avondblad* – Eerste blad, 31-08-1921, 2; ‘Verschrikkingen van Ellis Island. Het rapport van den Britschen gezant te Washington’, *De Telegraaf. Avondblad*, 16-08-1923, 1; ‘De toestanden op Ellis Island. Het rapport van Sir. A. Geddes’, *De Telegraaf. Avondblad* – Eerste blad, 17-08-1923, 2.

Ditzelfde of soortgelijk bericht aangaande het rapport van Sir Geddes ook in: ‘Laatste berichten. Welkom, vreemdeling!’, *De Tijd*, 16-08-1923, z.p. [2]; ‘Vereenigde Staten. De wantoestanden op het Ellis-eiland’, *Algemeen Handelsblad. Avondblad* – Tweede blad, 16-08-1923, 6.

³⁰⁶ ‘De toestanden op Ellis Island. Het rapport van Sir. A. Geddes’, *De Telegraaf. Avondblad* – Eerste blad, 17-08-1923, 2.

³⁰⁷ ‘De emigratie en de werkloozen’, *De Courant. Het Nieuws van den Dag*, 14-02-1924, 1.

³⁰⁸ C. W. Reuvens van Bemmelen, ‘Ingezonden stukken. Ellis-eiland’, *De Nieuwe Courant. Ochtendblad*, 28-08-1920, 4; ‘Haagse brieven. De Amerikaanse immigrantenfilter’, *De Nieuwe Courant. Ochtendblad*, 14-11-1920, 6.

bloedverwanten hun daar kan komen halen.³⁰⁹ De tweede brief benadrukte ook het gevangenisaspect: ‘een verblijf met getraliede vensters, met bewakers, kortom in een staat van gevangenschap.’³¹⁰ Geddes maakte in zijn rapport ook een gevangenisvergelijking: ‘de ongelukkigen, die gedwongen zijn hier verblijf te houden, zijn er volgens Sir Auckland Geddes nog rampzaliger aan toe dan de gevangenen van Sing-Sing’.³¹¹ In 1925 informeerden de *Nieuwe Rotterdamse Courant* en het *Algemeen Handelsblad* over de mogelijke afschaffing van het eiland, wat niet te betreuren viel vanwege de behandeling, toestanden en (leef)omstandigheden.³¹²

Ten slotte berichtten de Nederlandse kranten in 1920 en 1923 herhaaldelijk over de dramatische ‘mensenophooping’ op het eiland als gevolg van de quotawetten en de ‘rush’. Elf unieke berichten hieromtrent vormden een beeld van ophoping, ruimtetekorten en een ‘overvuld’ en ‘overstroomd’ immigratiestation.³¹³ Na de Eerste Wereldoorlog steeg de Amerikaanse immigratie opnieuw enorm, maar aangenomen immigratie-beperkende quotawetten perkten dit in.³¹⁴ Hierdoor begonnen schepen in 1923 met ‘middernachtelijke races’ naar het eiland: zo’n 10-20 schepen wachtten op de laatste dag van de maand bij het Ambrose-lichtschip en snelden bij klokslag middernacht naar Ellis Island om hun ‘mensenlading’ af te zetten vóóordat andere schepen de maandelijkse quota’s vulden.³¹⁵ De Nederlandse kranten berichtten uitvoerig over deze ‘middernachtelijke races’ en ‘rush’ naar het

³⁰⁹ C. W. Reuvers van Bemmelen, ‘Ingezonden stukken. Ellis-eiland’, *De Nieuwe Courant*. Ochtendblad, 28-08-1920, 4.

³¹⁰ ‘Haagse brieven. De Amerikaanse immigrantenfilter’, *De Nieuwe Courant*. Ochtendblad, 14-11-1920, 6.

³¹¹ ‘De toestanden op Ellis Island. Het rapport van Sir. A. Geddes’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 17-08-1923, 2.

³¹² ‘Vereenigde Staten’, *Nieuwe Rotterdamse Courant*. Ochtendblad B, 25-04-1925, 1; ‘Binnenland. Immigranten-wee in de Ver. Staten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad, 26-08-1925, 1.

³¹³ ‘Vereenigde staten. De vreemdelingen-wetgeving’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 06-07-1923, 6; ‘Laatste berichten. Landverhuizing naar Amerika’, *Nieuwe Rotterdamse Courant*. Avondblad C, 15-09-1920, 3; ‘Varia’, *De Standaard*, 27-09-1920, 1; ‘Vereenigde Staten. De emigranten’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 01-10-1920, 6; ‘Buitenland. De emigratie begonnen, waarheen thans?’ *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*. Tweede blad, 08-10-1920, 5; ‘Buitenland. Vereenigde staten, „Actie” van de gele vakbonden’, *De Tribune*, 02-12-1920, 3; ‘Vereenigde Staten. De immigratie in Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 30-06-1923, 6; ‘De immigratie in Amerika. De rush naar Ellis Island’, *De Telegraaf*, 01-07-1923, z.p. [7]; ‘Vereenigde Staten’, *Nieuwe Rotterdamse Courant*. Avondblad C, 04-07-1923, 3; ‘Telegrammen. De immigratie’, *De Standaard*. Eerste blad, 04-07-1923, z.p. [3]; ‘Vereenigde Staten. De nieuwe immigratie-termijn’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 04-07-1923, 6.

³¹⁴ ‘Buitenland. Vereenigde staten, „Actie” van de gele vakbonden’, *De Tribune*, 02-12-1920, 3; Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 35.

³¹⁵ ‘Vereenigde Staten. De immigratie in Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 30-06-1923, 6; ‘De immigratie in Amerika. De rush naar Ellis Island’, *De Telegraaf*, 01-07-1923, z.p. [7]; ‘De rush naar Ellis Island. Talrijke teleurgestelden’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Eerste blad, 04-07-1923, 2; ‘Buitenland. Varia’, *De Standaard*. Eerste blad, 01-08-1923, 1; ‘Amerika. De landverhuizerswedloop te New-York’, *Voorwaarts*. Eerste blad, 01-08-1923, z.p. [2]; ‘Telegrammen. De immigratie’, *De Standaard*. Eerste blad, 03-08-1923, z.p. [2]; ‘De rush naar Ellis Island. Waaghalzerij van scheepskapiteins’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Eerste blad, 03-08-1923, 2.

eiland. De dramatiek, problemen en het gevaar hiervan maakten het relevant nieuws voor de media. Schepen die rakelings langs elkaar raceten zorgden voor gevaarlijke situaties en Ellis Island kon de aantallen niet aan: er waren bedden voor 1.600 immigranten, dagelijks konden 2.000 immigranten worden behandeld, maar er werden 7.000-15.000 immigranten verwacht.³¹⁶

4.2.1. Gevangenis- en bewaakte poort-framing

Ook het gevangenis- en bewaakte poort-frame werden veel gebruikt. ‘Vasthouden’ was de meest gebruikte gevangensterm, maar ook de *sterkere* gevangenstermen ‘opgesloten’, ‘opgeborgen’, ‘geïnterneerd’ en ‘gedetineerd’ werden gebruikt.³¹⁷ Deze berichten gingen vooral over de ‘vasthouding’ van onbekende individuen of groepen – waarvan enkelen van Russische afkomst. *La Gazette de Hollande* vergeleek de ‘opsluiting’ van immigranten met het ‘achter slot en grendel’ plaatsen van tabak of sterke drank en *Het Centrum* en *De Volkskrant* publiceerden een foto van immigranten achter ‘de tralies in quarantaine gehouden’ op Ellis Island met het onderschrift: ‘Als dieren in een kooi’.³¹⁸ *De Telegraaf* publiceerde bovendien het ervaringsverhaal van een Russische vrouw die in ‘„de hel van Ellis Island”’ werd vastgehouden en haar bruidsdagen onder bewaking moest doorbrengen en het *Algemeen Handelsblad* publiceerde een ingestuurde ervaringsbrief.³¹⁹ In die brief werd gesteld: ‘Zij werd daarom naar het Immigranten Hotel, lees Gevangenis, op Ellis Island overgebracht. Dat het woord Gevangenis hier de juiste uitdrukking is moge men afleiden uit de daar bestaande toestanden

³¹⁶ ‘Vereenigde Staten. De immigratie in Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 30-06-1923, 6; ‘De immigratie in Amerika. De rush naar Ellis Island’, *De Telegraaf*, 01-07-1923, z.p. [7]; ‘Buitenland. Varia’, *De Standaard*. Eerste blad, 01-08-1923, 1; ‘Telegrammen. De immigratie’, *De Standaard*. Eerste blad, 03-08-1923, z.p. [2]; ‘De rush naar Ellis Island. Waaghalzerij van scheepskapiteins’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Eerste blad, 03-08-1923, 2.

³¹⁷ Voor ‘vastgehouden’, zie bijvoorbeeld: ‘Kunst’, *De Nieuwe Courant*. Avondblad, 20-11-1920, 3; ‘Vereenigde Staten. Moeilijke tijden’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 28-12-1920, 6; ‘De Russische uitgewezenen vrijgelaten’, *Het Vaderland*. Avondblad B, 07-04-1923, 1; ‘Een slachtoffer van Ellis Island. Drie weken in de „hel”’, *De Telegraaf*. Avondblad, 24-08-1923, 1.

Voor de andere gevangenstermen, zie bijvoorbeeld: ‘Buitenland. Vereenigde Staten. De klasseregeering tegen haar bestrijders’, *De Tribune*, 08-01-1920, 3; ‘Gemengd nieuws. Deserteurs en verstekelingen’, *De Nieuwe Courant*. Avondblad, 23-03-1921, 2; ‘Vereenigde Staten. De toestanden der emigranten op Ellis Island’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 21-10-1921, 2; ‘Het Britse rijk. De in Amerika geweigerde Britsche eerste klas-passagiers’, *Algemeen Handelsblad*, 01-06-1923, 1; ‘Gemengde berichten. Keuring voor de Ver. St. van Noord-Amerika’, *Algemeen Handelsblad*, 19-07-1923, 2; ‘Buitenland. Canada en de Joodsche immigranten’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*, 21-12-1923, 1; ‘Buitenland. De „emir van Koerdistan”’, *De Volkskrant*, 09-04-1925, 1.

³¹⁸ ‘The protectionist craze’, *La Gazette de Hollande*, 10-08-1921, 2; ‘Als dieren in een kooi’, *Het Centrum*. Eerste blad, 23-10-1924, z.p. [3]; ‘Als dieren in een kooi’, *De Volkskrant*. Tweede blad, 25-10-1924, z.p. [8]. Origineel citaat in *La Gazette de Hollande*: ‘but the idea of placing these human chattels under lock and key like tobacco or spirits in a bonded warehouse is not a very agreeable one.’

³¹⁹ ‘Een slachtoffer van Ellis Island. Drie weken in de „hel”’, *De Telegraaf*. Avondblad, 24-08-1923, 1; G.E.S., ‘Ingezonden stukken. De moeilijkheden der immigratie in Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad- Derde blad, 26-08-1925, 9.

en behandeling.³²⁰ Deze behandeling bestond uit het verbod voor ontvangen van vrienden en familie, strikte opstaan- en slaaptijden en overdag ‘een uur luchten, onder toezicht’.³²¹ De briefschrijver trachtte mensen te waarschuwen die – net als de jonge vrouw uit de brief – bij

volmacht waren getrouwd, omdat de Amerikaanse wet dat niet erkende.³²² De correspondent van *Het Vaderland* beschreef tijdens zijn bezoek aan het eiland – om familieleden er weg te halen – dat het door de getraliede ramen en omvang leek op een gevangenis.³²³

Afbeelding 2. ‘ALS DIEREN IN EEN KOOI’ in *De Volkskrant*.³²⁴

In tegenstelling tot 1892-1914 diende het bewaakte poort-frame niet langer als waarschuwing. Nu werd het gebruikt om te informeren, illustreren en bekritisieren. De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* informeerde bijvoorbeeld over het wetsontwerp van de immigratiewet (1921) en het toegenomen medische toezicht door vlektyfusgevallen.³²⁵ De bewaakte poort-berichtgeving kon verder worden opgedeeld in individuele aanhoudings- en afwijzingsverhalen en algemenere afwijzing, aanhouding en strengheid aan de ‘poort’. Individuele aanhoudings- en afwijzingsverhalen werden enerzijds gebruikt om de quotawetsuitvoering te illustreren en anderzijds om het te bekritisieren; zo illustreerde *De Standaard* dit aan de hand van de aanhouding van een Poolse baby – aan boord geboren onder Engelse vlag – die werd aangehouden omdat het Engelse quotum vol zat en *Het Vaderland* aan de hand van de zelfmoord van een jonge Française op Ellis Island nadat haar – na een zesmaands verblijf – de toegang werd geweigerd.³²⁶ Het *Algemeen Handelsblad* beschreef deze zelfmoord vanuit een drama-frame door de wanhoop en deprimerende omgeving te benadrukken.³²⁷ Ook illustreerde *Het Vaderland* pijnlijke gebeurtenissen als gevolg van de ‘zeefmethode’, onder andere door twee

³²⁰ G. E. S., ‘Ingezonden stukken. De moeilijkheden der immigratie in Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Derde blad, 26-08-1925, 9.

³²¹ Ibidem.

³²² Ibidem.

³²³ ‘Ellis Island’, *Het Vaderland*. Avondblad B, 14-03-1924, 1.

³²⁴ Bron afbeelding 2: ‘Als dieren in een kooi’, *De Volkskrant*. Tweede blad, 25-10-1924, z.p. [8].

³²⁵ ‘Vereenigde Staten’, *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Avondblad C, 22-02-1921, 2.

³²⁶ ‘Buitenland. Varia’, *De Standaard*. Eerste blad, 24-07-1923, 1; ‘Ellis-eiland’, *Het Vaderland*. Avondblad B, 25-09-1924, 1.

³²⁷ ‘Vereenigde Staten. Ellis Island’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Eerste blad, 25-09-1924, 3.

voorbeelden van kinderen met een andere nationaliteit dan hun ouders – vanwege de geboorteplaats – die werden aangehouden of geweigerd door de volle quota. Pogingen tot zelfmoord kwamen veel voor op het eiland, stelde de krant, en de stemming was somber.³²⁸ ‘Onverbiddelijk gaat de deur dicht’ voor ieder die niet wordt toegelaten en werd teruggestuurd óf op Ellis Island moest blijven.³²⁹ Het *Algemeen Handelsblad* uitte ongenoegen over het aanstootgevende toepassen van de wetsbepalingen met het overlijdensverhaal van de Britse mrs. Bert Dodge op het eiland als gevolg van een longontsteking die ze had opgelopen tijdens het wachten op toelating. Aan haar man, al woonachtig in Boston, werd tevens eerst geweigerd om hun op Ellis Island achtergebleven baby mee te nemen.³³⁰ Algemene berichten over de strengheid dienden als kritiek en om ongenoegen uit te spreken. Het *Centraal Blad* benadrukte dat Ellis Island, het ‘„tranen-eiland”’ waar ‘dagelijks de vreeselijkste scènes’ afspeelden, een dichte poort was voor Joden, omdat de president van de commissie van onderzoek ‘nimmer gunstig’ zou adviseren over de toelating van Joodse immigranten.³³¹ Het *Nieuw Israëliisch Weekblad* benoemde *en passant* het eiland als ‘de hel waardoor de emigrant moet gaan’.³³² Ten slotte werd ook beroemdheden-nieuws gepubliceerd: driemaal werd bericht over de aanhouding en eventuele toelating van bekende personen op het eiland.³³³

4.2.2. Opvang-framing, goede voeding en zeker begrip

Het overgrote deel van de beeldvormende berichten over Ellis Island was (zeer) negatief, maar tussen 1920-1925 werden voor het eerst enkele berichten met een andere strekking gepubliceerd. In juli 1920 publiceerde *De Nieuwe Courant* het zesde jaarverslag van de NVL waarin het bezoek van bestuurslid A.G. Mörzer Bruyns aan ‘het immigrantenverblijf’ op Ellis Island was opgenomen: hij ‘bevond, dat de verstrekte voeding zeer goed was en dat de betrokken Amerikaansche ambtenaren alles in het werk stellen, opdat het verblijf aan redelijk te stellen eischen voldoet’.³³⁴ Dit was de eerste positieve uitlating over de (leef)omstandigheden

³²⁸ ‘Ellis Island’, *Het Vaderland*. Ochtendblad, 23-01-1923, 2.

³²⁹ Ibidem.

³³⁰ ‘Een tragisch geval van overlijden op Ellis-eiland. Verontwaardiging in Engeland’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 19-12-1923, 5.

³³¹ ‘Buitenlandsch overzicht’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*, 17-03-1922, 4.

³³² ‘De Joodsche vrouw in huis en maatschappij. Rede van Mej. D. van Gelder’, *Nieuw Israëliisch Weekblad*, 27-07-1923, 2.

³³³ ‘Kunst en letteren. Isodora Duncan’, *De Courant*. Tweede blad, 07-10-1922, 5; ‘Een Montenegrijnsche oud-premier naar Ellis Island’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Eerste blad, 24-04-1923, 2; ‘Buitenlandsch nieuws’, *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Avondblad C, 23-07-1924, 3.

³³⁴ ‘Vergaderingen en verenigingen. Nederl. Vereniging „Landverhuizing”’, *De Nieuwe Courant*. Ochtendblad, 04-07-1920, 6.

en inspecteurs in de Nederlandse landelijke kranten sinds de opening in 1892. In gepubliceerde rapport-delen van Sir Geddes in 1923 was ook beschreven dat de voeding ‘zeer goed en proper’ was en er werd lof geuit over de beampten en tolken, en de *Vaderlandse* correspondent schreef in 1924 dat het eiland er ‘schoon en onderhouden’ uitzag en het eten ‘uitmuntend’ was.³³⁵ Deze positieve uitlatingen vormden een contrast met de gepubliceerde negatieve en dramatische ervaringen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat het niet druk was op het eiland: het NVL-jaarverslag had betrekking op 1919 – toen emigratie nog opkomend was – en de *Vaderlandse* correspondent schreef dat hij de typerende ‘wanorde en onzindelijkheid’ mistte, omdat hij ‘in den „stillen tijd”’ aankwam.³³⁶ De bevindingen van Mörzer Bruyns kunnen bovendien worden begrepen als ‘onafhankelijke voorlichting’, wat één van de taken van de NVL was.³³⁷ Termen als ‘overgebracht’, ‘huisvesting’, ‘vertoeven’ en ‘verblijfplaats’ gaven het verblijf een neutralere lading.³³⁸ Vier van de zes berichten met opvangterminologie werden verkregen via Reuter, telegram of sein; Ellis Island was hierin niet altijd het hoofdonderwerp, maar het blijft relevant, omdat de neutrale opvangterminologie een contrast vormde met de gevangenisterminologie.

De correspondent van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* uitte een zeker begrip voor het eiland na zijn bezoek in 1923. Hij bezocht het naar aanleiding van de vele berichten in de Nederlandse kranten en de gepubliceerde kritiek van een Russische barones dat het eiland erger was dan een Sovjet-gevangenis; hoewel een gevangenisvergelijking voor de hand lag – vanwege de kooien met slot en het gedwongen aspect van het verblijf – kwam hij na rustige overdenking tot de conclusie dat het eiland ‘„een noodzakelijk kwaad!”’ was.³³⁹ Het was ‘nooit ideaal geweest’ – waarvan de herhaaldelijke klachten een duidelijk bewijs waren – maar het was nodig.³⁴⁰ Verder uitte hij bewondering voor de kinderafdeling, benoemde de moeilijkheden

³³⁵ ‘Vereenigde Staten. Ellis-eiland’, *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Avondblad C, 17-03-1923, 2; ‘De toestanden op Ellis Island. Het rapport van Sir. A. Geddes’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 17-08-1923, 2; ‘Ellis Island’, *Het Vaderland*. Avondblad B, 14-03-1924, 1.

³³⁶ ‘Ellis Island II’, *Het Vaderland*. Ochtendblad B, 16-03-1924, 3.

³³⁷ Van Faassen, *Polder en emigratie*, 47.

³³⁸ ‘Gemengd nieuws. Van twee Hongaarsche vluchtelingen’, *Het Volk*. Tweede blad, 07-06-1921, z.p. [4]; ‘Laatste berichten. Op Ellis-eiland’, *Het Vaderland*. Avondblad A, 30-05-1923, 2; ‘Telegrammen. De immigratie’, *De Standaard*. Eerste blad, 03-08-1923, z.p. [2]; ‘Telegrammen. De dure drankwet’, *De Tijd*. Tweede blad, 03-03-1924, z.p. [6]; ‘Telegrammen. De immigratie in de Ver. Staten’, *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Ochtendblad B, 14-05-1924, 3.

³³⁹ ‘Vereenigde Staten’, *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Ochtendblad A, 26-07-1923, 1. Voor kritiek van de Russische barones, zie: ‘De verschrikkingen van Ellis Island. scherpe critiek van een „deskundige”’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Eerste blad, 11-07-1923, 2.

³⁴⁰ ‘Vereenigde Staten’, *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Ochtendblad A, 26-07-1923, 1.

door het gebrekkige Engels van immigranten en schreef over mensen die na een halfuur de inspectie hadden doorstaan en zij die dat niet hadden.³⁴¹

Samengevat, tussen 1920-1925 waren 32 van de 69 beeldvormende artikelen inhoudelijk beeldvormend, waarvan veertien individuele- en ervaringsverhalen en zes op basis van rapporten. Opvangterminologie werd veelal verkregen via Reuter, telegram of sein en gevangenisterminologie werd overgenomen uit verkregen berichten, andere kranten en ervaringsverhalen of kon mogelijk een eigen keuze zijn. Ook kwam het voor dat kranten eenzelfde artikel met andere bewoording en framing publiceerden.

4.3. 1926-1931: gevangenis- en bewaakte poort-frames

Tussen 1926-1931 werden 38 beeldvormende artikelen gepubliceerd, waarvan de meeste in 1926 en 1930 met gevangenisterminologie en bewaakte poort-framing. Twaalf artikelen waren inhoudelijk beeldvormend, waaronder twee ervaringsverhalen. Opnieuw werd ‘vasthouden’ het meest gebruikt in (individuele) aanhoudingsberichten.³⁴² ‘Gedetineerd’, ‘geïnterneerd’, ‘opgesloten’, ‘opgeborgen’ en ‘in bewaring gesteld’ werden een enkele keer gebruikt.³⁴³ Gevangenisterminologie werd gebruikt in beroemdheden-nieuws en aanhoudingen van onbekende – veelal Russische – groepen en individuen. Meerdere kranten berichtten bijvoorbeeld over de spraakmakende aanhouding van de Zuid-Afrikaanse gravin Vera Estelle Cathcart – schrijfster en actrice – die vanwege haar scheiding (‘moral turpitude’) was aan- en vastgehouden op het eiland in 1926.³⁴⁴ Het *Algemeen Handelsblad* schreef dat ze was ‘vastgehouden’ en *Het Vaderland* dat ze was ‘gedetineerd’. *De Telegraaf*, daarentegen, stelde dat ze er enkele dagen moest ‘blijven’.³⁴⁵ Ook de Duitse dichter Ernst Toller werd naar het eiland ‘overgebracht’, omdat hij verdacht werd van revolutionaire ideeën; *Het Volk* schreef dat

³⁴¹ ‘Vereenigde Staten’, *Nieuwe Rotterdamse Courant*. Ochtendblad A, 26-07-1923, 1; ‘Vereenigde Staten. Ellis Island II’, *Nieuwe Rotterdamse Courant*. Ochtendblad A, 28-07-1923, 1.

³⁴² ‘Vereenigde Staten. De tegengehouden gravin’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 15-02-1926, 6; ‘Latere berichten. Deelnemers aan het Eucharistisch Congres vastgehouden’, *De Volkskrant*, 21-06-1926, 3; ‘Vereenigde Staten. Gedelegeerden naar het Eucharistisch Congres op Ellis Island vastgehouden’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Eerste blad, 21-06-1926, 2; ‘Russische prins en prinses op Ellis-eiland vastgehouden’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Eerste blad, 23-10-1928, 2; ‘Buitenland. Varia’, *De Standaard*, 08-10-1930, 1.

³⁴³ Zie: ‘Amerikaansche braafheid’, *Het Vaderland*. Avondblad C, 09-04-1926, 1; ‘De haat der kapitalisten tegen de Sowjet-Unie’, *De Tribune*, 21-08-1929, 2; ‘Telegrammen. Russische handelsvertegenwoordigers in Amerika vastgehouden’, *De Standaard*. Eerste blad, 22-05-1930, 3; ‘Vereenigde Staten. Puriteinsch Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 10-04-1931, 5.

³⁴⁴ Zie bijvoorbeeld: ‘De strenge zedelijkheid van Ellis-eiland’, *Het Vaderland*. Avondblad B, 13-02-1926, 1; ‘Vereenigde Staten. De tegengehouden gravin’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 15-02-1926, 6.

³⁴⁵ ‘Vereenigde Staten. De tegengehouden gravin’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 15-02-1926, 6; ‘Wat zijn „moreele schanddaden”?’’, *De Telegraaf*. Ochtendblad, 18-02-1926, 1; ‘Amerikaansche braafheid’, *Het Vaderland*. Avondblad C, 09-04-1926, 1.

hij eerst zijn rol binnen de Münchener Radenregering (1919) moest toelichten.³⁴⁶ Over een Joegoslaaf die – na 23 jaar in de VS te hebben gewoond – werd gearresteerd op verdenking revolutionair te zijn en naar Ellis Island werd gebracht schreef *De Tribune*: ondanks zijn vergevorderde tuberculose ‘werd hij met honderden van andere ongelukkigen opgesloten en zonder eenige geneeskundige behandeling gelaten.’³⁴⁷

Bewaakte poort-framing diende primair ter informatie en illustratie van de strengheid en moeilijke toegang. Berichten over de aanhouding van gravin Cathcart illustreerden ook de (zedelijke) strengheid op Ellis Island.³⁴⁸ *De Telegraaf* stelde hieromtrent dat het eiland ‘berucht’ was geworden wegens de ‘gestrengheid’³⁴⁹ en het *Centraal Blad* stelde:

Duizenden tragedieën hebben zich afgespeeld op Ellis Island, doordien ongelukkigen menschen, die in verband met de ellendige toestanden in de oude wereld waren gevlucht, zich de toegang tot het land der vrijheid, het land waarop hun hoop was gevestigd, zagen ontzegd.³⁵⁰

In 1926 informeerde *De Telegraaf* over de verplaatsing van de verplichte ‘quarantaine en nauwkeurig[e] geneeskundig onderzoek’ op het ‘berucht geworden’ eiland naar Rotterdamse en Antwerpse havens en in 1930 informeerde het *Centraal Blad* over aan- en tegengehouden Joodse emigranten en bezoekers – hun doelgroep.³⁵¹ Toch werd *en passant* het beeld van strengheid en moeilijke toegang versterkt.³⁵² Ook werd terloops de bewaakte poort- én (toegangs)poort-beeldspraak genoemd in Nederlands-Joodse feuilletons en het *Algemeen Handelsblad*.³⁵³ Ter vermaak en spot nam *Het Vaderland* een vertaalde ‘spookhistorie’ over,

³⁴⁶ ‘Ernst Toller mag in Amerika niet aan wal’, *Het Volk*. Derde blad, 27-09-1929, 2.

³⁴⁷ ‘De haat der kapitalisten tegen de Sowjet-Unie’, *De Tribune*, 21-08-1929, 2.

³⁴⁸ ‘Reeds voldoende gescheiden vrouwen in de V.S.?, Gravin Cath-cart en haar 250.000 zusteren’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 12-02-1926, 2; ‘De strenge zedelijkheid van Ellis-eiland’, *Het Vaderland*. Avondblad B, 13-02-1926, 1.

³⁴⁹ ‘Reeds voldoende gescheiden vrouwen in de V.S.?, Gravin Cath-cart en haar 250.000 zusteren’, *De Telegraaf*. Avondblad – Eerste blad, 12-02-1926, 2.

³⁵⁰ ‘Amerika’s strijd voor de moraal in het huwelijk’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*, 05-03-1926, 5.

³⁵¹ ‘Ellis Island gaat verdwijnen. De emigranten voor Amerika te Rotterdam en Amsterdam onderzocht’, *De Telegraaf*. Tweede blad – Avondblad, 19-01-1926, 6; ‘40 Joodsche emigranten op Ellis Island aangehouden’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*, 03-10-1930, 2.

³⁵² ‘De Amerikaansche journalisten te Amsterdam’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 10-08-1927, 2; ‘Feuilleton. De vergissing van Lady Astor. Van Liverpool naar Leningrad’, *De Tribune*, 27-10-1927, 5.

³⁵³ ‘Feuilleton. Naar Amerika! Een verhaal naar het Joodsch van Schalom Asch door Achad Hoongom’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*. Derde blad, 12-07-1929, 9; ‘Feuilleton. De schoonheidskoningin. Oorspronkelijke roman uit de New-Yorksche vlieg-industrie door Levy Grunwald’, *Nieuw Israëliisch Weekblad*. Derde blad, 15-11-1929, 10; ‘Het ghetto van New York’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Vierde blad, 09-04-1930, 13; ‘Het paradijs van Battery place’, *Algemeen Handelsblad*. Tweede blad, 19-08-1931, 5.

waarin werd gespot dat *spirit* bij Ellis Island werd tegengehouden, omdat ‘geest’ en ‘spiritualiën’ in Amerika verboden waren.³⁵⁴

In 1930 beschreef *De Volkskrant* het tweeledige beeld van Ellis Island als een toegangspoort en een gesloten poort: voor de toegelaten was het een ‘eiland der zaligen’, voor de afgewezenen een ‘eiland der tranen’.³⁵⁵

Hartverscheurende tooneelen spelen zich af voor de tralies, waarachter de afgewezenen worden teruggehouden als in ’n kooi! (...) Ze hebben misschien in groote ontbering het geld moeizaam bijengespaard, om hun verwanten, hun kennissen te laten overkomen. (...) Maar ze willen dan tenminste hun dierbaren, vóór de verbanning, nog eens van aangezicht tot aangezicht zien en een paar hartelijke woorden met hen wisselen, door de tralies heen. Door die meedoogenlooze tralies die blijde hoop hebben doen verkeeren in ontzettende vertwijfeling, hoopvol vertrouwen in machteloze woede.³⁵⁶

Het artikel belichtte beide kanten, maar het grootste gedeelte werd ingenomen door negatieve uitingen rondom de gesloten poort. Algemeen genomen kan hierover worden gesuggereerd dat negatieve ervaringen sneller worden gedeeld, bijvoorbeeld in kranten, dan positieve; men schrijft minder over wat goed verloopt.

De kranten gebruikten minder drama-framing in deze periode, waarvoor de afname van dramatische situaties een mogelijke verklaring is: het *Centraal Blad* en de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* informeerden in 1928 en 1929 dat de dramatische ‘tragedie’ van familiescheidingen tot het verleden behoorde en ‘de onmenselijke toestanden’ op het ‘beruchte’ eiland waren opgehouden te bestaan wegens de immigratie-afname en een wetsontwerp tegen familiescheiding.³⁵⁷ *De Tribune* gebruikte tweemaal de term ‘traneneiland’; eenmaal terloops en eenmaal in een artikel met overgenomen passages uit een boekje van Sovjet ingenieur J. Dorfmann.³⁵⁸ De redactie van *De Tribune* nam deze ‘interessante beschrijving van het beruchte „Ellis Island”, het eiland der tranen’ over omdat drama verkoopt.³⁵⁹ Dorfmann beschreef de vrouwonvriendelijke behandeling door beampten – ‘pakt haar borsten en maakt allerlei dubbelzinnige opmerkingen’ – en ‘hartverscheurende jammerkreten’ in de

³⁵⁴ ‘Zijlichtjes. Spookhistorie’, *Het Vaderland*. Avondblad A, 08-10-1926, 2.

³⁵⁵ ‘Zoo is New-York. Is ‘t ‘n eiland-der-zaligen of ‘n eiland-der-tranen?’, *De Volkskrant*. Tweede blad, 19-07-1930, 3.

³⁵⁶ Ibidem.

³⁵⁷ N. G., ‘Buitenlandsch overzicht’, *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland*, 15-06-1928, 1; ‘Vereenigde Staten. Ellis eiland’, *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Ochtendblad B, 27-02-1929, 1.

³⁵⁸ ‘Ellis Island. Het eiland der tranen’, *De Tribune*. Voor den Zondag, 21-12-1929, z.p. [5-6]; ‘Menschen-uitvoer! Amerika’s „Nieuwe Export-waren”’, *De Tribune*, 04-02-1931, z.p. [2].

³⁵⁹ ‘Ellis Island. Het eiland der tranen’, *De Tribune*. Voor den Zondag, 21-12-1929, z.p. [5].

telegrammen.³⁶⁰ Hij maakte bovendien gevangensteroepingen en stelde dat men er ‘achter slot en grendel’ zat en spotte dat de nachtwaker de VS beschermde tegen deze ‘gruwelijke misdadigers’.³⁶¹ Terloops en in een feuilleton werden de ellende, schande en somberheid ook herhaald.³⁶²

4.3.1. ‘Een gedwongen verblijf op het anderszins wel aangename Ellis-eiland’

In juli 1927 beschreef de correspondent van *De Tijd* de gebouwen op Ellis Island als ‘een model van moderne inrichting’.³⁶³ Hij schetste een positief beeld: alles voldeed ‘tot overdrijvens toe aan de wetten van hygiëne en zindelijkheid’ – een contrast met de herhaaldelijke klachten over vuilheid en ongedierte.³⁶⁴ Hij beschreef vrijetijdsbestedingen en recreatievoorzieningen – zoals kinderspeeltuinen, sportmogelijkheden en grasperken – en stelde dat de eet- en slaapzalen ‘van alle comfort voorzien’ waren en berekend waren op de grote aantallen; een niet eerder gehoorde lof.³⁶⁵ Negatieve uitlatingen en klachten waren, volgens de correspondent, afkomstig van de ‘ongewenste elementen’ – bijvoorbeeld zij die de VS onwettig waren binnengekomen – die het eiland een slechtere naam bezorgden dan het verdiende. Ook kwamen klachten en ‘misères’ van arme derdeklaspasagiers die ‘meedoogenloos’ werden teruggestuurd.³⁶⁶ Hij benadrukte dat Ellis Island voor bezoekers aangenaam leek, maar dat de ‘gedwongen gasten’ er met dubbele gevoelens verbleven en ‘wachten’; het ‘gedwongen verblijf’ en de onzekerheid over hun lot – toelating of afwijzing – maakten het ‘anderszins wel aangename’ eiland tot een onaangename verblijfplaats.³⁶⁷ De positieve beeldvorming kan een gevolg zijn van de verbeteringen van commissaris Curran.³⁶⁸ Ook kan het dat de correspondent – in zijn eigen woorden – meer waardering kon opbrengen voor het comfort, omdat hij geen ‘gedwongen gast’ was.³⁶⁹

³⁶⁰ Ibidem, z.p. [6].

³⁶¹ Ibidem, z.p. [5-6].

³⁶² ‘Trebitsch Lincoln vertelt. China als operatie-terrein’, *De Courant. Het Nieuws van den Dag*, 21-05-1926, 2; ‘Feuilleton. De schoonheidskoningin. Oorspronkelijke roman uit de New-Yorksche vlieg-industrie door Levy Grunwald’, *Nieuw Israëliisch Weekblad*. Derde blad, 08-11-1929, 10.

³⁶³ ‘Vereenigde Staten. Ellis eiland’, *De Tijd*. Tweede blad, 02-07-1927, 5.

³⁶⁴ Ibidem.

³⁶⁵ Ibidem.

³⁶⁶ Ibidem.

³⁶⁷ Ibidem.

³⁶⁸ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 900-902.

³⁶⁹ ‘Vereenigde Staten. Ellis eiland’, *De Tijd*. Tweede blad, 02-07-1927, 5.

4.4. 1932-1934: gevangenis- en opvangterminologie

Van de zestien beeldvormende artikelen tussen 1932-1934 waren dertien beeldvormend op basis van de terminologie. Gevangenis- en opvangterminologie werden naast en door elkaar gebruikt in berichten over de aanhouding van bekende personen en enkele individuen. De meest gebruikte gevangenstermen waren ‘vasthouden’, ‘geïnterneerd’ en ‘vrijgelaten’.³⁷⁰ Meerdere Nederlandse kranten berichtten over de tijdelijke aanhouding van de bekende Franse schrijver, politiek activist en dichter Henri Barbusse – vanwege zijn communistische opvattingen. Ondanks dat het nieuws werd overgenomen van Reuter of V.D. verschilde de terminologie: zo berichtte *De Telegraaf* dat hij was ‘vastgehouden’ en het eiland niet mocht verlaten en schreef *De Tijd* dat hij ‘voorloepig’ erheen was ‘overgebracht’.³⁷¹ Ook werd bericht over de aanhouding van Viel, de soigneur van het Franse wielrenners-duo Broccardo-Guimbretière, in aanloop naar de New-Yorkse zesdaagse wielervedstrijd. De reden voor zijn aanhouding werd niet gegeven, maar Viel werd toegelaten door ingrijpen van Guimbretière.³⁷² Nederlandse kranten berichtten hierover, omdat het één van de incidenten rondom de zesdaagse was. *De Tribune* en *De Volkskrant* schreven dat Viel naar het eiland was ‘overgebracht’ en weer ‘vrijgelaten’ en ‘vrij gegeven’ werd, waarna *De Volkskrant* terloops toevoegde dat op het eiland ‘ongewenste vreemdelingen worden opgeborgen tot zij naar hun vaderland teruggestuurd konden worden’.³⁷³ Twee dagen later beschreef de krant het eiland *en passant* als ‘de verblijfplaats van ongewenste vreemdelingen’.³⁷⁴ Opnieuw vormen ‘verblijfplaats’ en ‘opbergen’ geheel andere beelden. In tegenstelling tot voorgaande periodes werden naast gevangensterminologie geen gevangenisvergelijkingen gemaakt.

Begin 1932 publiceerde *De Amstelbode* de ervaring van twee verstekelingen. Zij probeerden zonder visa en zonder toestemming de VS binnen te komen, maar werden na hun ontdekking naar Ellis Island gebracht. Uit hun beschreven ervaring komt het eiland naar voren als een tijdelijke opvang en het verblijf was naar verhouding positief:

³⁷⁰ ‘Koninklijke bigamist. Z.M. Knaubele van Ubaugi op Ellis Island’, *De Courant. Het Nieuws van den Dag*, 14-01-1932, 2; ‘Laatste nieuws. Barbusse op Ellis Island vastgehouden’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Derde blad, 30-09-1933, 6; ‘Kunst en letteren. Henri Barbusse in Amerika’, *Het Volk*. Avondblad – Derde blad, 10-10-1933, 11; ‘Wielrennen. Incidenten op New-Yorkse zesdaagse. Gumbretière staakt de strijd’, *De Tribune*, 05-12-1934, 2.

³⁷¹ ‘Laatste nieuws. Barbusse op Ellis Island vastgehouden’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Derde blad, 30-09-1933, 6; ‘Henry Barbusse gearresteerd te New-York’, *De Tijd*, 30-09-1933, 2.

³⁷² ‘Wielrennen. Incidenten op New-Yorkse zesdaagse. Gumbretière staakt de strijd’, *De Tribune*, 05-12-1934, 2.

³⁷³ ‘Wielrennen. Incidenten op New-Yorkse zesdaagse. Gumbretière staakt de strijd’, *De Tribune*, 05-12-1934, 2; ‘Guimbretière staakt den strijd. Tegen schandelijke combine is hij niet bestand. Viel als „ongewenscht vreemdeling” beschouwd’, *De Volkskrant*. Tweede blad, 05-12-1934, 4.

³⁷⁴ ‘Zesdaagse-regie faalt. Amerikaansche verzorgers bang voor Viel’, *De Volkskrant*. Tweede blad, 07-12-1934, 4.

Hier krijgen wij een buitengewoon goed diner, aan witgedekte tafels; kellners serveeren ons. Wij moeten nog eenigen tijd op het „tranen-eiland” verblijf houden. Maar daar kunnen wij met andere „boeven” voetbal spelen, luisteren naar de radio. Als wij brieven naar huis willen schrijven, krijgen wij van de bewakers eenig geld om postzegels te koopen, want ons geld is voorloopig in beslag genomen.³⁷⁵

Het artikel diende ter waarschuwing om niet als verstekeling te reizen – ‘De controle is te scherp! Doet het niet!’ – maar verschaftte tegelijkertijd een positief beeld van het verblijf en de behandeling.³⁷⁶ Sinds 1927 was een dergelijk positief bericht niet meer gepubliceerd. In een vertaalde roman in het feuilleton van *Het Vaderland* werd Ellis Island terloops nog als een bewaakte poort beschreven.³⁷⁷

Tussen 1932-1934 werd slechts één ervaringsverhaal gepubliceerd en er werden – voor het eerst – geen inhoudelijk negatieve berichten gepubliceerd. De afname van de Nederlandse emigratie en Amerikaanse immigratie kan hiervoor een verklaring zijn.³⁷⁸ De Grote Depressie had grote invloed op de lage immigratiecijfers: er kwamen steeds minder immigranten op het eiland en in 1932 was het aantal emigranten zelfs hoger dan het aantal immigranten.³⁷⁹ In vergelijking met eerdere periodes was de beeldvorming tussen 1932-1934 minder negatief en minder *sterk*; vooral vanwege de voornamelijk terminologische beeldvorming.

4.5. 1935-1937: weinig berichtgeving, gemengde frames

Tussen 1935-1937 werden vijf beeldvormende artikelen gepubliceerd – zeer mogelijk een gevolg van de lage aantallen aanwezigen op het eiland – met verschillende framing. *Het Volk* publiceerde begin 1935 ter vermaak een interview met de Hollandse remigrant Barney, die enkele jaren in de VS had gewoond. Na een toevallige ontmoeting was Barney bereid zijn verhaal te doen om mensen te informeren over de werkelijkheid van de VS. Hij begon met een dramatisch verslag van zijn ervaring op Ellis Island: het ‘is de schande van Amerika en nog denk ik vol woede aan de weerzinwekkende behandeling, die fatsoenlijke mensen daar moeten

³⁷⁵ ‘De verschrikkingen van een blinden passagier. In de luchtkokers van een Zeekasteel. Een ernstige waarschuwing’, *De Amstelbode*. Avondblad, 21-01-1932, z.p. [2].

³⁷⁶ Ibidem.

³⁷⁷ ‘Feuilleton. Hans kijkt in de lucht. Een Zwitserse roman van Berg en dal door Edward Stilgebauer’, *Het Vaderland*. Avondblad C, 15-07-1932, z.p. [13].

³⁷⁸ Krabbendam, *Vrijheid in het verschiet*, 64; Van Faassen, *Polder en emigratie*, 83; Unrau, *Ellis Island*, Volume I, 132; Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 928; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 162.

³⁷⁹ Unrau, *Ellis Island*, Volume I, 132; Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 928.

ondergaan.³⁸⁰ Net als in 1920-1925 had dit betrekking op de slaapvertrekken, ongedierte, vuilheid en behandeling:

Zij worden in stinkende barakken gehuisvest en moeten slapen op britsen, waarvan de nooit ververste, zelfs niet geluchte, dekens krioelen van ongedierte. Desondanks mag je geen vlo op je lijf hebben als je te tweeden male voor den dokter komt, want dan worden je de vloeken bij dozijnen toegedonderd en loop je nog kans op afgewezen te worden. (...) Om van een behoorlijke WC gebruik te maken, moet men telkens een dollar betalen. Anders kan men slechts terecht op een gelegenheid, die van onder tot boven onder de drek zit. Je bent maar een „rotte vreemdeling”, niet waar?³⁸¹

Ook het eten was slecht. Het is niet bekend wanneer Barney op het eiland verbleef, maar dit was zeer waarschijnlijk vóór 1930. De rest van het artikel omvatte Barney's ervaringen in de VS.

Gevangenisterminologie werd in twee artikelen gebruikt. *De Standaard* berichtte dat te deporteren mensen – overtreders van de immigratiewet en misdadigers – op Ellis Island ‘achter slot en grendel’ werden gezet en daar vaak 6-12 maanden verbleven voordat ze konden worden gedeporteerd; ook de term ‘tranen-eiland’ werd hierin gebruikt.³⁸² *De Telegraaf* berichtte over de aanhouding van de Franse actrice en journaliste Magda Fontanges als gevolg van ‘moral turpitude’: ze werd ‘goed bewaakt’ en moest ‘in bewaring’ blijven tot uitspraak was gedaan.³⁸³ De gevangensterminologie zou een gevolg kunnen zijn van de hoofdpersonen in deze berichten: te deporteren mensen en Fontanges. Fontanges was in 1937 in meerdere Nederlandse kranten een spraakmakend onderwerp vanwege haar aanslag op De Chambrun – Frans oudgezant in Rome –, rechtszitting en verdwijning; dit verklaart de vermelding van haar aanhouding op het eiland.³⁸⁴

³⁸⁰ ‘Het verhaal van den Amerikaan. Langs den legale weg. Veel papieren en weinig geld’, *Het Volk*. Avondblad. Ons weekeind, 05-01-1935, z.p. [8].

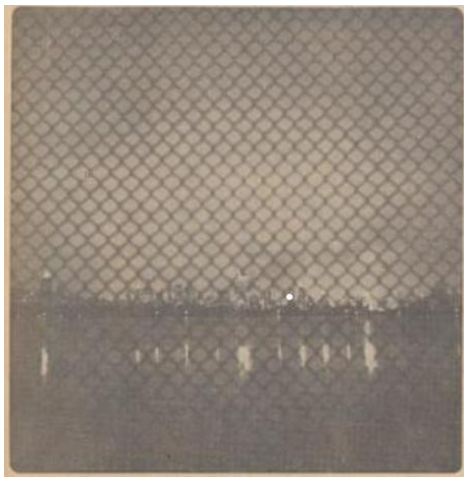
³⁸¹ Ibidem.

³⁸² ‘Van alles wat. Een deportatie-trein’, *De Standaard*. Zondagsblad, 06-06-1936, 6.

³⁸³ ‘Magda klopt vergeefs aan de poort van Amerika. Washington niet gesteld op de reclame-zieke Française’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Tweede blad, 10-11-1937, 3.

³⁸⁴ ‘Magda de Fontange’s liefde. Driehonderd portretten van Mussolini’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 20-03-1937, 2; ‘De aanslag op Chambrun’, *Het Vaderland*. Ochtendblad B, 21-03-1937, 1; ‘Mme de Fontanges opnieuw verhoord. Zij vertelt van haar verblijf in Italië’, *De Telegraaf*. Ochtendblad, 01-04-1937, 1; ‘Magda Fontanges’ zwaarste straf: geen dramatische terechtzitting, geen onthullingen’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Tweede blad, 30-07-1937, 3; ‘Laatste nieuws. Magda Fontanges straft een journalist’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Derde blad, 25-09-1937, 6; ‘Magda klopt vergeefs aan de poort van Amerika. Washington niet gesteld op de reclame-zieke Française’, *De Telegraaf*. Ochtendblad – Tweede blad, 10-11-1937, 3.

De foto in het *Algemeen Handelsblad* met het onderschrift ‘Door het traliewerk van Ellis Island’ waarbij werd gesteld dat New York ‘zoo dichtbij en toch zoo ver af’ is voor de aangehouden, toont een gecombineerd gevangenis- en bewaakte poort-beeld.³⁸⁵ In een vertaalde roman van J.M. Frank in het feuilleton van *Het Vaderland* werd het bewaakte poort-beeld *en passant* herhaald: ‘(...) Ellis Island, het eiland van de door de V.S. geweigerden’ en ‘uit de „tranenclub” van het hier dooreengeworpen uitschot aller landen’.³⁸⁶ Weliswaar geen beeldvorming dóór *Het Vaderland*, maar dergelijke beschrijvingen versterkten de negatieve beeldvorming. Kortom, deze periode kenmerkte zich door weinig beeldvormende artikelen. In

totaal werden twaalf artikelen over Ellis Island gepubliceerd waarin verder ook werd geïnformeerd over ontdekte fraude op het eiland. *De Telegraaf* en *Het Vaderland* informeerden hieromtrent dat vervalste papieren werden verkocht aan immigranten en dat de voornaamste beklagde hieraan jaarlijks een miljoen dollar verdiende.³⁸⁷

Afbeelding 3. ‘DOOR HET TRALIEWERK VAN ELLIS-EILAND’ in het *Algemeen Handelsblad*.³⁸⁸

4.6. 1938-1939: bewaakte poort-frame

In totaal werd Ellis Island tussen 1938-1939 in 76 artikelen genoemd, bijvoorbeeld vanwege Duitse spionnen en scheepbemanningleden die in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog erheen werden gebracht en in filmaankondigingen van de nieuwe Amerikaanse film *Gateway* (1938) – Nederlandse naam: *De poort der tranen* en in de kranten aangekondigd als ‘Ellis Eiland’.³⁸⁹ Ook werd bijvoorbeeld bericht over de aanhouding van de ‘communistisch

³⁸⁵ ‘Op Ellis-eiland. Door het traliewerk van Ellis-eiland’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad, 27-03-1936, z.p. [4].

³⁸⁶ ‘Feuilleton. De man die op Greta Garbo verliefd werd door J.M. Frank’, *Het Vaderland*. Avondblad C, 01-07-1935, 3.

³⁸⁷ ‘Fraude bij Amerikaansch immigratiebureau. Inkomen van een millioen dollar uit valsche paspoorten’, *De Telegraaf*. Eerste blad, 18-08-1935, 2; ‘Fraude bij ’t immigratiebureau op Ellis-Island’, *Het Vaderland*. Ochtendblad B, 18-08-1935, 2.

³⁸⁸ Bron afbeelding 3: ‘Op Ellis-eiland. Door het traliewerk van Ellis-eiland’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad, 27-03-1936, z.p. [4].

³⁸⁹ Zie bijvoorbeeld: ‘Kunstagenda. Bioscopen’, *De Telegraaf*. Eerste blad, 30-10-1938, 2; ‘Agenda voor kunst en vermaak. Bioscopen’, *Het Volk*. Avondblad – Vierde blad, 31-10-1938, 7; ‘Uitvoeringen enz’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 01-11-1938, z.p. [4]; ‘Uitvoeringen enz. Bioscopen’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 03-12-1938, 2; ‘Tegenvaller voor de „Bremen”’. Duitse en Italiaanse schepen vinden Russische havens veiliger’, *Het Volk*. Ochtendblad – Eerste blad, 30-08-1939, 3; ‘„Columbus”

geörienteerden' Britse schrijver John Strachey op het eiland en de arrestatie van een bokser.³⁹⁰ Zeven artikelen waren beeldvormend, waarvan vier dienden ter illustratie en introductie van *Gateway*. Deze film, geregisseerd door de Amerikaan Alfred L. Werker, vertelde het verhaal van een jonge Ierse immigrante die naar Ellis Island werd gestuurd vanwege een 'schandaal', waarna haar verloofde niet meer wilde trouwen en ze niet werd toegelaten.³⁹¹ Het is niet gevonden met welke intentie Werker deze film maakte. Rondom deze filmintroductie illustreerden *De Tijd*, *De Telegraaf* en *Het Volk* Ellis Island als een 'beletsel', 'struikelblok', 'barricade' en 'barrière' – oftewel, als een bewaakte poort.³⁹² *De Tijd* schreef:

In de haven van New York ligt een klein eiland als een nijldige barrière: Ellis-Eiland, waar iedereen moet halt houden en zijn papieren toonen en het oordeel afwachten, dat in zoo héél veel gevallen zoo genadeloos afwijzend luidt: retour naar van waar gij gekomen zijt! Ongewenscht voor dit land van onbegrensde mogelijkheden en nooit gedroomde dingen!³⁹³

Wat een contrast vormde Ellis Island – 'deze poort der tranen van teleurgestelden, ontgoochelden, van alle hoop beroofden' – met het nabijgelegen vrijheidsbeeld.³⁹⁴ Ellis Island vormde een barricade die de toegang bemoeilijkte en de film schilderde de teleurstellingen en 'bittere ervaringen' af.³⁹⁵ *De Telegraaf* en *Het Volk* refereerden naar de bijnaam '„Poort der Tranen”' – wat tevens de Nederlandse filmtitel was en de titel van het artikel in *De Tijd*.³⁹⁶ Gevangenisvergelijkingen werden ook gemaakt door de beschreven 'getraliede vensters' en de 'opstand van de gevangenen'.³⁹⁷ Deze bewaakte poort-framing was zeer waarschijnlijk enkel een gevolg van de film en aankondigingen en recensies daarvan. Ellis Island functioneerde namelijk sinds halverwege de jaren '20 niet meer op eenzelfde manier als immigratiestation als

op bevel van hoogerhand tot zinken gebracht', *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 21-12-1939, 3.

³⁹⁰ 'Niet toegelaten', *Het Volk*. Avondblad, 20-10-1938, 2; 'John Strachey niet toegelaten', *Het Vaderland*. Avondblad C, 20-10-1938, 2; 'Boksen. Al Brown gearresteerd', *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Derde blad, 25-11-1939, 10.

³⁹¹ 'Het Amerikaansche quarantaine-station, „Ellis-Eiland”', *De Telegraaf*. Avondblad – Vierde blad, 29-10-1938, 7.

³⁹² 'Poort der tranen. Ellis-eiland', *De Tijd*. Avondblad, 22-10-1938, 2; 'Ellis-eiland. De tragedie van menschen zonder vaderland', *De Tijd*. Avondblad, 29-10-1938, 5; H. L., 'Ellis-eiland, barrière tegen immigranten. Film uit ongewoon milieu in Cinema Royal', *Het Volk*. Avondblad, 29-10-1938, z.p. [14]; 'Het Amerikaansche quarantaine-station, „Ellis-Eiland”', *De Telegraaf*. Avondblad – Vierde blad, 29-10-1938, 7.

³⁹³ 'Poort der tranen. Ellis-eiland', *De Tijd*. Avondblad, 22-10-1938, 2.

³⁹⁴ Ibidem.

³⁹⁵ 'Ellis-eiland. De tragedie van menschen zonder vaderland', *De Tijd*. Avondblad, 29-10-1938, 5.

³⁹⁶ 'Poort der tranen. Ellis-eiland', *De Tijd*. Avondblad, 22-10-1938, 2; H. L., 'Ellis-eiland, barrière tegen immigranten. Film uit ongewoon milieu in Cinema Royal', *Het Volk*. Avondblad, 29-10-1938, z.p. [14]; 'Het Amerikaansche quarantaine-station, „Ellis-Eiland”', *De Telegraaf*. Avondblad – Vierde blad, 29-10-1938, 7.

³⁹⁷ H. L., 'Ellis-eiland, barrière tegen immigranten. Film uit ongewoon milieu in Cinema Royal', *Het Volk*. Avondblad, 29-10-1938, z.p. [14].

daarvoor.³⁹⁸ Begin 1939 beschreef *Het Volksdagblad* Ellis Island – in een reclame voor *Gateway* – als een ‘toegangspoort’ waar het lot van emigranten werd beslist.³⁹⁹

4.6.1. Een comfortabel hotel?

In 1939 bezocht de correspondent van het *Algemeen Handelsblad* Ellis Island. Hij kreeg een rondleiding van commissaris Rudolph Reimer en beschreef het eiland, de behandeling en leefomstandigheden grotendeels positief: ‘de stemming is niet uitgelaten maar ook niet bijzonder gedrukt’, er waren geen ‘uitingen van wanhoop of ongeduld’ of tranen, de commissaris was vriendelijk naar de aanwezigen en de correspondent beschreef de ‘uiterst zindelijke, zelfs vriendelijke gebouwen’.⁴⁰⁰ Er waren lange banken en ‘comfortabele fauteuils’, iedere dag werden lakens verschoond en er was voldoende eetkeuze en melk. Bovendien waren immigranten nu gescheiden van ‘crimineele gevallen’, die in een aparte ruimte zaten.⁴⁰¹ In de ondertitel stond geschreven dat Ellis Island leek op een ‘comfortabel hotel’ en dat mensen er niet weg wilden.⁴⁰² De positieve bevindingen kunnen opnieuw het gevolg zijn van de doorgevoerde verbeteringen door de commissarissen Curran en Corsi; Corsi zorgde bovendien voor de scheiding tussen immigranten en ‘criminelen’.⁴⁰³

De correspondent maakte met zijn woordkeuze meerdere hotel- en vakantietoespelingen: zo stelde hij dat de eetzaal plaats had voor 300 ‘gasten’ en dat het als voor een ‘opgewekt excursiegezelschap’ was gedekt en schreef hij dat de ‘logies, maaltijden, baden, ontspanning’ allemaal kosteloos waren.⁴⁰⁴ Dit creëerde een beeld van een ‘luke’ opvang, wat een contrast vormde met de eerdere inhoudelijke gevangenisvergelijkingen. Een gevangenisvergelijking hield geen stand, stelde hij, want het eiland was toegankelijk voor bezoekers en niet afgesloten van de buitenwereld. Toch benadrukte de correspondent wel dat de ‘gasten’ niet vrijwillig maar ‘gedwongen’ op het eiland verbleven, of werden ‘vastgehouden’.⁴⁰⁵ Evenals de correspondent van *De Tijd* in 1927 benadrukte hij dat het negatieve imago van het verblijf en het eiland een gevolg was van de teleurstelling van immigranten die erheen werden gestuurd en het risico liepen gedeporteerd te worden: ‘Men kan

³⁹⁸ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 892-894, 896.

³⁹⁹ ‘Films van de week. „Onderzee-patrouille” en „Ellis-eiland” – Flora’, *Het Volksdagblad*, 25-02-1939, 5.

⁴⁰⁰ ‘Buitenland. Ellis Island, voorportaal van Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 27-08-1939, 2.

⁴⁰¹ Ibidem.

⁴⁰² Ibidem.

⁴⁰³ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 900-902, 935-939.

⁴⁰⁴ ‘Buitenland. Ellis Island, voorportaal van Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad – Eerste blad, 27-08-1939, 2.

⁴⁰⁵ Ibidem.

van hun critiek geen volkomen objectiviteit verwachten. Ellis Island was niet de bestemming waarvoor zij zich inscheepten.⁴⁰⁶ Kortom, ondanks de positieve beeldvorming van het eiland, de behandeling en (leef)omstandigheden door de correspondenten bleven het ‘gedwongen’ verblijf en bijbehorende risico op terugzending een negatief aspect vormen.

Ten slotte, waarom werd de correspondent in 1939 nog naar Ellis Island gestuurd terwijl het niet meer op dezelfde schaal als immigrantenstation functioneerde en Nederlandse immigranten er niet meer standaard mee te maken kregen? Hoewel de reden van zijn bezoek niet is toegelicht, zou een mogelijke verklaring kunnen zijn dat commissaris Corsi sinds zijn aanstelling in 1931 drie bijeenkomsten hield met correspondenten van – onder andere – Europese kranten en hen toestond om vrij te schrijven, in een poging om het imago van Ellis Island te verbeteren.⁴⁰⁷ Het zou mogelijk kunnen zijn dat commissaris Reimer dit voortzette, maar tussen 1931-1934 – en 1931-1939 – is hierover niet bericht door andere Nederlandse correspondenten in de gevonden artikelen over Ellis Island.

4.7. Sub-conclusie

Tussen 1916-1939 verschoof het beeld van atypische gevangenis-framing (1916-1919) naar drama-framing (1920-1925), naar gevangenis- en bewaakte poort-framing (1926-1931), naar gevangenis- en opvangterminologie (1932-1934), naar weinig framing (1935-1937) en terug naar bewaakte poort-framing (1938-1939). Grafiek 3 illustreert deze verschuivingen en toont dat méér berichtgeving en dus meer beeldvorming en framing plaatsvond ten opzichte van de voorgaande periode. Opnieuw werden verschillende frames naast elkaar gebruikt, in veelvoud tussen 1920-1931. Het *mildere* ‘vasthouden’ was de meest gebruikte gevangensterm en, net als in 1913-1914, werd neutrale opvangterminologie meer gebruikt tussen 1920-1934.

De verschuiving naar atypische gevangensterminologie was een gevolg van de functieverandering van Ellis Island naar een ‘detentiecentrum’ vanaf 1917.⁴⁰⁸ De immigratiebeperkende quotawetten van 1921 en 1924 lagen ten grondslag aan de verschuiving naar drama-framing in 1920-1925.⁴⁰⁹ Hoewel deze wetten uiteindelijk bijdroegen aan het ophouden van de opstoppingen⁴¹⁰ toont de berichtgeving dat de situatie eerst dramatischer werd, omdat Ellis Island de enorme aantallen immigranten – als gevolg van de middernachtelijke races – niet

⁴⁰⁶ Ibidem.

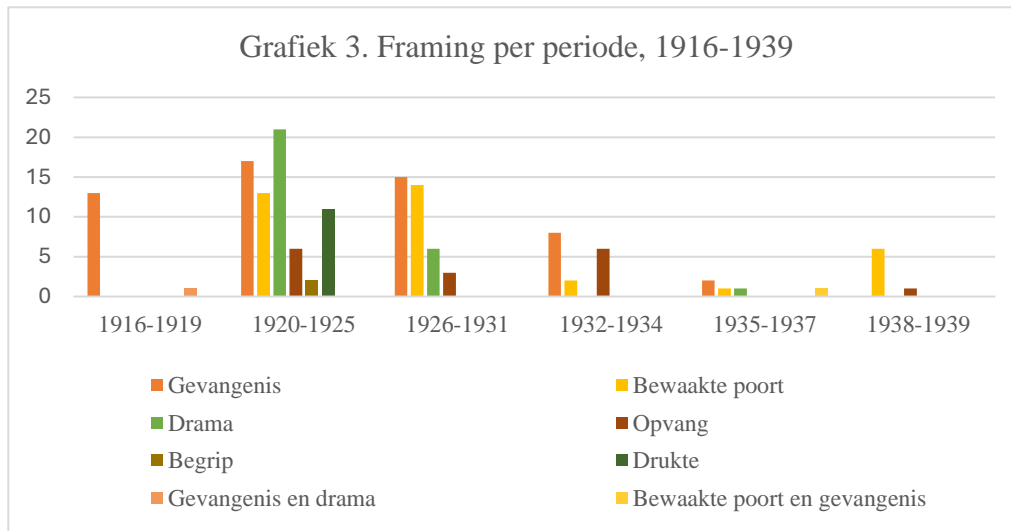
⁴⁰⁷ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 937.

⁴⁰⁸ Brinkmann, “‘Travelling with Ballin’”, 482; Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 33-35.

⁴⁰⁹ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 892; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 161-162, 169-170, 174; Zevenbergen, *Toen zij naar Rotterdam vertrokken*, 108.

⁴¹⁰ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 900.

aankon. Deze dramatische berichten dienden voor het verkopen van drama en de Nederlandse media verschafte hiermee ook een inkijkje in de uitwerking van de immigratiewetgeving. Ook het bewaakte poort-frame had betrekking op de wetgeving; berichten dienden ter illustratie en ter bekritisering ervan.

Grafiek 3. Framing tussen 1916-1939.⁴¹¹

De afname van het drama-frame na 1925 is een mogelijk gevolg van de immigratie-afname en functieverandering van Ellis Island vanaf halverwege de jaren '20: minder immigranten kwamen op het eiland en de dramatische overvolle situaties behoorden steeds meer tot het verleden.⁴¹² Ook was het een mogelijk gevolg van het wetsontwerp dat familiescheiding tegenging. Drama-framing maakte plaats voor berichtgeving over de aan- en vasthouding van onbekende individuen en groepen en van bekende personen; beroemdheden-nieuws over aan- en vasthouding op Ellis Island werd opnieuw tot belangrijke nieuwsonderwerp gemaakt. De afgenomen immigratie – vooral als gevolg van de Grote Depressie in de jaren '30 – en functieverandering zijn bovendien een zeer aannemelijke verklaring voor de afgenomen beeldvormende berichten na 1931 en in het bijzonder na 1934.⁴¹³ De introductie van en aankondigingen voor *Gateway* (1938) verklaarden de heropleving van het bewaakte poort-frame in 1938-1939. Ondanks de afgenomen immigratie en functieverandering was er nog 'relatief veel' mediabelangstelling voor Ellis Island in de Nederlandse media.

⁴¹¹ Deze grafiek is tot stand gekomen door de framing te onderzoeken van de 150 geselecteerde unieke beeldvormende berichten tussen 1916-1939.

⁴¹² Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 892-894, 896, 900, 928.

⁴¹³ Unrau, *Ellis Island*, Volume I, 132; Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 892-894, 896, 928; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 161-162, 179.

Net zoals in de voorgaande periode vonden de verbeteringen van de commissarissen Howe, Wallis, Curran en Corsi geen grootschalige terugslag in de Nederlandse media.⁴¹⁴ In de gehele periode tussen 1916-1939 werden ‘slechts’ vijf positieve berichten over Ellis Island gepubliceerd, waarvan drie van correspondenten. In de berichten van deze correspondenten zijn de verbeteringen zichtbaar; ze lieten zich positief uit over de netheid, (leef)omstandigheden en behandeling. Het is interessant dat drie positieve berichten van correspondenten kwamen en dat zij het eiland bezochten en daarover publiceerden. Ondanks dat het aantal positieve berichten laag bleef, illustreert tabel 2 ook een afname in het aantal negatieve berichten na 1931. Deze afname hangt samen met de totale afname van het aantal beeldvormende berichten: tussen 1932-1934 was de meeste beeldvorming terminologisch en daarna bleef de beeldvormende berichtgeving laag. De gepubliceerde ervaringsverhalen vormden opnieuw een groot gedeelte van de negatieve berichten: dertien van de twintig ervaringsverhalen waren negatief en van de overige zeven waren er vijf positief.⁴¹⁵

Periode	Negatieve berichten	Ervaringsverhalen	Positieve berichten
1916-1939	4	1	-
1920-1925	29	13	2
1926-1931	14	3	1
1932-1934	-	1	1
1935-1937	2	1	-
1938-1939	4	1	1
Totaal	53	20	5

Tabel 2. Aantal negatieve en positieve berichten tussen 1916-1939.⁴¹⁶

Het onderzoek naar de tweede periode toont de mediabelangstelling en -strategieën in de beeldvorming en berichtgeving van Ellis Island in de Nederlandse media. Mediabelangstelling was vooral gericht op individuele- en ervaringsverhalen, strengheid en moeilijkheden door de quotawetgeving, beroemdheden-nieuws, aan- en vasthoudingen van onbekenden en correspondentenbezoeken aan het eiland. De Nederlandse mediabelangstelling voor de aangehouden bekende personen was in overeenstemming met de Amerikaanse

⁴¹⁴ Unrau, *Ellis Island*, Volume II, 276-277; Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 900-902, 935-939; Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 33-34.

⁴¹⁵ Dit waren het NVL-bezoek (*De Nieuwe Courant*, 1920), de correspondentenverslagen (*Het Vaderland*, 1924; *De Tijd*, 1927; *Algemeen Handelsblad*, 1939) en het ervaringsverhaal van de verstekelingen (*De Amstelbode*, 1932)

⁴¹⁶ Deze tabel is tot stand gekomen door het onderzoeken van de 150 geselecteerde unieke beeldvormende berichten op negatieve inhoud, positieve inhoud en ervaringsverhalen.

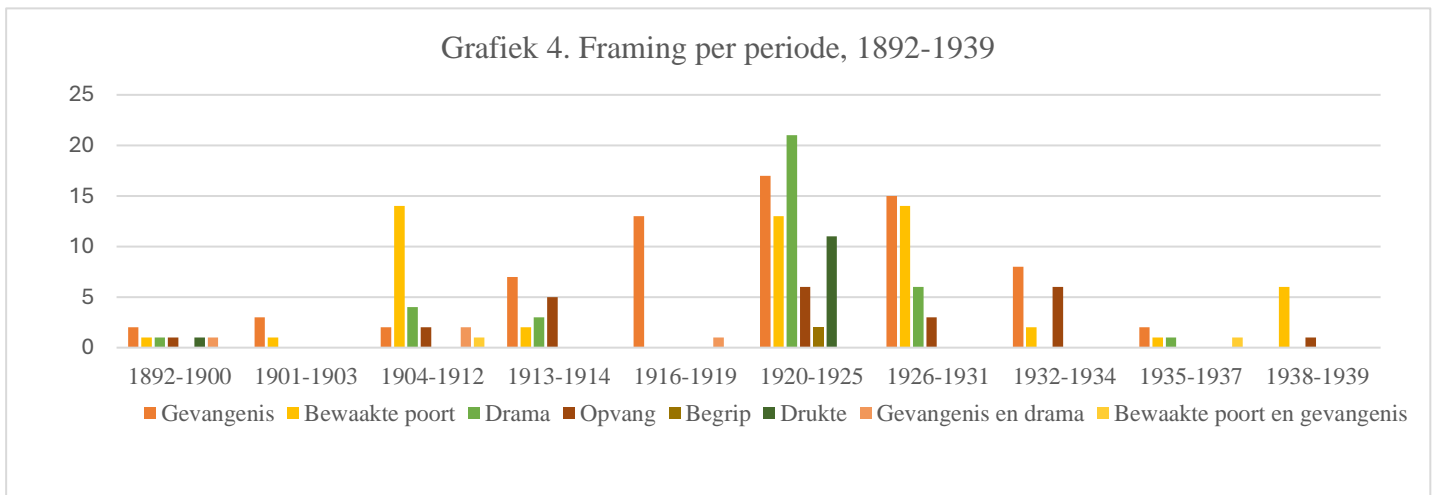
berichtgeving in de jaren '20.⁴¹⁷ Ook was er veel aandacht voor de aan- en vasthouding van onbekende individuen en groepen. Bij de aanhouding van soigneur Viel was de mediabelangstelling een gevolg van de belangstelling voor verschillende incidenten die plaatsvonden rondom de New-Yorkse zesdaagse wielervedstrijd. De beeldvormende berichten werden opnieuw om verschillende redenen gepubliceerd; de belangrijkste redenen in deze periode waren drama verkoopt, informeren, illustreren en bekritisieren van de quotawetgeving en strengheid. Ook werd het negatieve en strenge beeld van het eiland wederom *en passant* versterkt.

Tussen 1916-1919 en 1926-1934 – de periodes waarin veel over aan- en vasthoudingen werd bericht – werd meer terminologische dan inhoudelijke beeldvorming gebruikt. De functionaliteit van de gevangenis- en opvangterminologie blijft minder duidelijk te duiden. Gevangensterminologie zou een blijvende uiting van ongenoegen kunnen zijn over het eiland; een gedeelte van deze artikelen werd bovendien ontvangen van (vermoedelijke) persbureaus of overgenomen. Opvangterminologie werd vooral gebruikt in berichten afkomstig van (vermoedelijke) persbureaus, telegrammen en ervaringsverhalen. Tussen 1916-1939 werden de beeldvormende artikelen verkregen via persbureaus, (eigen) telegrammen, ingezonden brieven of overgenomen uit andere (Amerikaanse) kranten of geschreven door eigen journalisten en correspondenten. In vergelijking met de voorgaande periode werden meer berichten verkregen via persbureaus en telegrammen en werd in verhouding minder overgenomen.

⁴¹⁷ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 914-915.

Hoofdstuk 5. Conclusie

In deze scriptie is onderzocht hoe de Nederlandse landelijke kranten tussen 1892-1939 een beeld vormden van Ellis Island en waarom dat beeld verschoof in de tijd. Door middel van frame-analyse zijn tien periodes onderscheiden op basis van de gebruikte framing en terminologie. Grafiek 4 illustreert dat periodes met geringe beeldvorming afgewisseld werden met veel beeldvorming. Het toont bovendien dat de negatieve gevangenis-, bewaakte poort- en drama-frames het meest werden gebruikt en daartussen het meest werd geschoven. Het onderzoek heeft aangetoond dat verschuivingen in de beeldvorming en framing tussen de periodes een resultaat was van veranderingen in de Amerikaanse wetgeving en op Ellis Island. Tussen 1892-1914 leidden immigratiewetten in 1903 en 1907 en de strenge uitvoering daarvan door commissaris Williams tot frame-verschuivingen. In de periode 1916-1939 waren de quotawetten, immigratie-afname en functieverandering van Ellis Island vanaf 1917 en in de jaren '20 van invloed op frame-verschuivingen.

Grafiek 4. Framing per periode tussen 1892-1939.⁴¹⁸

De immigratie-afname en functieverandering lijken de belangrijkste verklaringen voor de verschuiving van de beeldvorming van Ellis Island tussen 1892-1939, omdat deze veranderingen leidden tot een afname van de berichtgeving. Toch is het interessant dat over het eiland geschreven bleef worden: het verdween niet ineens uit de media en er werden nog correspondenten naartoe gestuurd. Een vijfde mogelijke verklaring is dat het ‘nieuwe’ nieuws

⁴¹⁸ Deze grafiek is tot stand gekomen door het analyseren van de gebruikte frames in de 203 geselecteerde unieke beeldvormende berichten binnen de tien periodes tussen 1892-1939.

over het eiland afnam. Naast de krantenberichten werden ook romans – bijvoorbeeld vertaald gepubliceerd in de krantenfeuilletons in 1914 en tussen 1927-1935 – en de film *Gateway* uitgebracht. Het is mogelijk dat deze herhalingen van Ellis Island-beeldvorming op den duur tot een nieuws-afname leidden. De immigratie-afname en functieverandering leidden bovendien tot een verandering in de mediabelangstelling: ervaringsverhalen maakten vanaf halverwege de jaren '20 plaats voor meer berichtgeving over (spraakmakende) aan- en vasthoudingen van bekende personen en onbekenden – wat ook in de jaren '10 aandacht kreeg in de Nederlandse kranten. Tabel 5 toont deze afname van ervaringsverhalen. Bovendien werd niet meer enkel bericht over immigranten op het eiland, maar ook over te deporteren mensen. De door Feys beargumenteerde invloed van de scheepvaartmaatschappijen is niet teruggevonden in de media-analyse, maar kan niet worden uitgesloten.

Als specifiek wordt gekeken naar Joodse kranten valt een relatief gelijkmatig verloop met de globale frame-verschuivingen op; dit kan verklaard worden door het geringe aantal gevonden en geselecteerde artikelen over Ellis Island in de Joodse kranten.⁴¹⁹ Bij de socialistische kranten – waarvan eveneens weinig artikelen zijn gevonden en geselecteerd – zijn kleine verschillen op te merken: zo was drama-framing afwezig tussen 1920-1925 en meer aanwezig tussen 1908-1913 en 1929-1931; het betrof hier onder andere artikelen over arbeiders en socialisten op Ellis Island.⁴²⁰

De tweeledige bijnaam van Ellis Island – zoals beschreven in de literatuur als 'traneneiland' en 'eiland van hoop'⁴²¹ – is gedeeltelijk gevonden in de Nederlandse berichtgeving: de term 'tranen-eiland' en variaties daarop werden meermaals gebruikt tussen 1922-1938. Het *Centraal Blad* stelde hieromtrent dat het eiland deze 'eeretitel' had verdiend. De bijnaam 'eiland van hoop' vond geen navolging, maar wel refereerde *De Volkskrant* in 1930 met de term 'eiland der zaligen' naar de ervaring van toegelaten immigranten die met familieleden herenigden.⁴²² Dit artikel in *De Volkskrant* sluit daarin aan bij het tweeledige beeld zoals beschreven door Berman.⁴²³ De term 'toegangspoort' werd driemaal gebruikt.

De Nederlandse en Amerikaanse mediabelangstelling voor Ellis Island vertoonde overeenkomsten en verschillen. Net als Amerikaanse kranten in de jaren '20⁴²⁴ publiceerden

⁴¹⁹ Zie Appendix, bijlage 3 voor de geselecteerde krantenberichten uit het *Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland* (11) en het *Nieuw Israëliisch Weekblad* (6).

⁴²⁰ Zie Appendix, bijlage 3 voor de geselecteerde krantenberichten uit *De Tribune* (9), *Het Volk* (9) en *De Vrije Socialist* (5).

⁴²¹ Berman, *Ellis Island*, 9, 53; Bayor, *Encountering Ellis Island*, 2, 100.

⁴²² 'Zoo is New-York. Is 't 'n eiland-der-zaligen of 'n eiland-der-tranen?', *De Volkskrant*. Tweede blad, 19-07-1930, 3.

⁴²³ Berman, *Ellis Island*, 9, 53.

⁴²⁴ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 914-915.

Nederlandse kranten over de aanhouding van bekende personen op Ellis Island. Het is aannemelijk dat berichten over bekende personen op het eiland al in 1912-1913 werden overgenomen van Amerikaanse kranten⁴²⁵; in 1926 werd dit type nieuws ook ontvangen van persbureaus. Een duidelijk verschil is op te merken in de verhouding tussen negatieve en positieve berichten. Unrau toont dat er in de Amerikaanse pers in de jaren '20 een wisselwerking plaatsvond tussen negatieve en positieve berichten over Ellis Island; positieve brieven werden ingestuurd en gepubliceerd in reactie op gepubliceerde negatieve brieven. Er vond daardoor een zekere 'interactie' plaats tussen positieve en negatieve stemmen die hun standpunt ten opzichte van het eiland beargumenteerden.⁴²⁶ Tabel 5 toont duidelijk dat dit in de Nederlandse kranten in de jaren '20 niet het geval was; het aantal negatieve berichten was véél hoger dan het aantal positieve. In totaal werden 'slechts' vijf positieve berichten gepubliceerd over Ellis Island en deze hadden geen relatie tot de negatieve, zoals in de Amerikaanse pers wel het geval was: ze waren geen reactie daarop en waren geen onderdeel van een 'interactie'. Bovendien waren drie van de vijf positieve uitlatingen geschreven door correspondenten die het eiland bezochten. De Nederlandse kranten namen de positieve berichten en brieven in de Amerikaanse pers niet over én vermeldden niet dat er positieve uitlatingen waren en een wisselwerking plaatsvond tussen negatieve en positieve stemmen in de Amerikaanse media. Dit gebrek aan mediabelangstelling van de Nederlandse kranten voor positieve Amerikaanse brieven en -uitlatingen over het eiland is interessant, omdat negatieve berichten wel eens werden overgenomen. Deze afwezigheid van positieve stemmen van buitenaf toont een duidelijk contrast met de Amerikaanse berichtgeving en mediabelangstelling. Bovendien is het interessant, omdat de kranten wel correspondenten naar het eiland stuurden in de jaren '20 en '30, wat suggereert dat er weldegelijk ruimte was voor een positief oordeel.

⁴²⁵ Zie: 'Olympic champion held at Ellis Island. Hans Kolehmainen, classed as world's greatest runner, faces deportation', *The New-York Tribune*, 02-09-1912; 'Prince D'Aragona expelled. Leaves France for New York where he may seek American bride', *The New York Times*, 29-09-1912; 'Prince D'Aragona sent to Ellis Island. Spaniard, said to have been expelled from France for gambling, likely to be deported', *The New York Times*, 05-10-1912; 'Hold Marie Lloyd here as Mrs. Dillon. Actress and English jockey traveling together not permitted to land', *The New York Times*, 02-10-1913; 'Mrs. Pankhurst is barred out. Taken to Ellis Island from liner and ordered deported after hearing', *The New York Times*, 19-10-1913.

⁴²⁶ Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 906-914.

Periode 1	Negatieve berichten	Ervaringsverhalen	Positieve berichten	Periode 2	Negatieve berichten	Ervaringsverhalen	Positieve berichten
1892-1900	1	1	-	1916-1919	4	1	-
1901-1903	2	-	-	1920-1925	29	13	2
1904-1912	6	7	-	1926-1931	14	3	1
1913-1914	2	2	-	1932-1934	-	1	1
				1935-1937	2	1	-
				1938-1939	4	1	1
Totaal	11	10	0	Totaal	53	20	5

Tabel 5. Totaal overzicht negatieve en positieve berichten en ervaringsverhalen tussen 1892-1939.⁴²⁷

Het is opvallend en interessant dat de Nederlandse kranten in een periode van 47 jaar slechts vijf positieve beeldvormende berichten over Ellis Island publiceerden, omdat Ellis Island in die tijdsperiode meerdere veranderingen heeft doorgemaakt. Op basis van de mogelijke verklaringen uit de literatuur was een verschuiving te verwachten. Allereerst is het een interessante bevinding dat de door Unrau en Guzda beschreven verbeteringen op het eiland – tussen 1900-1935 doorgevoerd door de commissarissen⁴²⁸ – de berichtgeving niet méér beïnvloedden, en niet leidden tot een inhoudelijke frameshift van een negatief naar positief frame en geen verschuiving van negatieve naar positieve beeldvorming teweegbrachten. Ondanks dat het eiland, de (leef)omstandigheden en de behandeling van immigranten positiever werden beschreven in de vijf berichten, vond dat geen verdere navolging. Hetzelfde geldt voor de immigratieafname en functieverandering van het eiland; beide veranderingen hadden invloed op het functioneren en de omstandigheden, maar leidden niet tot een frameshift van een negatief naar positief beeld. Het is een interessante bevinding dat – hoewel deze factoren van invloed waren op frame-verschuivingen tussen 1892-1939 – ze geen grotere verschuiving in de media teweegbrachten. Een verklaring hiervoor kan zijn dat, ondanks alle verbeteringen, het verblijf op het eiland ‘gedwongen’ bleef – wat de correspondenten in hun positieve verslag ook bleven benadrukken.

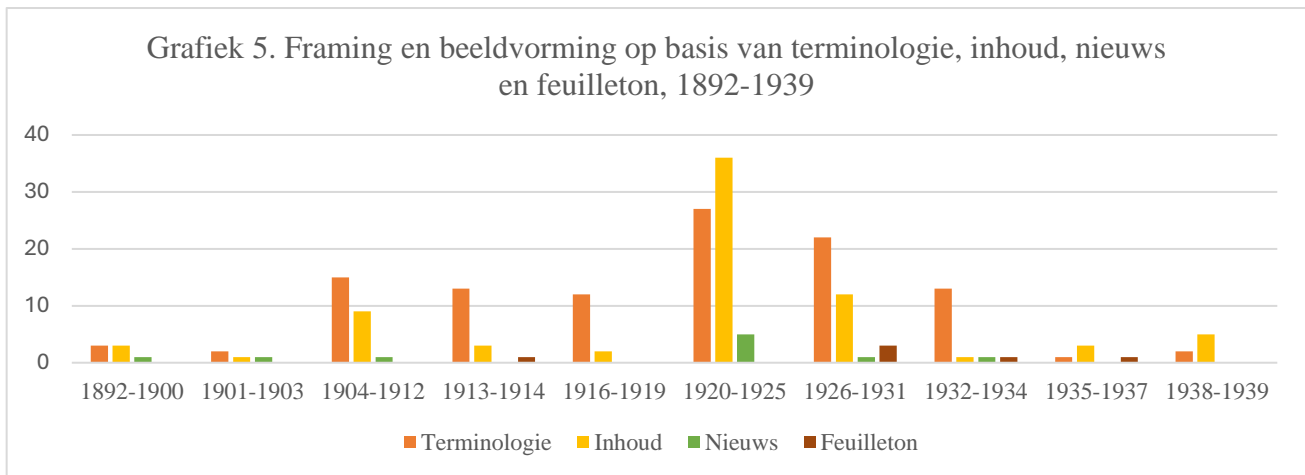
Wel zijn er kleinere verschuivingen binnen de frames en in de functionaliteit daarvan. Zo werd binnen het gevangenisframe de mildere term ‘vasthouden’ dominant gebruikt na 1914, was er een zichtbare opkomst van neutralere opvangterminologie tussen 1913-1934 en

⁴²⁷ Deze tabel is tot stand gekomen door het analyseren van de 203 geselecteerde unieke beeldvormende berichten op negatieve inhoud, positieve inhoud en ervaringsverhalen.

⁴²⁸ Guzda, ‘Ellis Island a welcome site?’, 31-34; Unrau, *Ellis Island*, Volume II, 276-277; Unrau, *Ellis Island*, Volume III, 900-902, 935-939.

veranderde de functionaliteit van het bewaakte poort-frame: van primair waarschuwen voor de strenge wetgeving en -toepassing naar het primair illustreren en bekritisieren daarvan. De opkomst van opvangterminologie is relevant, omdat het een contrast vormde met gevangenisterminologie en een neutraler beeld gaf aan het verblijf. Tevens is de uiteindelijke afname van het aantal beeldvormende berichten – als gevolg van de beschreven verklaringen – een opgemerkte verschuiving.

In deze scriptie zijn de Nederlandse mediabelangstelling en -strategieën in de berichtgeving rondom Ellis Island ook in kaart gebracht. Er is getoond wat krantenredacties en journalisten belangrijk vonden en maakten en op welke manier ze dat deden. Tussen 1892-1914 werden de strenge toelatingseisen- en uitvoering, dramatische ervaringsverhalen en aanhoudingen van bekende personen belangrijk gemaakt in de media; tussen 1916-1939 was de mediabelangstelling vooral gericht op dramatische individuele- en ervaringsverhalen, de quotawetgeving, aan- en vasthouding van bekende personen (beroemdheden-nieuws) en onbekende individuen en groepen en correspondentenbezoeken aan Ellis Island. Het is interessant dat Nederlandse kranten hun correspondenten naar Ellis Island stuurden om daarover te schrijven; dit toont een duidelijke belangstelling voor en relevantie van het eiland. De aanhoudings- en afwijzingsverhalen functioneerden in sommige berichten om de quotawetten te illustreren en bekritisieren. Tussen 1913-1919 en 1926-1934 werd in verhouding meer over de aan- en vasthouding van bekende personen en onbekenden bericht; zoals grafiek 5 illustreert was de terminologische beeldvorming in deze jaren groter dan de inhoudelijke. In deze berichten framede de terminologische beeldvorming het verblijf, maar ging niet dieper in op de negatieve (leef)omstandigheden. De gebruikte mediastrategieën door de Nederlandse kranten waren vooral ‘drama verkoopt’, waarschuwen, illustreren en bekritisieren. Tussen 1892-1914 diende het bewaakte poort-frame voor het waarschuwen over de strenge toelatingseisen, wat na 1920 verschoof naar het illustreren en bekritisieren van de strenge quotawetten en de moeilijkheden die daardoor werden veroorzaakt. Het publiceren van dramatische artikelen en ervaringsverhalen, omdat ‘drama verkoopt,’ werd gedurende de gehele periode toegepast. Ook versterkten de kranten het negatieve beeld *en passant* en gaven dit betekenis door herhalingen van de term ‘traneneiland’ en door terloops in artikelen met een ander hoofdonderwerp de strengheid en ellende rondom Ellis Island in een korte bijzin te benoemen.

Grafiek 5. Manieren van framing en beeldvorming tussen 1892-1939.⁴²⁹

Dit onderzoek naar de Nederlandse beeldvorming van Ellis Island en de mediabelangstelling en -strategieën voegt een extra verhaal toe aan het bestaande verhaal: dat van de menselijke ervaringen op het eiland. Ervaringen van immigranten, aangehouden en correspondenten werden gepubliceerd als ervaringsverhalen en door mensen aan het woord te laten werd een beter beeld gegeven van het eiland en de beleving daarvan. Bovendien voegt het ook de ervaringen van eerste- en tweedeklaspassagiers op het eiland toe. Birn stelt dat deze passagiers in comfortabelere ruimtes verbleven en voor een kortere tijd dan derdeklaspassagiers⁴³⁰, maar de krantenanalyse toont dat dit niet standaard het geval was: *De Courant* van september 1906 stelde, en gepubliceerde individuele- en ervaringsverhalen tonen, dat zij op eenzelfde manier konden worden behandeld en in dezelfde dramatische ruimtes en omstandigheden konden verblijven als derdeklassers. Daarnaast toont de media-analyse dat – naast drama – ook negativiteit en beroemdheden-nieuws over (spraakmakende) aanhoudingen op het eiland ‘verkochten’. Ook illustreerde de Nederlandse media de praktijkuitvoering van Amerikaanse immigratiewetten, bijvoorbeeld in de berichtgeving over de dramatische situaties als gevolg van de quotawetten en middernachtelijke races en het gevolg van de *Asiatic Barred Zone* voor Nederlanders uit Nederlands-Indië.

Ten tweede maakte de media een ‘kleine’ groep belangrijker en liet hen groter ogen. Waar in de literatuur wordt gesteld dat het aantal aan- en vastgehouden immigranten in verhouding gering was en slechts 2% van de immigranten op Ellis Island werd afgewezen⁴³¹, geven de krantenberichten juist de indruk dat dit een grotere groep betrof. Op basis van de

⁴²⁹ Deze grafiek is tot stand gekomen door de beeldvorming en framing in de 203 geselecteerde unieke beeldvormende berichten onder te verdelen op basis van terminologie, inhoud, nieuws en feuilleton.

⁴³⁰ Birn, ‘Six seconds per eyelid’, 293.

⁴³¹ Berman, *Ellis Island*, 53; Bon Tempo en Diner, *Immigration*, 120.

krantenberichten met waarschuwingen, strengheid en ervaringsverhalen is niet te verwachten dat het een kleine groep betrof. Ten derde toont dit onderzoek het Nederlandse mediaperspectief over een tijdsperiode van 47 jaar; waarmee de lange-termijn belangstelling is getoond. Kortom, dit onderzoek toont dat de Nederlandse media ook een belangrijke speler is om mee te nemen in het verhaal over Nederlandse emigratie en Ellis Island.

In dit onderzoek is een eerste media-analyse uitgevoerd van de Nederlandse landelijke kranten en de berichtgeving en beeldvorming van Ellis Island. Een aanvullend vervolgonderzoek naar de Nederlandse regionale kranten en hoe die zich in dit verhaal van mediabelangstelling en -strategieën plaatsen zou kunnen bijdragen aan een completer beeld van de Nederlandse mediabelangstelling voor Ellis Island. Ook zouden tijdschriften en periodieken hierin kunnen worden opgenomen of zou de tijdsperiode kunnen worden doorgetrokken tot 1954, het jaar waarin Ellis Island de deuren sloot.

Bibliografie

Primaire bronnen

Nederlandse kranten

Algemeen Handelsblad (1892-1939).

Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland (1909-1930).

De Amstelbode (1932).

De Courant (1903-1922).

De Courant. Het Nieuws van den Dag (1924, 1926, 1932).

De Morgenpost (1892).

De Nederlander (1912, 1917).

De Nieuwe Amsterdammer. Dagblad voor Nederland (1896).

De Nieuwe Courant (1901-1921).

De Standaard (1909-1936).

De Telegraaf (1908-1938).

De Tijd (1892-1938).

De Tribune (1919-1934).

De Volkskrant (1921-1934).

De Vrije Socialist (1903-1916).

Het Centrum (1913, 1924).

Het Vaderland (1895-1939).

Het Volk (1908-1939).

Het Volksdagblad (1939).

La Gazette de Hollande (1917-1921).

Nieuw Israëliisch Weekblad (1905-1929).

Nieuwe Rotterdamsche Courant (1912-1929).

R.K. Dagblad Het Huisgezin (1909, 1913).

Scheepvaart (1912).

Voorwaarts (1923).

Nederlands tijdschrift

De Pionier. Veertiendaagsch blad ter bespreking van Binnenlandsche Kolonisatie (1908).

Amerikaanse kranten

The New York Times (1912, 1913).

The New-York Tribune (1912).

Secundaire literatuur

Bauder, H., 'Media discourse and the new German immigration law', *Journal of Ethnic and Migration Studies* 34:1 (2008) 95-112.

Bayor, R. H., *Encountering Ellis Island. How European immigrants entered America* (Baltimore 2014).

Berman, J. S., *Ellis Island* (New York 2003).

Birn, A., 'Six seconds per eyelid. The medical inspection of immigrants at Ellis Island, 1892-1914', *Dynamis. Acta Hispanica ad Medicinæ Scientiarumque Historiam Illustrandam* 17 (1997) 281-316.

Bon Tempo, C. J. en Hasia R. Diner, *Immigration. An American history* (New Haven-London 2022).

Brinkmann, T., "'Travelling with Ballin". The impact of American immigration policies on Jewish transmigration within Central Europe, 1880-1914', *IRSH* 53 (2008) 459-484.

Brownstone, D. M., Irene M. Franck en Douglass L. Brownstone, *Island of hope, island of tears* (New York 1986).

Cabaniss, E. R. en Abigail E. Cameron, "'Unassimilable and undesirable'. News elites' discursive construction of the American immigrant during the Ellis Island years', *Discourse & Society* 28:6 (2017) 614-634.

Colburn, D. R., 'Governor Alfred E. Smith and the Red Scare, 1919-20', *Political Science Quarterly* 88:3 (1979) 423-444.

Devrnja Zimmerman, Z., '(Review of) David M. Brownstone, Irene M. Franck and Douglass L. Brownstone, *Island of hope, island of tears*', *Explorations in Sights and Sounds* 7 (1987) 6-8.

Doop, R., From east to west. HAL's transnational strategy in the battle for the East European

- Jewish migrants, 1890-1914 (Masterscriptie Geschiedenis, Universiteit Leiden, Leiden 2019).
- Druckman, J. N., 'The implications of framing effects for citizen competence', *Political Behavior* 23:3 (2001) 225-256.
- Eijl, van C., *Al te goed is buurmans gek. Het Nederlandse vreemdelingenbeleid 1840-1940* (Amsterdam 2005).
- Eilers, N. K., 'Emigrant trains. Jewish migration through Prussia and American remote control, 1880–1914' in: Tobias Brinkmann ed., *Points of passage. Jewish migrants from Eastern Europe in Scandinavia, Germany, and Britain 1880-1914* (New York 2013) 63-84.
- Entman, R. M., 'Framing. Towards clarification of a fractured paradigm', *Journal of Communication* 43:4 (1993) 51-68.
- Faassen, van M., *Polder en emigratie. Het Nederlandse emigratiebestel in internationaal perspectief 1945-1967* (Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 2014).
- Feys, T., 'Bounding mass migration across the Atlantic. European shipping companies between US border building and evasion (1860s–1920s)', *Journal of Modern European History* 14:1 (2016a) 78-100.
- Feys, T., 'Steamshipping companies and transmigration patterns. The use of European cities as hubs during the era of mass migration to the US', *Journal of Migration History* 2 (2016b) 247-274.
- Feys, T., *The battle for the migrants. The introduction of steamshipping on the North Atlantic and its impact on the European exodus* (Oxford 2013).
- Feys, T., 'The visible hand of shipping interests in American migration policies, 1815-1914', *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 7:1 (2010) 38-62.
- Feys, T., 'The battle for the migrants. The evolution from port to company competition 1840-1914' in: T. Feys, L.R. Fischer, S. Hoste and S. Vanfraechem eds., *Maritime transport and migration. The connections between maritime and migration networks* (Liverpool 2007) 27-48.
- Fleeger, R. L., *Ellis Island nation. Immigration policy and American identity in the twentieth century* (Philadelphia 2013).
- Foner, N., 'The uses and abuses of history. Understanding contemporary U.S. immigration', *Journal of Ethnic and Migration Studies* 45:1 (2019) 4-20.
- Foner, N., *From Ellis Island to JFK. New York's two great waves of immigration* (New Haven-London 2000).

- Guzda, H. P., 'Ellis Island a welcome site? Only after years of reform', *Monthly Labor Review* 109:30 (1986) 30-36.
- Hutchinson, E. P., 'Immigration policy since World War I', *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 262:1 (1949) 15-21.
- Kalma, J., *De toestemming van partijen bij het huwelijk* (Academisch proefschrift rechtswetenschap, Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam 1910).
- Koops, E., *De dynamiek van een emigratiecultuur. De emigratie van gereformeerden, hervormden en katholieken naar Noord-Amerika in vergelijkend perspectief (1947-1963)* (Hilversum 2010).
- Koops, E., 'Nederlandse emigratie naar de Verenigde Staten (1840-heden). Modernisering, beeldvorming en ervaring', *Groniek. Historisch Tijdschrift* 183 (2009) 191-204.
- Koren, C., *Nederland als doorreisland. De controle op transmigranten in Nederland tijdens het Interbellum* (Masterscriptie Geschiedenis, Universiteit Leiden, Leiden 2019).
- Krabbendam, H., *Vrijheid in het verschiet. Nederlandse emigratie naar Amerika 1840-1940* (Hilversum 2006).
- Noonan, A., "'What must be the answer of the United States to such a proposition?'" Anarchist exclusion and national security in the United States, 1887-1903', *Journal of American Studies* 50:2 (2016) 347-376.
- Obdeijn, H. en Marlou Schrover, *Komen en gaan. Immigratie en emigratie in Nederland vanaf 1550* (Amsterdam 2008).
- Renshaw, P., 'The IWW and the Red Scare 1917-24', *Journal of Contemporary History* 3:4 (1968) 63-72.
- Schrover, M., 'Shipping and shopping, delousing and control. Trans-migrants and permanent migrations in Rotterdam (1849-1939)' in: Klemann H. ed., *A comparative reflection about the Yangtze River and the Rhine II* (Shanghai 2022) 191-221.
- Schrover, M., 'Parenting, citizenship and belonging in Dutch adoption debates 1900-1995', *Identities* 28:1 (2021) 93-110.
- Schrover, M. en Tycho Walaardt, 'Displaced persons, returnees and 'unsuitables'. The Dutch selection of DPs (1945-1951)', *Continuity and Change* 33 (2018a) 413-440.
- Schrover, M., 'Wij en zij. Krantenberichten over Hongaarse vluchtelingen', *Kleio. Tijdschrift van de vereniging van docenten in geschiedenis en staatsinrichting in Nederland* 59:4 (2018b) 60-64.
- Sinke, S. M., *Dutch immigrant women in the United States, 1880-1920* (Urbana (IL) 2002).
- Szajkowski, Z., 'Sufferings of Jewish Emigrants to America in transit through Germany',

- Jewish Social Studies* 39:1-2 (1977) 105-116.
- Unrau, H. D., *Ellis Island. Statue of liberty*, Volume I of III (Michigan-Washington D.C. 1984a) 1-206.
- Unrau, H. D., *Ellis Island. Statue of liberty*, Volume II of III (Michigan-Washington D.C. 1984b) 207-732.
- Unrau, H. D., *Ellis Island. Statue of liberty*, Volume III of III (Michigan-Washington D.C. 1984c) 734-1354.
- Viita, O., 'A reluctant hero. Hannes Kolehmainen and the politics of sporting fame in Finland', *The International Journal of Historical Sport* 29:7 (2012) 980-1000.
- Yew, E., 'Medical inspection of immigrants at Ellis Island, 1891-1924', *Bull. N.Y. Acad. Med.* 56:5 (1980) 488-510.
- Zevenbergen, C., *Toen zij uit Rotterdam vertrokken. Emigratie via Rotterdam door de eeuwen heen* (Zwolle 1990).

Geraadpleegde websites

- Delpher, 'Grafische weergave van zoekresultaten 766 krantenartikelen', < https://www.delpher.nl/nl/kranten/ngram?query=%22Ellis+eiland%22+or+%22ellis+island%22+or+%22eiland+ellis%22&coll=ddd&cql%5B%5D=%28date+_gte_+%2201-01-1892%22%29&cql%5B%5D=%28date+_lte_+%2231-12-1939%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk > (laatst geraadpleegd op 21 juni 2025).
- KB. National library of the Netherlands, 'OCR', < <https://www.kb.nl/en/over-ons/expertises/OCR> > (laatst geraadpleegd op 16 juni 2025).
- Resources Huygens ING, 'Persoonsnamen', < <https://resources.huygens.knaw.nl/rapporten/centraleinlichtingendienst/data/Lijsten/Resultaatpersoon?veld=alle&persoon=meisner&begindag=&beginmaand=&beginjaar=&einddag=&eindmaand=&eindjaar=&submit=+VIND+> > (laatst geraadpleegd op 3 september 2024).
- Statue of Liberty – Ellis Island Foundation Inc., 'Ellis Island, overview + history', < <https://www.statueofliberty.org/ellis-island/overview-history/> > (laatst geraadpleegd op 3 mei 2025).

Appendix

1. Bijlage 1: Frame schema: definities en kernwoorden.
2. Bijlage 2: Totaaloverzicht framing per krant
3. Bijlage 3: Frames per krant, per artikel
4. Bijlage 4: Twee krantenartikelen ter illustratie

Bijlage 1: Frame schema: definities en kernwoorden

Frame	Connotatie	Toelichting	Terminologie en kernwoorden/-zinnen	Atypisch
Gevangenis	<i>Negatief</i>	Ellis Island geframed als een gevangenis waaruit men bevrijd moet worden.	Gevangenis, gevangen gehouden, gevangenschap, opgesloten, opgeborgen, gedetineerd, vastgehouden, tralies, kooien, vergelijkingen met misdadigers Bevrijden, in vrijheid stellen, vrij krijgen.	Vanaf de Eerste Wereldoorlog en de <i>Red Scare</i> -periode functioneerde Ellis Island ook als detentie- en deportatiecentrum voor ongewensten en gearresteerden binnen de VS.
Bewaakte poort	<i>Negatief</i>	Ellis Island geframed als een strenge en bewaakte poort die de toegang tot de VS blokkeert, belemmert en bemoeilijkt. Hieronder vallen ook artikelen die dit frame illustreren aan de hand van afwijzings- en aanhoudingsverhalen	Strenge / harde toelatingseisen, onverbiddelijk teruggestuurd, onverbiddelijk sluit de deur, zeer nauwkeurige inspecties, barricade, struikelblok, verscherpte bepalingen, Ook: niet toegelaten, landingsrecht geweigerd.	Toegangspoort of ingangspoort.
Drama	<i>Negatief</i>	Ellis Island geframed als een vreselijke, dramatische ervaring. Het focust op de	Ergerlijke, treurige, schandalige, wanhopige toestanden, onmenselijke behandeling, ruw, als vee behandeld,	Ervaringen van te deporteren mensen, niet van immigranten of bezoekers

		onmenselijke behandeling en toestand en toont de algeheel dramatiek van het eiland, het verblijf en de behandeling.	mishandeling, vuil, smerig, kwelling, wanhoop, ongedierte, uitgebuit of bestolen, staat van gevangenschap, slecht eten, vuile en onmenselijke slaapomstandigheden en leefomstandigheden.	
Opvang	<i>Neutraal</i>	Ellis Island geframed als een tijdelijke opvangplaats voor immigranten	Gehuisvest, (tijdelijk) ondergebracht, overgebracht, vertoeven, verblijven, op het eiland bevinden, verblijfplaats	‘Hotel’- of ‘vakantieoord’-vergelijkingen
Begrip	<i>Positief</i>	Ellis Island begrijpen en/of rechtvaardigen als een noodzaak: het is niet ideaal, maar het is nodig.	Noodzakelijk kwaad, kwaderen naam dan ze verdient.	-

Ook de drukte en ‘mensenophooping’ op het eiland is als een aparte berichtencategorie behandeld. Dit is geen frame, maar droeg wel bij aan beeldvorming van Ellis Island in de berichtgeving.

Drukke	<i>Neutraal informerend tot negatief beeldvormend</i>	Deze berichten vormden een beeld van het eiland als een overvolle / propvolle, drukke locatie met gebrek aan ruimte voor de aanwezige immigranten. Dit versterkte het beeld van de negatieve ervaring en toestanden.	Overvuld, Ellis Island overstroomd of bestormd, opeenhoping, mensenophooping, propvol, verstopping, kan het aantal mensen niet aan	-
--------	---	--	--	---

Bijlage 2: Totaaloverzicht framing per krant

Krantentitel	Totaal beeldvormende berichten	Gevangenis	Drama	Bewaakte poort	Opvang	Begrip	Gecombineerde frames	Drukte
<i>Algemeen Handelsblad</i>	43	14	6	10	6	-	3	4
<i>Het Vaderland</i>	23	11	1	8	2	-	-	1
<i>De Telegraaf</i>	18	6	5	4	2	-	-	1
<i>De Standaard</i>	13	7	-	3	1	-	-	2
<i>Nieuwe Rotterdamse Courant</i>	13	-	5	3	1	2	-	2
<i>De Nieuwe Courant</i>	12	6	4	1	1	-	-	-
<i>Centraal blad voor Israëlieten in Nederland</i>	11	1	3	6	-	-	-	1
<i>De Tijd</i>	10	3	1	3	3	-	-	-
<i>De Tribune</i>	9	5	2	1	-	-	-	1
<i>Het Volk</i>	9	2	2	2	3	-	-	-
<i>De Courant</i>	8	2	-	4	-	-	2	-
<i>De Volkskrant</i>	7	3	1	-	2	-	1	-
<i>Nieuw Israëliisch Weekblad</i>	6	-	1	4	-	-	1	-
<i>De Courant. Het nieuws van den dag</i>	5	3	2	-	-	-	-	-
<i>De Vrije Socialist</i>	5	2	2	-	-	-	1	-
<i>De Nederlander</i>	2	1	-	1	-	-	-	-
<i>La Gazette de Hollande</i>	2	1	-	1	-	-	-	-
<i>Het Centrum</i>	2	1	-	-	1	-	-	-
<i>De Amstelbode</i>	1	-	-	-	1	-	-	-
<i>De Morgenpost</i>	1	-	-	1	-	-	-	-
<i>Scheepvaart</i>	1	-	-	-	1	-	-	-
<i>Het Volksdagblad</i>	1	-	-	1	-	-	-	-
<i>Geïllustreerd zondagsblad voor katholieken</i>	1	-	-	1	-	-	-	-
TOTAAL	203	68	35	54	24	2	8	12

Bijlage 3: Frames per krant, per artikel

Algemeen Handelsblad

	Datum	Frame
1	12 april 1895	Drama en gevangenis combi
2	20 augustus 1895	Gevangenis
3	13 september 1907	Bewaakte poort
4	8 juli 1909	Bewaakte poort
5	5 augustus 1909	Bewaakte poort en gevangenis combi
6	3 september 1909	Bewaakte poort
7	4 september 1912	Opvang
8	10 oktober 1912	Gevangenis
9	3 oktober 1913	Opvang
10	4 oktober 1913	Opvang
11	21 oktober 1913	Opvang
12	10 april 1917	Gevangenis (atypisch)
13	28 september 1917	Gevangenis (atypisch)
14	6 juli 1920	Drukte
15	1 oktober 1920	Drukte
16	28 december 1920	Gevangenis
17	21 oktober 1921	Drama
18	1 juni 1923	Gevangenis
19	30 juni 1923	Drukte
20	4 juli 1923	Drukte
21	19 juli 1923	Gevangenis
22	4 augustus 1923	Drama
23	16 augustus 1923	Drama
24	19 december 1923	Bewaakte poort
25	25 september 1924	Drama
26	26 augustus 1925, p.1	Drama
27	26 augustus 1925, p.9	Gevangenis
28	28 augustus 1925	Bewaakte poort
29	4 december 1925	Drama (atypisch)
30	15 februari 1926	Gevangenis
31	21 juni 1926	Gevangenis
32	19 november 1926	Bewaakte poort (atypisch)
33	10 augustus 1927	Bewaakte poort
34	13 maart 1930	Gevangenis
35	9 april 1930	Bewaakte poort (atypisch)
36	10 oktober 1930	Gevangenis
37	10 april 1931	Gevangenis
38	19 augustus 1931	Bewaakte poort (atypisch)
39	10 mei 1932	Gevangenis
40	3 juli 1934	Gevangenis (atypisch)
41	28 november 1934	Opvang
42	27 maart 1936	Bewaakte poort en gevangenis combi
43	27 augustus 1939	Opvang

Het Vaderland

	Datum	Frame
1	26 maart 1895	Opvang
2	1 april 1896	Drukke
3	5 oktober 1896	Gevangenis
4	3 mei 1904	Bewaakte poort
5	16 juni 1904	Gevangenis
6	7 januari 1913	Gevangenis
7	15 oktober 1913	Gevangenis
8	23 april 1917	Gevangenis (atypisch)
9	18 oktober 1917	Gevangenis (atypisch)
10	23 januari 1923	Bewaakte poort
11	7 april 1923	Gevangenis
12	30 mei 1923	Opvang
13	26 juni 1923	Gevangenis
14	15 december 1923	Drama
15	14 maart 1924	Gevangenis
16	16 maart 1924 – deel II	Gevangenis
17	25 september 1924	Bewaakte poort
18	13 februari 1926	Bewaakte poort
19	9 april 1926	Gevangenis
20	8 oktober 1926	Bewaakte poort
21	15 juli 1932	<i>Feuilleton – bewaakte poort</i>
22	1 juli 1935	<i>Feuilleton – bewaakte poort</i>
23	25 februari 1939	Bewaakte poort

De Telegraaf

	Datum	Frame
1	1 februari 1913	Opvang
2	1 oktober 1917	Gevangenis (atypisch)
3	31 augustus 1921	Drama
4	24 april 1923	Bewaakte poort
5	1 juli 1923	Drukke
6	11 juli 1923 – jul	Drama
7	16 augustus 1923	Drama
8	17 augustus 1923	Drama
9	21 augustus 1923	Drama
10	24 augustus 1923	Gevangenis
11	8 april 1925	Gevangenis
12	19 januari 1926	Bewaakte poort
13	12 februari 1926	Bewaakte poort
14	18 februari 1926	Opvang
15	23 oktober 1928	Gevangenis
16	30 september 1933	Gevangenis
17	10 november 1937	Gevangenis
18	29 oktober 1938	Bewaakte poort

De Standaard

	Datum	Frame
1	16 augustus 1909	Bewaakte poort
2	20 oktober 1913	Gevangenis
3	22 oktober 1913	Gevangenis
4	21 november 1917	Gevangenis (atypisch)
5	27 september 1920	Drukke
6	27 juni 1923	Bewaakte poort
7	4 juli 1923	Drukke
8	24 juli 1923	Bewaakte poort
9	3 augustus 1923	Opvang
10	27 augustus 1926	Gevangenis
11	22 mei 1930	Gevangenis
12	8 oktober 1930	Gevangenis
13	6 juni 1936	Gevangenis (atypisch)

Nieuwe Rotterdamsche Courant

	Datum	Frame
1	3 september 1912	Bewaakte poort
2	6 oktober 1913	Drama
3	15 september 1920	Drukke
4	22 februari 1921	Bewaakte poort
5	17 maart 1923	Drama (atypisch)
6	4 juli 1923	Drukke
7	26 juli 1923	Begrip
8	28 juli 1923 – deel II	Begrip
9	26 oktober 1923	Drama
10	14 mei 1924	Opvang
11	23 juli 1924	Bewaakte poort
12	25 april 1925	Drama
13	27 februari 1929	Drama

De Nieuwe Courant

	Datum	Frame
1	10 april 1901	Gevangenis
2	25 december 1902	Gevangenis
3	14 april 1912	Bewaakte poort
4	12 januari 1913	Gevangenis
5	11 september 1913	Drama
6	7 juli 1917	Gevangenis (atypisch)
7	6 september 1917	Drama en gevangenis combi
8	4 juli 1920	Opvang
9	28 augustus 1920	Drama
10	14 november 1920	Drama
11	20 november 1920	Gevangenis
12	23 maart 1921	Gevangenis

Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland

	Datum	Frame
1	3 september 1909	Bewaakte poort
2	5 september 1913	Bewaakte poort
3	8 oktober 1920	Drukke
4	17 maart 1922	Bewaakte poort
5	5 oktober 1923	Drama
6	16 november 1923	Drama
7	21 december 1923	Gevangenis
8	5 maart 1926	Bewaakte poort
9	15 juni 1928	Drama
10	12 juli 1929	<i>Feuilleton bewaakte poort</i>
11	3 oktober 1930	Bewaakte poort

De Tijd

	Datum	Frame
1	11 november 1900	Drama
2	18 oktober 1917	Gevangenis (atypisch)
3	20 oktober 1917	Gevangenis (atypisch)
4	3 maart 1924	Opvang
5	2 juli 1927	Opvang
6	23 mei 1930	Gevangenis
7	30 september 1933	Opvang
8	18 mei 1934	Bewaakte poort
9	22 oktober 1938	Bewaakte poort
10	29 oktober 1938	Bewaakte poort

De Tribune

	Datum	Frame
1	2 september 1919	Gevangenis (atypisch)
2	7 oktober 1919	Gevangenis (atypisch)
3	8 januari 1920	Gevangenis (atypisch)
4	2 december 1920	Drukke
5	27 oktober 1927	Bewaakte poort
6	21 augustus 1929	Gevangenis
7	21 december 1929	Drama
8	4 februari 1931	Drama (atypisch)
9	5 december 1934	Gevangenis

Het Volk

	Datum	Frame
1	13 september 1908	Drama
2	22 januari 1914	<i>Feuilleton bewaakte poort</i>
3	7 juni 1921	Opvang
4	27 september 1929	Opvang
5	13 februari 1932	Opvang
6	30 september 1933	Gevangenis
7	10 oktober 1933	Gevangenis
8	5 januari 1935	Drama

9	29 oktober 1938	Bewaakte poort
---	-----------------	----------------

De Courant

	Datum	Frame
1	22 september 1903	Bewaakte poort
2	30 augustus 1906	Bewaakte poort
3	19 september 1906	Gevangenis en drama combi
4	22 oktober 1907	Bewaakte poort
5	28 mei 1912	Drama
6	7 januari 1913	Gevangenis
7	21 oktober 1913	Gevangenis
8	7 oktober 1922	Bewaakte poort

De Volkskrant

	Datum	Frame
1	3 november 1921	Drama
2	9 april 1925	Gevangenis
3	21 juni 1926	Gevangenis
4	19 juli 1930	Bewaakte poort
5	21 juli 1933	Opvang
6	5 december 1934	Gevangenis
7	7 december 1934	Opvang

Nieuw Israëlich Weekblad

	Datum	Frame
1	21 juli 1905	Bewaakte poort
2	13 augustus 1909	Drama en gevangenis combi
3	13 januari 1911	Bewaakte poort
4	27 juli 1923	Bewaakte poort
5	8 november 1929	<i>Feuilleton drama</i>
6	15 november 1929	<i>Feuilleton bewaakte poort</i>

De Courant. Het Nieuws van den Dag

	Datum	Frame
1	14 februari 1924	Drama
2	23 februari 1926	Gevangenis
3	21 mei 1926	Drama (atypisch)
4	25 oktober 1930	Gevangenis
5	14 januari 1932	Gevangenis

De Vrije Socialist

	Datum	Frame
1	16 december 1903	Gevangenis
2	25 april 1908	Drama
3	1 juni 1912	Drama
4	8 januari 1913	Drama
5	1 januari 1916	Gevangenis

De Nederlander

	Datum	Frame
1	16 maart 1912	Bewaakte poort
2	11 september 1917	Gevangenis

La Gazette de Hollande

	Datum	Frame
1	25 november 1920	Bewaakte poort
2	10 augustus 1921	Gevangenis

Het Centrum

	Datum	Frame
1	3 januari 1913	Opvang
2	23 oktober 1924	Gevangenis

Losse artikelen per krant

	Datum en krant	Frame
1	17 november 1892, <i>De Morgenpost</i>	Bewaakte poort
1	28 oktober 1906, <i>Geïllustreerd zondagsblad voor katholieken</i>	Bewaakte poort
1	5 september 1912, <i>Scheepvaart</i>	Opvang
1	21 januari 1932, <i>De Amstelbode</i>	Opvang
1	25 februari 1939, <i>Het Volksgedagblad</i>	Bewaakte poort

Bijlage 4: Twee krantenartikelen ter illustratie

‘Allerlei. Diamantslijpers in Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Avondblad – Tweede blad, 12 april 1895, 5

Bron: Delpher, < <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010104943:mpeg21:a0082> > (laatst geraadpleegd op 21 juni 2025).

‘Buitenland. Ellis Island, voorportaal van Amerika’, *Algemeen Handelsblad*. Ochtendblad, 27 augustus 1939, 2

Bron: Delpher, < <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000057444:mpeg21:a0013> > (laatst geraadpleegd op 21 juni 2025).